Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

Najer Folksblat | פרייז 30 גראשען | היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

אומאפהענגיקע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 199 (1194) | Łódź, Piątek 26 Sierpnia 1927 | פינפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג כ"ח אב תרפ"ז | Nr. 199 (1194)

דרוקערײַ און רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 24-71. | Adres redakcji i administracji: Łódź, Piotrkowska 21, Tel. 24,71.

יודישער הילפס-פעראיין
„משמרת החולים"
6 אלעקסאנדראווסקא 6.

זונטאג דעם 28/8 ווערט איינגעארדנעט דורך דעם הילפס-פעראיין „משמרת החולים"
— א גראנדיעזע —
גארטען-פערוויילונג
אין פארק „מארצעליו" מיט א רייך און פארשידענארטיגען פראגראם. צווישען אנדערע: 2 אָרקעסטערס, א סימפאנישער און א מיליטער-ארקעסטער. אין ליטערארישען טייל: א פארשטעלונג, אויסגעפ. אין פארשידענע מאנאלאגען, איינאקטערס און לידער. פערשידענע איבעראשונגען, ווי: פראנצויזישע פאסט, קאנפעטי, בענגאלישע פייער א.ז.וו. „דער וועג צו קונסט" דורך דער אמאטערען-טרופע. דער גארטען איז פערזעהען מיט א רייכען און בילינען בופע. — אנפאנג פון קאנצערט 1 אזייגער נאכמ. — בילעטען צום פרייז פון 50 גר. צו באקומען אין טאג פון דער פערוויילונג ביי דער קאסע פון פארק „מארצעליו" פון 9 אזייגער פריה.
באמערקונג: די הכנסה פון דער גארטען-פערוויילונג איז בעשטימט צו עפענען אן אמבולאטאריע ביים פעראיין.
פארק „מארצעליו" 101 זגערזשער 101.
579

צום אפפאהרען פון אונזער געעהרטען פריינד
ה' אלעקסאנדער יאעל
לאוויניק
אויפ'ן 15-טען ציוניסטישען קאנגרעס
ווינשען מיר איהם א גליקליכע רייזע און א שנעל און געזונד ווידערזעהן.
די פערוואלטונג פון „לינת הצדק",
„קאמיסיע פון דער נאכט-זאנאטאריע",
„סעקציע משמורים"
און דער דאמען-קאמיטעט.

צענטראל-ביורא פון די פראפ. פעראיינען אין לאדז
(לאדזער יודישער קולטור-אמט).
מיר פאדערן אויף אלע יודישע ארבייטער אין לאדז צו פראטעסטירען געגען דער דערמארדונג פון די ארבייטער מערטירער
סאקא און וואנזעטי
דורך אפשטעלען די ארבייט אויף 15 מינוט היינט פרייטאג, פון 12 ביז איין פירטעל אויף איינס בייטאג.
דער עקזעקוטיוו.
582

אכטונג, עלטערען!
חדר „משה זכרי" מאזעס נאווא-מיעסקא 4
איך מאך בעקאנט, אז מיין שול-חדר ווערט געעפענט דעם 1-טען סעפטעמבער מיט אלע בעקוועמליכקייטען, אויך מיט גוטע לעהרערס ווי אויך ווערט אין מיין חדר (אוהל תורה) געלערנט דורך בעריהמטע ארטאדאקסישע מלמדים
חומש ורש"י, תנ"ך, פירוש התפלה, שלחן ערוך, גמרא ותוספות: 599
בעם. אויך שרייבען און לעזען העברעאישע און יודישע בריף: אויך קינדער אויף אלף ובית און ווייטער ווערען אנגענומען צו לערנען צו יעדער צייט צו מעסיגע פרייזען.

אכטונג!
ליבהאבער פון יודישען בוך אין לאדז און אומגעגענד!
אין מיין ניי-ערעפענטער
בוכהאנדלונג
בעקומט איהר יודישע ביכער פון אלע פערלאגען אין גרעסטען אויסוואהל.
962
ספעציעלער פערקויף פון פוילישע שול-ביכער.
נ. בערלינסקי אלט-שטאט 12
ליינקע אפיצינע, 2 שטאק

אונזער ווערטען פריינט און חבר שערמאן און פרוי צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער
פרל סאלא שערמאן
מיט ה' העניעק זילבערגלייט
וועלכע איז פארגעקומען דעם 24 אויגוסט ד. י.
ווינשען א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט 548
סאלא הערץ און חתן.

א הארציגען מזל טוב אונזער געעהרטען פאר-וויצער ה' ל. שערמאן און פרוי צו דער חתונה פון זייער טאכטער פרל.
סאלא מיט ה' זילבערגלייט
פיל גליק ווינשט אייך 531
די קאלדרע-סעקציע
ביים מאגאזין שניידער-מייסטער-פעראיין.

די 8-קלאסיגע גימנאזיע
מיט רעגירונגס-רעכט
„בית-אלפנא"
60 צעגעלניאנא 60
810
די קאנצעלאריע נעמט אן איינשרייבונגען פון קאנדידאטען אין אלע קלאסען פון a ביז 7-טע קלאס, יעדען טאג פון 10 ביז 1.
די עקזאמענס און די למודים הויבען זיך אן ד. 1. וורעשעשן 9 פארט.

Dr. A. Gibiański
צוריקגעקעהרט.
560

Dr. med.
S. KANTOR
ספעציאליסט פון הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
און מענער-שוואכע.
בעהאנדלונג מיט רענטגען-שטראהלען און קווארץ-לאמפ, עלעקטריזאציעס.
פיעטריקאווער 144
(עק עוואנגעליצקא)
טעלעפאן 29-45.
עמפפאנגט פון 8 — 2 מיטאג און פון 5 — 8 אין אווענד. אין „Sanitas" ציגעל-גאס 29 טעגליך פון 2 ביז 4 נאכמיטאג

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזערע ג"ה מתפללים, דאס מיר האבען אנגאזשירט אלס דעם ביז יעצטיגען חזן ראשון פון שטענדיגען חזן ראשון ביאליסטאקער שמארם-שוהל
ר' מאיר נ"י פאדראבינעק
און אי"ה פון דעם שבת מברכין אלול וועט ער שוין דאווענען מיט זיין אנגאזשירטן כאר.
מיט אכטונג
ועד בית-הכנסת (ווילקא)
זאכאדניא 56.
654

דאס ערשטע ארטאדאקסישע לעהר-אנשטאלט און גן-ילדים אין פוילען
„דרכי-נעם" לאדז
קילינסקי 50, טעל. 35-26
נעמט אן צום נייעם שול-יאהר 1927/28 תלמידים אין אלע קלאסען אנהויבענדיג פון גן-ילדים אן. — די קאנצעלאריע איז אפען טעגליך פון 9—2 און 4—7 גלייכצייטיג ווערט בעקאנט געמאכט די פראינטערעסירטע, אז צום נייעם שול-יאהר ווערט געעפענט ביי דער „מתיבתא" א מחלקה ב.
די אלע עלטערען פון די קינדער וואס זענען איינגעשריבען געווארען אויפ'ן נייעם שול-יאהר דארפען זיך מעלדען ביז א' דר"ח אלול.
באמערקונג: די למודים הויבען זיך אן א' שופטים ר"ח אלול זונטאג דעם 28/8 ד. י.
868
די לייטונג.

הילפעדאגאגישע קורסען
פאר שוואכבעפעהיגטע און שווערערציהבארע קינדער. שפראכשטערונגען (שטאמלען, פויצשפרעכען)
Dr. med. A. Szmirgeld
נערווען-ארצט.
עלעקטריזאציעס, ליכטהיילבאדען.
CEGIELNIANA 6,
tel. 51-89
עמפפאנגט פון 5 — 7 אווענד.

הגמנסיה העברית „יבנה" בלודז
ציגעלנינה 75
תלמידים חדשים מתקבלים בכל יום לפני הצהרים בלשכת בית הספר מן 11-1
למכינה A° מתקבלים ילדים בני שש, בלי שום הכנה.
בחינות הכניסה — ב-30 י' VIII.
המנהל.
עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען פון נייע שילער יעדען טאג פארמ. אין שול קאנצעלאריע פון 11-1
אין דער מכינה A° ווערען אנגענומען קינדער פון 6 יאהר אהן שום פארבערייטונג.
איינטריטס-עקזאמענס — ד. 30/VIII
דער דירעקטאר
920

אויפפאדערונג.
דערמיט פאדער איך אויף דעם ה' הערש מאיר שלאראיעווסקי
פיעטריקאווער 294
ער זאל אין פערלויף פון 3 טאג אויסקויפען די פראטעסטען אויף דער סומע פון 1700 זל. פון יאהר 1926, וועלכע זענען אויסגעשטעלט געווארען אויף א קינסטליכען אופן דורך א געוויסען פאגעל, אין געגענפאל וועל איך די זאך איבערגעבען אין געריכט.
599
וואלף קאהן.

אלעבער-מאשין
פון דער פירמע גוטמאן איז צו פערקויפען ביי
פשיגורסקי
506
וושלאנא 47.

ענגלאנד זאגט זיך נישט אפ פון א"י

ארום די קלאנגען וועגען די ענגליש-איטאליענישע אונטערהאנדלונגען בנוגע פאלעסטינע

לאנדאן, 25 (י.ט.א. טעלעגראפיש). דער קארעספאנדענט פון „סאנדיי עקספרעס" חזר'ט ווידער איבער די קלאנגען, אז די ענגלישע רעגירונג זאל האבען אונטערגעהאנדעלט מיט איטאליען וועגען איבערגעבען איהר דעם מאנדאט איבער א"י. ווי מ'פיילט מיט זאל צווישען מוסאליני און שפרעזעמאן'ען האבען פארגעקומען איבערהאנדלונגען וועגען דער מאנדאטען-פראגע.

דייטשלאנד זאל האבען צוגעזאגט צו שטיצען איטאליען'ס פאדערונג אויף צו בעקומען די מאנדאטען איבער צפון-אפריקא, אביסיניען א. אנד. דאגעגען זאל זיך איטאליען האבען פארפליכטעט צו שטיצען דייטשלאנד אין איהרע שטרעבונגען צו בעקומען דעם מאנדאט איבער די געוועזענע דייטשע קאלאניעס אין מזרח-אפריקא.

די ענגלישע רעגירונגס-קרייזען – ווערט ווייטער דערצעהלט – זאלען זיין גרייט איבערצוגעבען די פערוואלטונג איבער די מאנדאט-לענדער, צוליב די גרויסע קאסטען, וואס זיי רופען ארויס.

לאנדאן, 25 (יט"א טעלעגראפיש), אין צוזאמענהאנג מיט די ידיעות אין „סאנדיי עקספרעס" וועגען די כלומר'שט בעאבזיכטיגטע ענדערונגען אין דער מאנדאטען-פערוואלטונג איבער א"י, האט זיך א פארטרעטער פון יט"א געווענדעט אין ענגלישען אויסערן-מיניסטעריום נאך אינפארמאציעס. מ'האט איהם דארט דערקלערט, אז די אלע ידיעות זענען אויסגעטראכטע פון אנפאנג ביז סוף

און האבען גישט קיין שום גרונד.

צום ציוניסטישען קאנגרעס.

פערטיילונג פון די מאנדאטען פון די וועלט-וואהל ליסטעס.

לאנדאן, (יט"א) דער קאמיטעט, וואס איז בעשטימט געווארען צו פער-טיילען די מאנדאטען צום 15 טען ציוניסטישען קאנגרעס פון די וועלט-ליסטעס פון פערשידענע פארטייען האט אז ס'ין כמך פון די שטימען-צאהל אין פערשידענע לענדער בעשלאסען צו פערטיילען די מאנדאטען אויף פאל-גענדען אופן:

די ציוניסטען-רעוויזיאניסטען בעקו-מען 3 מאנדאטען, „מזרח" – 2, פועלי-ציון – 2, אלגעמיינע ציוניסטען – 1 מאנדאט, און „התאחדות" 1 מאנדאט. ביי דער דאזיגער פערטיילונג זענען נישט גענומען געווארען אין אכט די שטימען-רעשטלעך אין קאנגרעס-וואלען.

זאלען אייערע קינדער טראגען

בערמאנ'ס אבצאצען

וועלען זיי זיין מונטער און געזונד אלע צייטען, וויל בערמאן איז דרייפאך שטארקער, ווי לעדער, דורך וואס ס'איז וועהר שווער ס'זאל זיך אין איהם אויס-רייבען לעכער.

535

נאך וועגען די סקאנדאליעזע אונארדנונגען אויפ'ן לאדזער בית-עלמין.

האט די לאדזער קהלה טאקע געוואוסט דערפון און געשוויגען? דער טומעל ארום דער ענטדעקונג פון „נייעם פאלקסבלאט".

דער רעזולטאט, פון די רעוועלאציעס פון „נייעם פאלקסבלאט" וועגען דער סקאנדאליעזער אונארדנונג אויפ'ן יודישען בית עולם, האט נישט לאנג אויף זיך געלאזען ווארטען. דאס גע-מיזעכץ איז אויפגערודערט געווארען און דער ריח הרע זיך שוין אויף א פיל ווייטערען שטח ווי ביז איצט.

מיר ווערען שוין בעווארפען מיט אנקלאגעס אויף דער דאזיגער „ארד-נונג.", צאהלרייכער בע'עולה'שע קו-מען איצט זיך ארויסרופען און הערבען צו ווייט וואלט אונז פארפיהרט, ווען מיר זאלען די דאזיגע אלע פאקטען דערצעהלען. ס'איז שוין גענוג דריי-עצג, ווי מיר האבען אויסמערקזאם גע-מאכט אויף דער גרינגשעצונג פון די נפטרים און אינטערעסען פון דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג, ווי מיר האבען געפאדערט, אז עס זאל אינטערבענומען ווערען א שטרענגע אויספארשונג און ס'זאל געשאפען ווע-רען ארדנונג אויפ'ן בית עלמין, אבער עד היום האבען מיר נאך נישט קיין שום אפיציעלע ערקלערונג פון דער יודישער קהלה פערוואלטונג, וועל-כע איז די אנפיהרערין פון דער בית-עולם-ווירטשאפט.

עפיס זאגט מען, אז מ'פארשט, מ'זוכט, מ'מאהרט, מ'רייט אבער דאס אלץ ווערט געפיהרט בחדרי חדרים. די אויספארשונג ווערט געפיהרט אהן דער בעטייליגונג פון די בע'עולה'שע, פאראינטערעסיר-טע און פרעסע – האבען מיר צו דער גאנצער אויספארשונג נישט קיין צוטרויען. און זאלען מיר שטעלען אין ספעציע קארשען און זאגען פרואוט מיר האבען צו דער דאזיגער אויספארשונג קיין שום צוטרוי.

דער סקאנדאל צוואקסט זיך און פערשטארקט זיך. עס זענען פאראן נישט נאר דירעקטע שולדיגע אין די דאזיגע סקאנדאליעזע בית עולם מעשים, נאר אויך אונדירעקטע. און געכטיגען נומער פון א היגער צייטונג האט זיך בעוויזען אן אינטערוויו „מיט איינעם פון די פארזעצער, וואס שטעהט אין דער שפיץ פון דער קהלה'שער בעלי-בתישקייט". און די דאזיגע אנגאבע מיט אין דער שפיץ-שטעהענדער פער-זאן זאגט וועגען די סקאנדאליעזע מעש-עסען אויפ'ן בית עולם, וואס דער „נייער פאלקסבלאט" האט ענטדעקט, ווערטליך פאלגענדעס:

„אין די קהלה'שע קרייזען האט מען שוין מיט א צייט צוריק גערעדט וועגען א גרויסער אונארדנונג אין דער קברים צוטיילונג אויפ'ן בית עולם, די סקאנ-דאליעזע מעשים א. א. וו..."

דא ליגט טאקי דער הונד בעגראבען. דא ווערט דער גאנצער ענין אז ס'א פראגע פון דער שולד פון דעם איצ-טיגען בית-החיים אנגעשטעלטען, נאר ווערט א בעזונדערער ליכער און עפענט ליכער סקאנדאל.

ווער איז דער אנגעזעענער, וואס שטעהט

אין דער שפיץ פון דער קהלה'שער

בעלי-בתישקייט, און וואס האט גע-

וואוסט וועגען די סקאנדאליעזע מעשים?

אז ער האט געוואוסט, פאר וואס האט

ער געשוויגען? פאר וואס האט דער

„שפיץ" נישט מיטגעטיילט וועגען דעם

די קליינע „שפיצלעך"? עפיס האט

מען נאר נישט געהערט, מ'זאל וועגען

דעם רעדען אויף א פערוואלטונגס-זי-

צונג.

א סימן מ'האט דעם גאנצען ענין גע-

וואלט פערטושען אין בעהאלטען.

אז פארוואס מיר האבען נישט קיין צוטרוי צו דער איצטיגער געהיימער אויספארשונג, וועלכע ווערט אנגע-פיהרט דורך די „שפיצן".

כי' האבען נישט בעהאלטען אין זיך ענינים, וואס געהען אן דער גאנ-צער יודישער געזעלשאפט. גלייך ווען מיר האבען זיך דערוואוסט דערפון האבען מיר געשלאגען דעם קול'ם אלארם. דעריבער פאדערן מיר:

1) א תיכף'דיגען אפיציעלען קאמוני-קאט פון דער קהלה-פערוואלטונג וועגען דעם גאנצען ענין; 2) די אויספאר-שונג זאל א בעזונדערער ווערען א קאמיסיע, צו וועלכע עס זאלען אויך בעהערען מיט דירעקטער פון קהלה ראט; 3) די אויספארשונג זאלען אויך קענען בייוואוינען א פאר שטעהער פון די בע'-עולה'טע און א פארשטעהער פון דער פרעסע.

די קהלה פערוואלטונג האט איצט דאס וואס אויף א הי' ענטפער ווערט מיט שפאנונג די גאנצע יודישע בע-פעלקערונג אין לאדז.

פון דינסטאג ד. 23 אויגוסט ביז מאנטאג איינשליסליך – פראכטפולער פילם-שלאגער

„די ים-שקלאפינס"

(ריזיג דערשיטערנדער פלאט) רייהיגע מייסטערווערק אויפ'ן גרונד פון דער גרויסער וועלט מלחמה אין די הויפט-ראלען—די ליב-לינגען פון ג' פובליקום Bernard Götzke ווי אויך די צער. Agnes Hr. Esterhazy די העלדין פון „דער טשירענט פון פראג"

דער נעכסטער פראגראם: „מאריאנקא, דאס קינד פון גורל". – אכטונג: קינא און רעסטאראן איז גארטען.

אנהייב פון פארלעצטען סעאנס אין גארטען האלב 8 אווענד, לעצטער סעאנס-האלב 10 אין אווענד

536

קינא בי'ם קאאפעראטיוו פון מלוכה-, קאמונאלע און גע-זעלשאפטליכע בעאמטע

40 שיענקעוויטשא 40.

אנהויב אין גאנז. פון 5.30 א זייגער נאכמ. פערנרעסערטער ארקעסטער.

Wyższe

Gimnazjum Humanistyczne Męskie

I. KACENELSON

Cegielniana 28, tel. 51-79.

עס ווערען אנגענומען שילער אין אלע קלאסען. קינדער פון 6 יאהר ווערען אנגע-נומען אהן עקזאמענס.

פאר שילער (אבסאלווענטען) פון פאלקס-שולען וועלען געמאכט ווערען געוויסע פער-לייכטערונגען ביים אננעהמען זיי אין 4-טען און 5-טען קלאס.

אין דער ערשטער העברעאישער פרעבעל-שולע (לויט דעם נייעסטען ענטוויקלונגס-סיסטעם) ווערען פערשריבען קינדער פון 4 יאהר אן.

ביים איינשרייבען די שילער דארפען ביגעלעגט ווערען א מעטריקע און א פאקען-שיין. די קאנצעלאריע איז טעטיג טאג-טעגליך, פון 10—1 פריה און פון 4—6 נאכמיטאג.

878

די דירעקציע.

אין דער 7-קלאסיגער קנאבען-שולע

פון יצחק גאלדבערג פאמ.-שולע 16

ווערען צום נייעם שול-יאהר 1927/28 אנגענומען תלמידים, שול-פליכטיגע, ווי אויך אנפענגער, 6 יעהריגע קינדער צו ערמעסיגטען שכר-למוד.

אין דער דאזיגער שולע האבען שטענדיג די יודישע רעליגיאנס למודים, יודישע היסטאריע און העברעאישע שפראך פערנומען דעם אויבען. אין דעם קומענדיגען שול יאהר וועלען אבער נאך בעזונדערס אינ'ם שול-פראגראם בעדייטענדע ענדערונגען צום גוטען אריינפיהרען, דערונטער אויך דאס, וואס עס וועט אויך אין דער נאכמיטאג-צייט עפליכע שעה געלערענט ווערען ספעציעל יודישע למודים, ווי: חומש, רש"י, נ"ך און גמרא.

אנמעלדונגען — אין קאנצעלאריע פון דער שולע יעדען טאג פארמיטאג.

ביי דער אנמעלדונג זענען נויטיג די מעטריקעס פון דעם קינד. 552

קומט און איבערצייגט אייך!

קלארירט ביטעס, פאראניעס, רעהורסען, אפעלאציעס

און אלע גערי'כטס-, פינאנז-, אדמיניסטראטיווע און קאמונאלע אינסטאנציעס

ווערען אמבעסטען, אמביליגסטען און אמשנעלסטען

ערלעדיגט אין ביורא

האכבערג פאנסקא 1 טעלעפאן 36-77.

בעמערקונג: טעגליך פון 3 ביז 5 נאכמיטאג ווערען ערטיילט עצות און אנווייזונגען אין אלע שטייער-אנגעלעגענהייטען דורך ה' האכבערג זעלבסט.

823

וואר הנונגען

בעשטעהענד פון איינצעלנע שטובען, שטובען און קוכען און 2 שטובען און קיכען מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף באזארנע 7 איז פון זאפארט צו פערמיטען.

צו ערפאהרען ביי שטיינשניידער, פולנאצנע 12 פון 4 ביז 6 נאכמ. טעלעפאן 30-96.

686

אין לאטעריע-קאנטאר פון

ברייטשטיין נארוטאוויטש 31

קען מען אלע טאג בחנם נאכזעהן די אפיציעלע טאבעלע און ס'ווערען אויסגעצאהלט אלע געווינסטען.

לאזען צו דער 1-טער קלאס שוין צו בעקומען.

פירמע אכטונג ברייטשטיין, נארוטאוויטש 31.

780

די שרעקליכע לאגע פון די יודישע היימלאזע

טראנספארטען פון יודישע גרושים פון אונגארן אין גאליציע.— שרעקליכע נויט און דלות צווישען די ארויסגעשיקטע.

קראקא (יט"א) אין דער לעצטער צייט קומען קיין גאליציען אפט טראנספארטען מיט אויסגעוויזענע יודען פון אונגארן. דער רוב פון די דעפארטירטע וואוינען אין אונגארן שוין צענדליגער יאהרען און פיל פון זיי זענען אפילו אין אונגארן געבוירען געווארען און קענען נישט קיין אנדערע שפראך, ווי אונגאריש. זיי דערצעהלען שרעקליכע פרטים פון די אונמענשליכע אבלאוועס אויף די יודישע „פרעמדע" און פון די גירושים. ח"שים לאנג ווערען די צו פארכאפטע „פרעמדע", כמעט בלויז אמאליגע גאליציאנער אדער פון גאליצישער אפשטאמונג, ווי פארברעכער געהאלטען אין די ליכטע קעלערס פונם טרויעריג-בערימטען בודאפעשטער שוב הויז. וואו זיי ווערען קאנצענטרירט און צוזאמענגעשטעלט ביז עס געהען אפ קיין פוילען ספעציעלע טראנספארט-ציגען. וועלכע, באשטעהען פון בלויז בהמות-וואגאנען. די פארטריבענע יודען האבען אפילו נישט בעקענט ליקווידירען זייערע געשעפטען, און זיי געפינען זיך איצט אין א פרעמד לאנד, מצרימה, אפט אמגעריסען און אפגעשליסען, אהן מיטלען צום לעבען. און עס קומען פאר פילע פאלען, וואס אויסגעוויזענע יודען, וועלכע זענען נאך נישט געווען וואהלהאבענד אין אונגארן. מוזען איצט פשוט אויסעטרעקען די האנד נאך נדבות, נישט האבענדיג אפילו אויף הוצאות הדרך ביז אין די ווייטע גאליצישע מקומות וואו עס איז אמאל געווען די היים פון זייערע עלטערען און זיידעס.

געפונען די רעשט געגנב'עטע בריליאנטען.

ראיטשוקה איבערגעפיהרט אין פאוויאק אריין.

ווארשא, 25. (טעלעפאניש). יצחק ריימשוק, וואס זיצט ארעסטירט פאר אויסשווינדלען בריליאנטען פאר 10 מיליאנען פונט ביי דער יובעלירען-פירמע זינגער און קאמפ. אין פאריז איז איבערגעפיהרט געווארען אין פאוויאק אריין. ריימשוק'ס בקשה וועגען באפרייען איהם געגען קויציע אדער ערבות ביז צום פראצעס, האט דער אויספארשונגס-ריכטער אפגעווארפען. דער געליטענער זינגער איז א רוסישער יוד און נאכדעם. ווי די בריליאנטען זענען געפונען געווארען, האט זיינע רחמנות נעקריגען אויף ריימשוק'ן — וואס איז אויך א רוסישער און אינטעליגענטער יוד און וויל נישט האבען, אז מען זאל אהם לאזען ווייטער זיצען אין תפיסה.

ריימשוק האט אין ווארשא וואוינען א שוועגערין אויף אגראדאווע 24, וועלכע באמיהט זיך אויך, אז צווישען ריימשוק'ן און זינגער'ן זאל קומען צו אן'אויסגלייך, כדי נישט צו דערלאזען, אז ריימשוק זאל דארפען בלייבען זיצען אין תפיסה.

ריימשוק האט ביי דער פירמע זינגער געהאט צוגענומען 205 קאראט בריליאנטען פון זיי זענען אין דעם סייף פון דער האנדעלס-באנק אין לאדז געפונען געווארען 200 קאראט. עס האבען אלזא נאך געפעהלט בריליאנטען, וועלכע די פירמע זינגער האט אפגעשאצט אין ווערט פון העכער 2 פונט דאלאר. ריימשוק האט די גאנצע צייט נישט געוואלט זאגען, וואו זיי געפינען זיך.

עס ווייזט זיך ארויס, אז ריימשוק האט די בריליאנטען ביי דער פירמע זינגער צוגענומען נאך אין חודש יוני ה. י. און איז מיט זיי נעלם געווארען. קנאפע 8 וואכען האט ער זיך ארומגעדרעהט א בער פוילען און מ'האט נישט געקאנט דערגעהן וואו ער געפינט זיך. ווי מען גיט איבער, איז ריימשוק שוין איינמאל מיט קנאפע 2 יאהר צוריק געווען פערהאפטען אין ווארשא, אלס בעשולדיגטער אין אנ'אפערע. אבער דעמאלט האט זיך דער ענין פארענדיגט מיט אנ'אויסגלייך. דעריבער איז ריימשוק דעמאלט באפרייט געווארען לויט'ן פארלאנג פון געליטענעם.

קאנפערענץ פון אלגעמיינע ציוניסטען אין באזעל.

באזעל, 25. (יט"א טעלעגראפיש). הרב הכולל ד"ר חות, לואי ליפסקי און ד"ר שמריהו לעווין רופט צוזאמען קיין באזעל אויפ'ן 29-טען אויגוסט א קאנפערענץ פון די אלגעמיינע ציוניסטען.

דעמזעלבען טאג וועט אויך פארקומען א קאנפערענץ פונ'ם ליגען צענטער.

גרויסע גנבות אין מלוכה'שען טאבאק-מאנאפאל אין ווארשא.

ווארשא, 25. (טעלעפאניש). שוין א לענגערע צייט ווי מען האט באמערקט אין די מאגאזינען פון מלוכה'שען מאנאפאל אויף פאזנאנסקא 45, אז עס ווערען נעלם גאנצע באלען טאבאק בלעטער.

די לייטער פון מאגאזין האבען פערארדנעט א גענויע אנטערזוכונג אין בעטרעפענדיגע, אבער קיין רעזולטאט האט עס נישט געגעבען. מען האט דאן אונטערגענומען א שטארקע אבסערוואציע אויך ביי נאכט און אט האט מען נעכטען ביינאכט באמערקט ווי פון פענסטער אויפ'ן 2 שטאק איז אויפ'ן לעדיגען פלאץ ארויסגעווארפען געווארען א פעקעל געפרעסטע בלעטער, וואס האט געוואויגען 15 קילא.

מען האט וועגען דעם גלייך געמעלדען דער פאליציי וועלכע האט נאכן דורכפיהרען א אויספארשונג ארעסטירט דעם ארבייטער קאזימיערוש פאיעוווסקי (רזשעלנא 79). אויך איז פעסטגעשטעלט געווארען אז פאיעוווסקי האט צו דער גנבה געהאט שותפים, וועלכע פלעגען ביינאכט קומען און צונעהמען פון פלאץ די גע'גנב'עטע סחורה.

די אויספארשונג ארום דער גנבה ווערט ווייטער געפיהרט.

גרויסע שיף-קאטאסטראפע.

טאקיא, 25. (סט, טעל.) בעת די נאכט-מאנעווערס פון יאפאנישען פלאט איז פארגעקומען א צוזאמענשטויס צווישען קרייסער „אינזא" און דעם טארפעדא „וואראבי", וועלכער איז אונטערגעגאנגען. עס זענען אומגעקומען 90 מאטראזען און 12 אפיצירען. אין דערזעלבער צייט האבען זיך אויך צוזאמענגעשטויסען צוויי אנדערע קרייסערס און וועלכע ס'זענען דערטרונקען געווארען 27 מאטראזען.

ווארשאווער וויצע-שטאדט-פרעזידענט צו-גאסט ביי יודישע קינדער.

ווארשא, 25. (טעלעפאניש). די געזעלשאפט „יודישע ארבייטער-פרוי" האט אויף פעלדע 87 ארגאניזירט א הילב-קאלאניע פאר יודישע ארבייטער-קינדער אין פארשול-עלטער.

נעכטען איז דער וויצע שטאדט-פרעזידענט ד"ר באנוצקי געקומען מיט א באזוך אין דער הילב-קאלאניע. די קינדער האבען דעם גאסט מקבל-פנים געווען מיט'ן לידעל „לאמיר אלע, אלע אינאיינעם"... ד"ר באנוצקי האט אויך ביינגעוואוינט א גאנצע רייהע קינדער-שפילען, וואס די קינדער האבען אויסגעפיהרט. נאכדעם איז געמאכט געווארען א פאטאגראפישע אויפנאהמע און מיט געזאנג פון פארשידענע יודישע קינדער-לידלעך האבען די קינדער זיך געזעגענט מיט'ן גאסט, וועלכער איז געווען פון קבלת פנים פשוט געריהרט.

עלעקטרישע טויט-שטוהל אין... ווארשא.

ווארשא, 25 (טעלעפאניש) די לעצטע געשעהענישען אין אמעריקא מיט סאקא און וואנזעטי האבען אויפגערודערט די גאנצע וועלט. אבער עס איז ווייניג פארהאן פערזאנען אין ווארשא, וועלכע זאלען וויסען, אז אויך אין ווארשא איז פארהאן א טויט-שטוהל, אויף וועלכען עס ווערען נע טויט אויך אויסגעלייגט, מיט דעם אונטערשיד אבער וואס עס פאלען אלס קרבן פון דער „גערעכטיגקייט" נישט מענשען, נאר... הונדע. אין דעם שטאדטישען הונד-שלעכטער שטעלט איין פארהאן א טישעל, וועלכער איז באדעקט מיט א קופערנער בלעך. דער פראוויזארישער צום טויט הונד ווערט ארויפגעשטעלט אויף דעם דאזיגען טישעל, וועלכער איז פאראייניגט מיט 1 פאליוס פון דעם עלעקטרישען שטראם. דער תליון האלט אין דער האנד א קופערנעם לעפעל פאר א אנדערען פאליוס און דערנענטערט עס צום הונד. דער הונד שטארבט, אז מען גיט איהם עסען, ריהרט אן מיט דער נאז דעם לעפעל און פאלט א טויטער אויפ'ן ארט.

די טאג קומט צוריק קיין פוילען דער גערער רבי.

ווארשא, 25. (טעלעפאניש). מארגען פארלאזט דער גערער רבי מיט זיינע קובים מאריענבאד און דינסטאג אדער מיטוואך זאל ער שוין צוריק זיין אין ווארשא פון וואנען ער וועט גלייך אפפאהרען אין זיין רעזידענץ-קיין גער.

א קאטאסטראפאלע שרפה אין סקוטארי.

סטאמבול, 25. (סט. טעל.) פון סקוטארי איז מען מודיע, אז דארט איז אויסגעבראכען א גרויסע שרפה. 400 הייזער זענען פארברענט געווארען 2000 מענשען זענען געבליבען דאכלאז.

ראדיא.

היינטיגער פראגראם: ווארשא.

12,00 — צייט-סיגנאל, לופט-פליה און מעטעראלאגישער-קאמוניקאט, קאמוניקאט פון „פאט" איבער-פראגראם.

3,00 — ווירטשאפטליכע און מעטעראלאגישע קאמוניקאטען איבער פראגראם.

4,45 — ספארט-קאמוניקאט.

5.00 — פארלעזונג וועגען ראמאנטיזם.

5,25 — פאליטישער איבערזיכט פארלעזונג.

5.50 — איבער פראגראם, קאמוניקאטען.

6,00 — נאכמיטאג קאנצערט.

7 00 — די מיידעלעך אין פוילען פארלעזונג.

7 20 — פארשידענעס.

7,35 — פארלעזונג וועגען ספארט.

8,00 — לאנדווירטשאפט-קאמוניקאט.

10.00 — לופט-פליה - מעטעראלאגישער קאמוניקאט, צייט - סיגנאל, קאמוניקאטען פון פא"ט, פאליציי-קאמוניקאט, איבער פראגראם.

ביי גריפע,

בראנכיט, מאנדעל-ענטציגדונג, לונגען-שט צען-קאטאר, ערקרענקונגען פון אוירען און אויגען ווערט נאר גענוצט דערפאר, אז געפיהליגע עססערס דאס געפירליכע ביטערוואסער פון

Franciszek Józef

ווערט דער מאגען און קישקעס גרינדליך גערייניגט. בעוואוסטע פאכמענער פון דער געזונדהייטס-פלעגע בעווייזען, אז אויך ביי טיבערקולעזע אנשטעקונגס-קראנקהייטען האט דאס ביטערוואסער פון

Franciszek Józef

פאר די מענשהייט גרויסע פערדינסטען.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד אפטעקארסקע.

Dr. med. I.WAJNBERG

Cegielniana 47, tel. 26-02

ווענערישע קראנקהייטען, האוט, האר דערגען-און הארן-קראנקהייטען, בעשטראלונגען אין קינסטליכע בעלייכטונג.

צעט אין הין 3—4 נאכמיטאג און פון 4—6 דער יעטשוניע „וועלקא".

בעקאנטמאכונג.

דער בעוואוסטער שניידער-אטעליער פון מ. גרינשטאן, לאדז צעגעלניאנא 46.

נעהמט אן שטארקע פארשידענע מוסטערן צו מעסיגע פרייזען. 576

א קונסט-פאטאגראפיע איז א צירונג אין יעדען הויז!

אין מיין איבעראל בעוואוסטען קונסטפאטאגראפישען אטעליער ווערען אויסגעפערטיגט אלערליי אויפנאהמען אויף פאסטקארטען, פארטרעטען, סאלאן-בילדער א. ז. וו. לויט דער לעצטער טעכניק פון ליכט און שאטען. לויט וואונש א גרויסער אויסוואהל פון די נייעסטע אמעריקאנער ווידען-קארטען. ס'ווערען אויך געמאכט אויפנאהמען פאר געזעלשאפטען (ארגאניזאציעס). אויפ'ן פערלאנג אויך אויסער'ן אטעליער. צוגענגליכע פרייזען. גרעסטע אנערקענונג פון א רייהע לאדזער פערזענליכקייטען פאר די שעהנע און ארגפעלטיגע אויספיהרונגען.

מיט אכטונג קונסט-פאטאגראפישער אטעליער

„PARISIEN", wł. H. SROKA, Łódź, Brzezińska 69

צופאהר מיט'ן טראמוואי נ' 1. צופאהר מיט'ן טראמוואי נ' 1

צו אלע בית-יעקב-שילערינס!

ראנערשטאג, פרשת שופטים (דעם 1-טען סעפטעמבער) 9 א זייגער פריה הויבען זיך אן רעגולערע למודים. אלע שילערינס ווערען אויפגעפאדערט פינקטליך צו קומען.

גלייכצייטיג מעלדען מיר, אז עס ווערט שוין קיין שילערינס נישט אנגענומען.

די ביז-איצט איינגעשריבענע שילערינס מוזען זיך מעלדען אין קאנצעלאריע פון דער שולע ביז'ן 1. סעפטעמבער. אין געגענפאל, וועלען זיי ווערען אויסגעשלאסען פון דער שילערינ-ליסטע.

596 מיט אכטונג די לייטונג.

א טיכטיגע סטארשע
פאנבע
צו דאמען-היטען ווערט געזוכט ביי
נערקעז,
פאמארסקא 10 שרעדניא

Dr. med [illegible]

GRZEGORZ ROZENBERG

אינערע קראנקהייטען.

ספעציאל - ארצט פאר מאגען, קישקע און לעבער-ליידען.

צוריקגעקעהרט.

נאנסקא (דלוגא) 44,

טעלעפאן 24 44.

נעמט-אן פון 8.30—10.30 און פון 4.30—6 אוו. זונטאג 9—11

הנהלות הגמנסיות

של החברה ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז

מודיעות, כי בקשות הכניסה מתקבלות כדלקמן:

בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים, מגיסטרצקה 21 (7א)

בלשכת הגמנסיה השניה לנערים, מגיסטרצקה 22 (16)

בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 7.

לפני הצהרים בשעות העבודה (10 – 1).

אל המכינה O מתקבלים ילדים וילדות בני 5½ שנה ומעלה גלי שום הכנה בלשכת הגמנסיה לנערות רחוב פירמוביץ 7.

968

אנאנסע אין „נייעם פאלקסבלאט" האבען דעם גרעסטען ערפאלג.

פּאָליטישער איבערזיכט.

אין דער דייטש-פראַנצויזישער פּאָליטיק. — ווירטשאַפטליכע לאָקאַרנאָ. — דער כאַאָס אין כינא. — די סאָוויעטן און די פעלקער-ליגע. — דייטשלאַנד און איטאַליע. — שלום-שטימונגען אין די באַלטישע מלוכות.

די שווערע וואָלקנס, וואָס האָבן זיך געהאַט צונויפגעקליבן אויפ׳ן דייטש-פראַנצויזישן האָריזאָנט פון דער וועלט-פּאָליטיק, האָבן זיך איצטער צעזייט און צעשפּרייט. די קריגערישע דרשות פון פּואַנקאַרע און די שאָוויניסטישע אַרטיקלען אין דער רעכטער פּרעסע פון פראַנקרייך און פון דייטשלאַנד האָבן דאָך נישט אָפּגעהאַלטן דעם געזונט-געוואָרענעם בריאַן צו מאַכן דעם געהעריגן אויספיר פונ׳ם לאָקאַרנאָ-אָפּמאַך און אַרויסטרעטן מיט דער דיפּלאָמאַטישער איניציאַטיוו וועגן פאַרקלענערן די אָקופּאַציאָנס-אַרמעע, וועלכע פראַנקרייך, בעלגיען און ענגלאַנד האַלטן אויס לויט׳ן שטרענגען נוסח פון ווערסאַלער טראַקטאַט אין דייטשן ריינלאַנד.

אמת, מען איז נאָך נישט מסכים געוואָרן וועגן דער ציפער סאָלדאַטן וואָס מען דאַרף אַרויספיהרן פון ריינלאַנד, און דאָ פּרואווען די שאָוויניסטן מיט אַלע כוחות, פאַרקלענערנדיג דעם ציפער, מאַכן צו נישט דעם דיפּלאָמאַטישן זשעסט פון בריאַן.

אין אָנהויב האָט מען גערעדט וועגן אַרויסציען פון ריינלאַנד אַ 5000 סאָלדאַטן, וואָס וואָלט אָהן ספק געווען שוין עפּעס רעכטס, ווען מען האָט אין זינען, אַז דאָס אָקופּאַציע-מיליטער בעטרעפט איצטער סך הכל 55 טויזנט מאַן.

די פראַנצויזישע שאָוויניסטן ווילן נישט וויסן וועגן אַזאַ ציפער און טרעטן אַרויס מיט׳ן דעמאַגאָגישן לאָזונג: אָדער גאָר, אָדער גאָרנישט. איידער שטאַרק פאַרמינערן דעם אָקופּאַציע-חיל, בעסער איינגאַנצן אַרויסנעמען איהם פון דייטשלאַנד, וואָס קאָן דאָך אין אַ ערגסטן פאַל מאַכן אַ תל פון אַ קליינער גרופּע סאָלדאַטן.

נאָר מן הסתם וועט די האַק-צאָמאַטניע פון די פראַנצויזישע שאָוויניסטן זיך נישט איינגעבן, עס דערנעהענטערן זיך די טעג פון פעלקער-בונד, און דער שלום-גייסט פון לאָקאַרנאָ האָט דערווייל מזהר געווען גובר צו זיין דעם גייסט פון די ווערסאַלער טראַקטאַטן, אין וועלכע עס פיהלט זיך נאָך די נאָהענטקייט צו דער וועלט-מלחמה.

דערווייל איז אונטערגעשריבן אַ געשעהעניש, וואָס קאָן אָהן ספק פאַרשטאַרקן דעם שלום-גייסט פון לאָקאַרנאָ און מאַכן אַ גרויסן טריט ווייטער אויף אויסבעסערן די בעציהונגען צווישן פראַנקרייך און דייטשלאַנד.

עס איז דאָס וויכטיגסטע פּאָליטישע געשעהעניש פון דער פאַריגער וואָך, דער פאַרענדיגטער **האַנדעלס-אָפּמאַך צווישן פראַנקרייך און דייטשלאַנד.**

דריי יאָהר נאָכאַנאַנד האָבן זיך געצויגן און געשלעפּט די פאַרהאַנדלונגען וועגן דייטש-פראַנצויזישן האַנדעלס-אָפּמאַך. נאָר אַזוי ווי פאַר דער צייט האָט מען דאָך פּאָרט געדאַרפט אימפּאָרטירן און עקספּאָרטירן און דער **אויסענהאַנדעל** צווישן די ביידע מלוכות האָט דאָך נישט דערלאָזט קיין הפסקות, פלעגט מען ביז איצט אויסקומען מיט **קורץ-טערמינדיגע** אָפּמאַכן אויף דריי חדשים, וואָס האָבן פאַרשטעהט זיך אַריינגעטראָגן אַן׳ אומרוה און אַ וואַקלעניש אין די ווירטשאַפטליכע בעציהונגען צווישן די ביידע לענדער. איצטער איז פאַרענדיגט געוואָרן אַן אָפּמאַך אויף גאַנצע **צוויי יאָהר**, און דער דאָזיגער, אמת נאָך אַלץ צייטווייליגער הסכם, האָט נאָך אַלע שאַנסן מגולגל צו ווערן אין אַ שטענדיגן אָפּמאַך, וואָס וועט סטאַביליזירן, איינשטעלן נאָרמאַלע ווירטשאַפטליכע בעציהונגען צווישן פראַנקרייך און דייטשלאַנד.

אינ׳ם אָקאָרשט פאַרענדיגטן אָפּמאַך (וואָס דאַרף נאָך ראַטיפיצירט ווערן), זענען פאַראַן עטליכע וויכטיגע **פּאָליטישע** מאָמענטן, וואָס בעפרידיגן געראַכטע דייטשע פאָדערונגען און זענען מבטל אַ גאַנצע ריהע רעשטליך פון די מלחמה-יאָהרן. אַזוי בעקומען די דייטשן דאָס רעכט זיך **צו בעזעצן** אין די פראַנצויזישע קאָלאָניעס, אַ חוץ מאַראָקאָ, וואו דער ווערסאַלער טראַקטאַט פאַרווערט דאָס בפירוש, אַ פּראַגע, וואָס מען איז מסכים געוואָרן זי צו פאַרענטפערן דורך באַזונדערע **דיפּלאָמאַטישע** פאַרהאַנדלונגען צווישן די רעגירונגען. דייטשע שיפן מעגן אַריינפאָהרן מיט בערגענער סחורות אין אַלע האַפענס פון די פראַנצויזישע קאָלאָניעס, אויך אין מאַראָקאָ, וואו מען וועט נישט דאַרפן אַרויסנעמען אויף דעם אַ באַזונדערע דערלויבניש, ווי ס׳איז געווען ביז איצטער.

דייטשלאַנד בעקומט לויט׳ן אָפּמאַך דאָס רעכט אַוועקצושטעלן אין אַלע פראַנצויזישע לענדער איהרע קאָנסולאַטן און האַנדעלס-אַגענטן. (אין עלזאַס-לאָטרינגען, וועלן גלייך זיין וועגן דעם ספּעציעלע דיפּלאָמאַטישע פאַרהאַנדלונגען.)

אַ וויכטיגער פּאָליטישער אויספטער פונ׳ם אָפּמאַך איז די תנאי, אַז פראַנקרייך זאָגט זיך אָפּ פונ׳ם רעכט, וואָס דער ווערסאַלער טראַקטאַט האָט איהר געגעבן, אַרויסצושליידערן אַנ׳אָרטש׳ן און צונעמען דייטשן אייגנטום אין פאַל אויב דייטשלאַנד וועט נישט אָפּצאָלן איהרע חובות צו פראַנקרייך.

אָט מיט דעם אָפּזאָגן פון אַנווענדן אַזאַ רעפּרעסיע, וואָס האָט געקאָסט אונטערגראָבן דעם גאַנצן קרעדיט פון דייטשלאַנד (וואָרום, ווער וואָלט זיך דערוואָגט צו געבן קרעדיטן דייטשלאַנד, אויב מען קאָן פאַר חובות צונעמען דאָס האָב-און-גוטס פון דער בעפעלקערונג?), אָט מיט דער פּאָליטיש-וויכטיגער הנחה האָט פראַנקרייך בעוויזען איהר גוטן ווילן און ערנסטן שטרעבן איינצושטעלן אַן׳ אמת׳ן פּאָליטישן און ווירטשאַפטליכן שלום מיט איהר אַמאָליגן שונא דייטשלאַנד.

גערעכט זענען דעריבער יענע פּאָליטיקער אין ביידע לענדער, וואָס געבן צו דעם פאַרענדיגטן האַנדעלס-אָפּמאַך אויך אַ גרויסע פּאָליטישע חשיבות און רופן איהם אָן מיט אַזאַ שעהן-קלינגענדיגן נאָמען **דאָס ווירטשאַפטליכע לאָקאַרנאָ**, אַ גוטע הכנה פאַר די זיצונגען פון פעלקער-בונד-ראַט, וואָס דאַרפן זיך אָנהויבן אין גיכן דעם ערשטן סעפּטעמבער.

*

דער דיפּלאָמאַטישער קאָרעספּאָנדענט פון „דיילי טעלעגראַף" ערקלערט, אַז די איטאַליענישע רעגירונג וועט ביי דער איצטיגער פעלקערבונד-סעסיע אונטערשטיצן די דייטשע פאָדערונגען וועגן צושטעלן פאַר דייטשלאַנד אַ סטאַבילן פּלאַץ אין דער מאַנדאַט-קאָמיסיע, עס הייסט, אַז אין דער מאַנדאַטן-פראַגע איז עס איצט, שוין פאַר דער סעסיע, געקומען צו אַ אָפּמאַך צווישן דייטשלאַנד און איטאַליע.

*

ס׳קומען אָן אויך וויכטיגע ידיעות פון כינא. די נאַציאָנאַל-רעוואָלוציאָנערע דרום-אַרמעע האָט אָנגעהויבן כאַפּן מפּלות אין איהר קאַמף מיט דער נאַציאָנאַל-קאָנסערוואַטיווער צפון-אַרמעע פון טשאַנגטסאָלין, און ס׳איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז דער פּרעסטיזש פונ׳ם נאַציאָנאַל-רעוואָלוציאָנערן גענעראַל טשאַנג-קאַי-שעק איז [illegible] לען. עס האָבן זיך אָנגעהויבן סיכסוכים אין דער נאַנקינגער רעגירונג, וואָס האָבן זיך פאַרענדיגט מיט דער דעמיסיע פון גענעראַל טשאַנג-קאַי-שעק, וועלכער האָט אין אַנ׳אויפרוף צום כינעזישן פאָלק דערקלערט, אַז ער זאָגט זיך אָפּ בכלל פון יעדער פּאָליטישער טעטיגקייט און קערט זיך אום צוריק אין זיין פּריוואַט-לעבן. ביזע צינגער זאָגן, אַז ער האָט דערביי מיטגענומען 500 טויזנט פונט שטערלינג.

דאָס איז אָהן אַ ספק אַ גרויסער קלאַפּ פאַר דער נאַציאָנאַל-רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג אין כינא, און מ׳דאַרף האָפן טאַקע פון די גאָר לעצטע טעלעגראַמען, אַז די כינעזישע רעוואָלוציאָנערע פאָלקס-פּאַרטיי „קואָמינטאַנג" גיהט אָן אַלע מיטלען כדי שלום צו מאַכן צווישן די ביידע שטרייטענדיגע צענטרען פון דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג, צווישן נאַנקין און האַנקאַו, כדי אַ שרכן פראָנט דאָ אַרויס דער אויפגערוועגטער „קריסטליכער" גענעראַל פענג-יו-סיאַנג.

דערווייל אָבער האָט זיך דער תוהו ובוהו אין כינא שטאַרק פאַרגרעסערט, און אין שאַנכאַי, וואו עס וואוינען אַזוי פיל אייראָפּעער, הויבט מען אָן שטאַרק מורא צו האָבן פאַר רעוואָלוציאָנען פון נישט-דיסציפּלינירטע סאָלדאַטן-באַנדעס וואָס קרובים זיך פריינדליכן אין די נישט-בעשיצטע שטעט.

*

עס מוז פאַרצייכנט ווערן אין דער רשימה פון די פּאָליטישע געשעהענישן פאַר דער פאַריגער וואָך דער פאַקט, וואָס סאָוויעט רוסלאַנד האָט זיך אָנגעזאָגט פון טיילנעהמען אין דער קאָמוניקאַציע-קאָנפערענץ אין גענף. שווער נאָך אויסצוגעפינען דעם מיין פון אַזאַ מין פּאָליטיק, וואָס בעדייט אַ טריט צוריק אַנטקעגן דער פריהערדיגער סאָוויעטישער פּאָליטיק. רוסלאַנד האָט ביז איצטער געשטרעבט מבטל מאַכן די רוסישע התבודדות און האָט, למשל, געשיקט דעלעגאַטן אויף דער וועלט-ווירטשאַפטס-קאָנפערענץ, וואָס איז צונויפגערופן געוואָרן דורכ׳ן פעלקער-בונד אין גענף. צי זאָל דאָס זיין אַ בריגע ריאַקציע אויף די געשעהענישן נאָך דער גענפער קאָנפערענץ, וואָס האָבן דערפיהרט ביז צום איבעררייסן די דיפּלאָמאַטישע בעציהונגען מיט ענגלאַנד?

אָדער איז דאָס אַ הנחה מצד סטאַלין דער אָפּאָזיציע, וואָס פאָדערט אַ מהר „רעוואָלוציאָנערע" טאַקטיק צום מערב אייראָפּע?

אויף יעדן פאַל, האָבן מיר דאָ צו טון מיט וואַקלענישן, וואָס ווייזן אונז, אַז די סאָוויעטישע פּאָליטיק שטעהט אויף אַ שוועל, וואָס קאָן זי אויפפיהרן צו אומגעריכטע ריכטונגען און נייע ריכטונגען.

*

אין די גרויסע וועלט-קאָנפליקטן צווישן מזרח און מערב וועלן די באַלטישע בופער-מלוכות מוזן שפּילן נישט ווייניגער אַ גרויסע ראָליע, סיי צי זיי וועלן אַריינגעצויגן ווערן אין די וועלט-סכסוכים, סיי צי זיי וועלן זיך איינגעבן אָפּהיטן זייער נייטראַליטעט.

פאַר אייראָפּע איז דעריבער זעהר וויכטיג צו וויסן, ווי די באַלטישע מלוכות וועלן איינשטעלן זייערע בעציהונגען צום גרויסן שכן רוסלאַנד. דער לעטישער אויסערן-מיניסטער האָט אין אַנ׳אינטערוויו דערקלערט, אַז לעטלאַנד מוז און וויל שטרעבן צו אַ שטרענגער נייטראַליטעט און וועט זיך בשום אופן נישט לאָזן אַריינשלעפּן אין אַ סכסוך צווישן מערב און מזרח-אייראָפּע. לעטלאַנד איז פאַראינטערעסירט סיי ווירטשאַפטליך, סיי פּאָליטיש צו לעבן בשלום מיט איהר גרויסן רוסישן שכן. דער אויסערן-מיניסטער האַלט, אַז מען טאָר זיך נישט אַריינמישן פון אויסנווייניג אין די אינערליכע ענינים פון די מלוכות, און אַז וואָס מען זאָל נישט זאָגן קעגן דעם סאָוויעט-רעזשים אין רוסלאַנד — פונדעסטוועגן דאַרף מען נישט פאַרגעסן, אַז דער סאָוויעטן-רעזשים עקזיסטירט שוין דערנעבן אַ צעהן יאָהר און אַז מ׳קאָן אַהם דיפּלאָמאַטיש נישט אויסמיידן, אויב מ׳וויל נישט איגנאָרירן די בעציהונגען מיט רוסלאַנד און דעם רוסישן פאָלק.

לעטלאַנד פיהרט אַ פּאָליטיק אין הסכם מיט איהרע איינענע פּאָליטישע אינטערעסן, און שטרעבט צו שלום, צו בטוחות צו פרידליך לעבן מיט איהרע שכנים פון מזרח און מערב.

*

דער איינציגער שאָטן האָט געקלונגען אויך אין די דערקלערונגען, וואָס דער אויסערן-מיניסטער האָט געגעבן פאַר פּרעסע-פאַרשטעהער בעת זיין בעזוך אין קאָוונע. פאַרלייכטערן די ווירטשאַפטליכע בעציהונגען צווישן די ביידע שכנות׳דיגע מלוכות: לעטלאַנד און ליטע, אַנשטאַטירן די קאָמוניקאַציע-שוועריגקייטן און לייכטער מאַכן פאַר דער בעפעלקערונג דעם יאָך פון די גרעניצן, — דאָס איז די אויפגאַבע פון לעטלאַנד׳ס פּאָליטיק, וואָס צילט צו שאַפן אַ פאַרבאַנד צווישן די באַלטישע מלוכות, אָבער נישט מיט קריגערישע צוועקן, נאָר פאַר זיך אַליין, צוליב אַ פרידליכן ווירטשאַפטליך-קולטורעלן צוזאַמענאַרבעטן.

*

ווי מיר האָבן שוין מיטגעטיילט, האָבן זיך די היינטיגע וואָך אויך אָנגעהויבן אונטערהאַנדלונגען וועגן אַ לעטיש-פּוילישן האַנדעלס-אָפּמאַך.

אומשולדיג אומגעקומענע

ליגע פאַר מענשען-רעכט האָט דאָקומענטען פון סאַקאָ-וואַנזעטי׳ס אומשולד

אין דער גאַנצער וועלט קומען איצט פאַר פּראָטעסט-דעמאָנסטראַציעס און אויפרוהען צוליב דעם אויספיהרן דעם אורטייל איבער די צוויי אַנאַרכיסטן סאַקאָ און וואַנזעטי.

נישט קוקנדיג אויף דער אַקציע מצד דער גאַנצער וועלט למובת סאַקאָ און וואַנזעטי, האָט דאָס אַמעריקאַנער געריכט דאָך נישט געענדערט דעם אורטייל, זייענדיג כלומרשט איבערצייגט אין דער שולד פון די פאַרמשפּט׳ע. די אַקטן פון סאַקאָ-וואַנזעטי פּראָצעס קען קיינער נישט אויסער די, וועלכע האָבן געפיהרט דעם פּראָצעס. די געזעלשאַפטליכע מיינונג בעקומט דעם אויספאָרשונגס-מאַטעריאַל דורך דער אָרגאַניזאַציע „ליגע פאַר מענשען רעכט", וועלכע האָט דאָס מאַטעריאַל געזאַמעלט.

די „ליגע פאַר מענשען-רעכט" שטעלט פעסט, אַז דאָס אַמעריקאַנישע געריכט האָט נישט בעריקזיכטיגט דעם מאַטעריאַל, וועלכער דערווייזט אָהן ספק די אומשולדיגקייט פון סאַקאָ-וואַנזעטי.

דער מאַטעריאַל איז פאָלגענדער: דעם 5. מאַי 1920 זענען סאַקאָ און וואַנזעטי אַרעסטירט געוואָרן און בעשולדיגט געוואָרן אין צוויי פאַרברעכנס: 1) אין רויב-אָנפאַל דעם 27 דעצעמבער 1919 אויף אַ קאַסירער פון דער שוך-פירמע ברידזשוואָטער און 2) אין דערמאָרדונג אַ קאַסירער פון אַן אַנדער פירמע און דעם וועכטער בעראַרדעלי.

צוליב דעם, וואָס סאַקאָ האָט בעקומען בעווייזן קלאָהר און דייטליך, וואו ער איז געווען דעם 27. דעצעמבער 1919, איז ער פון ערשטן פּראָצעס בעפרייט געוואָרן, וואַנזעטי איז אָבער אין דעם פּראָצעס דורך די עדות פון ריכטער פער׳משפּט געוואָרן צו 12 יאָהר תפיסה.

דער צווייטער פּראָצעס האָט זיך אָנגעהויבן פאַר אַ געריכט פון די שוואָרענע דעם 21 מאַי 1921 און האָט זיך געענדיגט דעם 14. יולי מיט אַ טויט-אורטייל פאַר ביידע בעשולדיגטע סאַקאָ און וואַנזעטי.

די ליגע פון מענשען-רעכט שטעלט אַצינד פעסט אויפ׳ן גרונד פון זיכערע דאָקומענטן, אַז אין טאָג פון דער דערמאָרדונג פון דעם קאַסירער מיט דעם וועכטער, דעם 15 אַפּריל 1920 3 ביינאַכט, איז סאַקאָ געווען אין באָסטאָן און צוליב דער קראַנקהייט פון זיין מוטער האָט ער געוואָלט בעקומען אַ פּאַס קיין איטאַליען. דעם דאָזיגן פאַקט קענען בעשטעטיגן אַ גאַנצע ריהע עדות. איינער פון זיי, אַן אָנגעזעהענער אַקוויזיטאָר, האָט אפילו דערמאָנט, אַז ער האָט געגעסן צוזאַמען מיט סאַקאָ מיטאָג. דער סעקרעטאַר פון איטאַליענישן קאָנסולאַט אין באָסטאָן בעשטעטיגט, אַז סאַקאָ איז דעם 15 אַפּריל האַלב 3 נאָכמיטאָג געווען אין קאָנסולאַט און געבעטן אַ פּאַס.

האָט איהר נישט קיין טעות? — האָט דער ריכטער געפרעגט דעם דאָזיגן עדות בעת׳ן פּראָצעס —, זייט איהר זיכער, אַז דאָס איז געווען דעם 15 טען אַפּריל?

— איך קען נישט האָבן קיין טעות. דאַמאָלס האָט מיר צום ערשטן מאָל געבראַכט אַן אויסערגעוויינליך גרויסע פאָטאָגראַפיע, איך האָב מיך דאַמאָלס הערצליך געלאַכט. דאָס געדענק איך דאָס גוט. אויך דער איטאַליענישער קאָנסול האָט זיך דערמאָנט, אַז ער האָט אין דעם דאָזיגן טאָג געזעהן סאַקאָ׳ן.

אויך דער אָנגעזעהענער אַקוויזיטאָר האָט געזאָגט, ער קען נישט האָבן קיין ספקות, ווייל דערציילט, אַז ער איז געווען ביים דאָקטער; דער דאָקטער האָט אויך דאָס בעשטעטיגט. אויב ווידער סאַקאָ איז האַלב דריי ביינאַכט געווען אין קאָנסולאַט אין באָסטאָן, האָט ער דאָך נישט געקענט אויספיהרן קיין מאָרד אין סאַוט-בריינטרי, וועלכעס ליגט 16 קילאָמעטער ווייט פון באָסטאָן.

נאָך קלאָהרער איז די אומשולד פון וואַנזעטי. וואַנזעטי האָט זיך פאַרנומען מיט פיש-פאַרקויף אין פּלימוט. דעם 15-טען אַפּריל האָט מען איהם דאָרט געזעהן. פון דער הויז אין אָוונט, דאָס האָבן בעשטעטיגט 13 עדות. איינער האָט איהם אפילו געזעהן מיט אַן אויטאָ, דער צווייטער האָט איהם געפיהרט אויף אַ שיפעל, אַ דריטער האָט ביי איהם געקויפט פיש. וועלכע די 13 עדות האָבן ליגען געזאָגט?

אויך בנוגע דעם ערשטן פּראָצעס איז וואַנזעטי געווען פאָלשטענדיג אומשולדיג, דאָס האָבן בעשטעטיגט עלף עדות. אַ 13 יעהריגער יונגעל, וועלכער איז געווען ביי וואַנזעטי, האָט געזאָגט אַזוי קלאָהר דערציהלט, וואָס וואַנזעטי האָט געטאָן אין טעג פון באַנקעט פרי פון 24 טען דעצעמבער.

און אָט די אַלע בעווייזן זענען נישט גענומען געוואָרן אין אַכט, דער פּראָצעס איז נישט רעווידירט געוואָרן און סאַקאָ און וואַנזעטי זענען אומגעקומען אויפ׳ן עלעקטרישען שטוהל!

Dr. med. R. Bornstein
אינערליכע און נערווען-קראַנקהייטן
טאַרנאָוו (קראָקע) 9, טעל. 23-06
נעהמט אָן פון 7—8 אָוו.
888

אין ענגלישע וועגען / פון ד"ר ה. פארנבערג

אז מען קוקט זיך צו נעהנטער צום פאליטישען לעבען אין איירָאפּע, קען מען באמערקען כמעט א בעראל איין כאראקטעריסטישען שטריך: די מאדערנע איירָאפּעאישע מלוכות האבען זיך סטאביליזירט, זענען געווארען פעסטער, געזעצטער ביי זיך אליין און האבען זיך קאנסאלידירט אין זייער פיהרערשאפט. די צייטען ווען מען האט יעדען מאנטאג און דאנערשטאג מורא געהאט און ערווארטעט אן ענדערונג אין דער פיהרערשאפט; די צייטען ווען פאליטישע פיהרער האבען אויסגעקוקט די אויגען, זיך ארויסצוזעצען אויפ'ן „בענקעל" פון דער רעגירונג — זענען אזוי ווי פארשוואונדען. יעדע פון די עקזיסטירענדע רעגירונגען פיהלט זיך אזוי ווי געזיכערט ביז די קומענדיגע פארלאמענט וואהלען ווענינגסטענס.

דאס איז איינס. און א צווייטער — פאר די לענדער פון קאנטינענט גאנץ נייער — כאראקטער-שטריך בעשטעהט אין דעם, וואס נישט נאר זענען די רעגירונגס-סיסטעמען און רעגירונגס-פארטייען קאנסאלידירט, נאר אויך די פיהרערשאפט פון די פארשידענע פארטייען גופא איז געווארען קאנסאלידירט אין די לעצטע יאהרען. פון יעדער פארטיי זענען פעראן געוויסע, אזוי צו זאגען, אומבעקוועמע אבער כמעט לעבענסלענגליכע קאנדידאטען פאר די העכסטע רעגירונגס-אמטען אין דער מלוכה.

אין איין ווארט וואלט מען געקאנט כאראקטעריזירען אט די לעצטע ערשיינונג אלס די אנגליזירונג פון דער איירָאפּעאישער רעגירונגס-סיסטעם. דאס וואס אין ענגלאנד איז אלטע פאליטישע פארטייען און זייער פארלאמענטארישע רעגירונג, אויך פעראן אן ערבלעכער קעניגטום, מאכט די ענגלישע דעמאקראטיע און דעם ענגלישען פארלאמענטאריזם בשום אופן נישט צוריקגעשטאנען אין פון ערגערער פראבע, ווארים ווי ידוע, בעזיצט דער אמט פון ענגלישען קעניגטום מעהר פראכט, אבער ווייניגער מאכט און איינהאלט, ווי דער אמט פון דער מיניסטער איירָאפּעאישער און פון אמעריקאנער פרעזידענטשאפט.

דער ענגלישער פארלאמענטאריזם איז אבער שטענדיג נישט נאר געגאנגען האנט אין האנט מיט אנ'ערבליכען קעניגטום. נאר איז אליין בעשטאנען פון א לעבענס-לענגליכער פיהרערשאפט. די איינציגע אויפוואהל וואס דאס פאלק, די וועהלער האבען געהאט פאר זיך, איז געווען צו בעשטימען צי די אדער יענע פארטיי זאל שטעהן ביי דער רעגירונג. אבער געבענדיג די מאיאריטעט צו דער אדער יענער פארטיי האבען די וועהלער שוין ממילא בעשטימט, אז איינער פון די אנערקענטע פיהרער זאל שטעהן ביים רודער פון דער רעגירונג. גלאדסטאן אדער דיזראעלי, סאליסבורי אדער ראזבערי. די אויפוואהל האט זיך געצויגען דורות-לאנג.

נעגען אט דעם ענגלישען געזעצטען פארלאמענטאריזם איז פריהער געשטאנען דער איירָאפּעאישער, מיט פראנקרייך בראש, דער נערוועזער אומזיכערער, אומרוהיגער, אומבעשטימטער. נישט נאר אין דער הערשאפט פון דער אדער יענער פארטיי, פון דער אדער יענער קאמבינאציע פון פארטייען געווען אומזיכער און איז שטענדיג געלעגען אויפ'ן וואגשאל, נאר אינערהאלב פון די פארטיי-פיהרערשאפטען גופא איז אנגעגאנגען א שטענדיגער אומרוהיגער איבערוואנדערונגס-פראצעס. קיין לעבענסלענגליכע פארטיי-פיהרער זענען אין פראנקרייך נישט געווען, און א פשיטא שוין נישט קיין לעבענסלענגליכע רעגירונגס-הויפטער. היינט איז געווארען אנדערש. היינט ווייס מען אין פראנקרייך, אז איין לעבענסלענגליכער קאנדידאט פאר דער רעגירונגס-פיהרערשאפט איז שטענדיג פעראן, און דאס איז פואנקארע. און דאס זעלבע האט אויך פאסירט אין דייטשלאנד. איין לעבענסלענגליכען שטאטסמאן האט דאס נייע דייטשלאנד שוין ארויסגעבראכט. דאס איז שטרעזעמאן.

וועגען די לענדער וואו די דיקטאטור האט פערנומען דעם פלאץ פון פארלאמענטאריזם איז דאך קיין רייד נישט. דארט איז נאר איין סארט ענדערונג אין דער רעגירונג מעגליך, און דאס איז דורך רעוואלוציע.

מען קען אלזא אפילו מיט א פשוט'ן אויג זעהן ווי אין איירָאפּע געהט פאר, צוזאמען מיט דער סטאביליזירונג און קאנסאלידירונג פון די דארטיגע רעגירונגען, אויך א שטענדיגער פראצעס פון קאנסאלידירונג פון זייער פיהרערשאפט, דאס וואס קען אמבעסטען כאראקטעריזירט ווערען אלס א נ ג ל י זירונג פון פארלאמענטאריזם. און דאס זעצט פאראויס נאך איין איינגאנגס-פראצעס, נעמליך: די קאנצענטרירונג פון די וועהלער אין ווייניגע גרויסע פארטייען. אין דעם פרט האט אפילו ענגלאנד אליין דורכגעמאכט א גרויסע ענדערונג: פון א צוויי-פארטייען-לאנד, איז עס געווארען א דריי-פארטייען-לאנד, איבערלאזענדיג פאר אמעריקע צו פראבירען אנגעהן ווייטער מיט דעם פארעלטערטען צוויי-פארטייען-סיסטעם.

אבער אויב אין איירָאפּע שטעהט מען נאך ווייט פון א צוויי- אדער דריי-פארטייען-סיסטעם, אויב דארט זענען פארמעל נאך אלץ פעראן א היבש ביסעל פארטייען און פראקציעס, איז אבער קיין שום ספק נישט, אז אנ'אייגענארטיגער קאנסאלידירונגס- און קאנצענטרירונגס-פראצעס געהט פאר אין איירָאפּע אויך אין דעם פרט. דער ארויסהילף אדער איבערגאנגס-שטופע צו דעם סיסטעם פון ווייניגע גרויסע פארטייען איז דער אוניווערזעלער „בלאק-סיסטעם" — איז די פעראייניגונג פון מעהר-ווייניגער נאהענטע און געמיינזאמע פארטייען, אין איין פערבאנד פאר געוויסע צייטווייליגע אדער לענגער דויערנדע געמיינזאמע צילען און צוועקען. און עס קען קיין שום ספק נישט זיין, אז אט דער פראצעס האט פאר זיך אלע אויסזיכטען פון א ווייטערדיגער פראגרעסירענדער ענטוויקלונג.

און ווען ער וועט ווערען אפגעשלאסען, דאן וועלען מיר האבען פאר זיך א פערענדיגטע אנגליזירונג פון איירָאפּעאישען פארלאמענטאריזם מיט זיין סאלידקייט, געזעצטקייט און געפיהל פון זעלבסטבעוואוסטזיין און זיכערקייט.

•

וואס שייך אמעריקא געפינט זי זיך ווייט פון איירָאפּע נישט נאר געאגראפיש, אפגעטיילט דורך דעם גרויסען אקעאן נאר אויך גייסטיג און פאליטיש. כאטש אמעריקא האט אזוי פיל געמיינזאמעס און אזוי פיל אנגעלעהנטעס און נאכגעמאכטעס ביי ענגלאנד פון ענגלישען רעגירונגס-סיסטעם, דאך איז זי אין איין פרט — און דווקא בעוואוסטזיניג אין געגענזאץ צו ענגלאנד — געווען נאך איירָאפּעאישער, ווי איירָאפּע. אין אמעריקא האט מען לכתחילה נישט דערלאזען קיין לעבענס-לענגליכע רעגירונגס-פיהרערשאפט. דער אומגעשריבענער, אבער גאנץ שטארק ווירקענדער טראדיציע פאר דריטען טערמין פאר פרעזידענטשאפט, איז דער סימבאל פון דער רירעוודיגקייט און אנבעגרענצטקייט פון אמעריקאנער דעמאקראטיע.

אבער עס ווייזט אויס, אז גערעכט זענען די וואס בעהויפטען, אז אויך פאליטיש-געזעלשאפטליכע שטימונגען און ריכטונגען זענען אנשטעקענד; אז עס עקזיסטירען „באצילען" פון דיקטאטור און קאנסערוואטיזם". און עס האט פאסירט, אז די זעלבע שטרעבונג צו וועלען קאנסאלידירען די רעגירונגס-פיהרערשאפט, האט זיך איבערגעטראגען פון איירָאפּע אויך אהער.

און אזוי איז געווארען היינט מעגליך און רעגט שוין קיינעם נישט אויף — מיט דעם אויסנאהם פון א ראדיקאלער מינאריטעט — דאס וואס עס ווערט געמאכט א פראבע איבערצושפרייזען דעם אלטען שטרענגען דריטען טערמין פארבאט. און מיט וועמען? מיט אזא אומבעדייטענדען קאנדידאט! אט דער פארבאט אן וועלכען אזא קרעפטיגע פערזענליכקייט ווי טעאדאר רוזוועלט האט געליטען שיפבּרוך; אט דער פארבאט אן וועלכען א וואודראו ווילסאן האט מורא געהאט זיך אנצוריהרען אום נישט צו פערברענען די פינגער, ווערט היינטיגען טאג כמעט ווי איגנארירט און בפועל גענומען פון יענע כוחות, וואס שטעהען הינטער דער קולידזש-אדמיניסטראציע.

וואס בעדייט עס? זיכער איז, אז נישט די פערזענליכקייט אדער פערדינסטען פון דעם היינטיגען אמעריקאנער פרעזידענט זענען עס, וואס האבען די דאזיגע גענדערטע בעציהונג ארויסגערופען. עס איז זיכער א צייכען פון פאליטישער פוילקייט און אפאטיע, וואס זענען די בעגלייט-ערשיינונגען פון דער הערשענדער רעאקציע. און עס קען קיין שום ספק נישט זיין, אז אויב אין איירָאפּע איז די קאנסאלידירונג פון דער פיהרערשאפט זיכער א צייכען פון פארשריט, איז עס אין אמעריקא זיכער א בעדויערנסווערטע ערשיינונג פון א רעאקציע וואס וויל זיך פערפעסטיגען און פערייביגען.

——••——

די נייעסטע פערפומען

קרעמען, פודער-רייבען, קעלנישע בלומען-וואסער,
פודער הויבען, קאמי און אנדערע
צו באקוועמע-פרייזען עמפעהלט

Perfumerja DRUKIER

Zawadzka 11

פאר אנגראסיסטען — ראבאט!
בעמערקונג: פודער קאמי און הויבען אין גרויסער אויסוואהל

רעזעדע

ביליג!

א נייער יודישער אינזעל

ווען דער ווילען צום לעבען איז פעסט, און קעמפט ביז צום אויסערסטען

ווי לאנג איז עס ערשט, אז יודישע וואנדערער האבען בעגונען זיך אפשטעלען אין קובא? ס'איז בלויז א געשיכטע פון עטליכע יאהר. ערשט מיט א יאהר צוריק האבען זיך געטראגען פון דארטען אלערליי הילפס-געשרייען צו דער יודישער וועלט און עס האט אויסגעזעהן, אז די גאנצע אימיגראציע קיין קובא איז א קאלאסאלער דורכפאל. ביז א געוויסען גראד איז עס באמת אזוי, ווייל דער פאקט, וואס לעצטענס האט די יודישע אימיגראציע דארטען כמעט זיך אפגעשטעלט, בעשטעטיגט דאס. און וואלטען די שוין איינגעוואנדערטע געהאט א מעגליכקייט זיך ארויסצורייסען פון די גרענעץ און זיך בעזעצען אין די פעראייניגטע שטאטען, וואלט מיליסט אן צווייפעל, וואלטען געבליבען בלויז א קליינער זכר פון דער גאנצער יודישער אימיגראנטען קאלאניע אין דער קובא-נישער רעפובליק.

אבער די אמעריקאנער גרעניץ איז שטרענג בעשלאסען פאר אלע נישט נאר פאר דעם פערוואנדערטען יודישען גע-וועזענ'ניק אין קובא.

און עס האט זיך בענומען פארמירען א נייער יודישער קבוץ אויף א העכסט כאראקטעריסטיש-יודישען אופן.

יודען האבען א גאנץ בעזונדערען מעטאד פון בויען ישובים. עס הויבט זיך ביי זיי גאנץ אנדערש אן פון דאך אין דער גאנצער געשיכטע פון יודי-שער וואנדערונג חזר'ט זיך איבער די דאזיגע מעשה, וואס צוגלייך מיט דער זארג פאר אנ'ארט צו בעזעצען דעם גוף, פערזארגט מען אויך די זארג פאר א מקום תורה — צו בעזעצען די יודי-שע נשמה.

נייטיניג האט, למשל די ערשטע יודישע אימיגראציע אין דער גרויסער און רייכער אמעריקא געשוועבט אין א כמעט פאר עטליכע צעהנדליג יאהר, מען האט קודם כל געזארגט פאר דער זיכערער מאטעריעלער איינארדנונג. דער פראצעס בארג ארויף אין מאטער-יעלען זינען איז דא געגאנגען גאנץ שנעל, אבער אויך דא האט די „שכינה" נישט אפגעלאזט. זי האט זיך געפלאנ-צערט אונטער די פיס, געמאהנט, גע-וויינט, גערופען און איז געלעגען אויפ'ן יודישען גאוו טען...

און די ערגעצלאזיגע יודישע גייסטיגקייט האט דעוואלפירט דורך א שטארקער בענקעניש נאך דעם „היימי-שען" לעבען און זיינע פארמען. איט-ליכער האט געפיהלט, אז מקמיש וואלט ער בשום אופן נישט געוואלט זיך צו-ריקציה'ן צו יענעם לעבען, אבער ביי יעדען האט געפיהלט א בענקעניש נאך די געוויסע גייסטיגע קערנער, וואס זענען געווען איינגעוויקעלט אין די קליינע שאכטען פון דעם היי-מישען לעבען.

איז געווארען א געראטעניש פון אלערליי היימישע גרופירונגען, קליי-נע לאנד-לייט אין חברות. יעדע גרופע לאנדס-לייט האט זיך געסטארעט צו בעשאפען אנ'אמעריקאנער „קאלאניע" צו דער „מעטראפאליע" פון זיין געבורטס-שטעטעל אין דער אלטער היים. זענען גע-ווארען אלערליי חברות: חברה אנשי „אישישאק", „קאנגרעגיישאן אנשי יאמפאל" א. ד. גל.

עס איז געווען קאמיש, אבער עס איז געלעגען אין דעם א גרויסער מענש-ליכער מאמענט. דאס גייסטיג נאך מא-טעריעלען גליק האט נישט אין גאנצען געקאנט אפטוישען די בענקשאפט נאך א גייסטיג לעבען.

מיר ווייסען, וואס עס האט פאסירט נאכדעם, ווי דער יודישער קבוץ אין אמעריקא האט זיך גענומען פיהלען פערוואָרצלט אין דער נייער סביבה. עס איז אויסגעוואקסען א רייכע און מעכטיגע יודישע פרעסע, א פערצווייג-טער יודישער טעאטער, א גאנץ צוואָל אלער-ליי פילאנטראפישע און בילדונגס אנ-שטאלטען. עס האט זיך צוגליהט אנ'אמעריקאנער יודישע ליטעראטור, וואס האט בעגונען זאגען איהר אייגען ווארט.

אבער דער יונגער יודישער ישוב אין קובא איז געווען אין אנ'אנדער לאגע. ווי די יודישע אימיגראציע פון דער גרויסער תקופה אין די פעראיי-ניגטע שטאטען און אין קאנאדא דער-פען שייכען נישט קיין גילדערנע בערג און ס'איז העגים דארטען נישט קיין גרויסע מאטעריעלע יצר הרע'ס, וואס זאלען רייצען צום פעסטען מושב-ויגען ביז'ן אויפ'ן חשבון פון דער שכינה. וואס איז אין גלות... ווידער-האלט זיך דארטען דער טראדיציאנעלער יודישער אופן פון איבערטראגען א גלות פון איין פלאץ צום צווייטען — פון אויבען אראפ. פריהער הענגט מען אויף א דאך אין דער לופטען און נאכדעם מוז מען צו וועגען אין דען ערשט, אויב מען איבערצייגט זיך, אז דער באדען איז זיכער, טוערט מען קווימער א פונדאמענט.

לעצטענס האט די פאסט אונז גע-בראכט א צייטשריפט מיט'ן נאמען „אויפ'ן גאנג" — געזעלשאפטליך-ליטערארישער וואכענשריפט, ארויסגעגעבען פון דער קולטור-קאמיסיע ביים „יודישען צענ-טער" האוואנא, קובא.

בלעטערט מען דאס דאזיגע בלאט און מען גלויבט נישט די אייגענע אויגען ווי איז דאס מעגליך? וואו האבען זיי דערפיהלט די טעכנישע און אנדערע מיט-לען, ארויסצוגעבען א יודיש וואכען בלאט? ווען האט דאס אלץ געהאט צייט בעשאפען צו ווערען? די דאזיגע קשיות ווערען פערגעסען, ווען מען לייענט די ארטיקלען.

מיר ווערען געוואויר, אז די, וואס האבען אויף זיך גענומען די שווערע אויפגאבע פון ארויסגעבען פערם אין דער כאאטישקייט פון דעם קובאנער יודישען קבוץ, זענען שטארק בעזארגט איבער דעם פארם וואס די יודישע ער-ציהונג פון'ם יונגען דור ווערט פער-נאכלעסיגט און וואס אט די פערנאכ-לעסיגטע יוגענד „נידערט בארג ארא, אומבעוואוסטזיניג ניכער ווי בעוואוסט-זיניג": וואס עס הערשט א צושפליטע-רונג אין דעם „מיזרחים יודישען קבוץ, וואס לעכצט ווי א ווארים דעם אזוי אויך קראנקען גוף". דער שרייבער פון דעם ארטיקעל איז זיכער, אז עס איז געקומען די צייט „אויף דעם אלעם צו רעאגירען, צו ווארענען, אויפמערקזאם צו מאכען".

און ס'שטעלט זיך ביי איהם די פרא-גע: „איז דאך די אויפגאבע אזא אחריות'פולע, איז דאך די אונטערנעהמונג אזוי פראנטווארטליכע, פאדערט זיך דאך אזא שלל מיט ענערגיע, אזא ים מיט כחות, ארבייט און אפּשטרויב-קייט. און פאר וועמען? פאר אט דעם שוין פריהער דערמאהנטען קרימען און פערלאזענעם ישוב? לוינט דאס? איז דאס אלץ כדאי?"

און דאן קומט א מערקווירדיגער ענט-פער:

„משוגענע מאמע — זאגט שלום עש — איז „אויך א מאמע" און אנ'פארי-מער, פערוואָרלאָזטער און וואקלענדיגער ישוב איז „אויך א ישוב"...

ווען איהר לייענט דאס האלט איהר דעם גרויסען עלענד פון דער קליינער קהל אינזעל בעצויגענע כחות, וואס איז פערווארפען געווארען אין דער קליי-נער שפאנישער רעפובליק פון נארד-אמעריקא. עס איז א גייסטיגער עלענד, א קלאג אויף גלות השכינה... האט מען ארויפגעקאשערט די ארבעל און זיך גענו-מען צו דער שווערער, כמעט אוממעג-ליכער אויפגאבע פון שאפען א קולטור-געפורעמט לעבען אין א „מיזרענעם", קאאטישען ישוב, וואס האט נאך קיין צייט נישט געהאט אויף די פיס זיך צו שטעלען. איז דאס נישט וואונ-דערליך?

אט ערשט-א האבען די וואויענדע ווינטען פון דעם וועלט-שטורם געטראגען דעם וואנדערענדען „מענשען שטויב" איבער ימים און מדבריות און א טייל פון איהם ארונטערגעווארפען אין האוואנא, קובא. עס האט אויסגעזעהן, אז דער גורל פון אט דער אימיגראציע איז פערזיגעלט און דער גזר-דין איז, אז עס זאל באמת ווערען שטויב. איז אבער דער יודישער לעבענסקראפט אזוי שטארק און דער ווילען צום לעבען אזוי פעסט, אז עס ארבייט פון זיך אליין אויס ניסים ונפלאות.

און מיר האפען, אז די פינקטליכע פיא-נערען פון דעם נייעם, וואר-וואס גע-שאפענעם יודישען ישוב אין האוואנא וועלען נישט מ ד ווערען. מיר שיקען זיי פון דאנען אונזער ברידערליכען גרוס און ווינשען זיי ערפאלג אין זייער ארבייט, ווייל וואס זיי טוען האט א בע-דייטונג נישט בלויז פאר זיי אליין.

י. ראבינאוויטש

א ראָמאַנטישע פיגור

פון לעאָ קעניג

אָט דאַכט זיך אונז — בשונדער ווען מיר לייענען די יודישע געשיכטע — אַז אַזעלכע גרויסע ראָמאַנטישע יודען ווי מיר האָבען אַמאָל געהאַט האָבען מיר נישט אין די מאָדערנע צייטען.

אַ שלומה מולכו און להבדיל שבתי צבי, די פערשידענע הויף דאָקטוירים און יועצי המלך, וועלכע האָבען זיך אַזוי אָפט משתדל געווען פאַר זייער פאָלק אין אַ עת צרה.

ווען מיר לייענען איצט וועגען די אַמאָליגע גרויסע יודען זעהען זיי אויס אַזוי ראָמאַנטיש אין אונזערע אויגען און זיי קוקען צו אונז אַריבער ווי ריזען, אויסגעחלומ'טע ריזען פון דער פערגאַנגענער פערגאַנגענהיים.

און ס'דאַכט זיך אונז, אַז מיר זעהען איצט אַזוי וואָכעדיג אָרעם, אַז דער ראָמאַנס איז פערשוואונדען פון'ם היינטיגען יודישען לעבען.

אָבער דאָס איז נאָר אַ אויסדאַכטונג. אין דער אמת'ן זעהען מיר איצט נישט אָרימער אין ראָמאַנטישע יודישע פיגורען. און אפשר זעהען מיר איצט נאָך רייכער אין די יודישע ראָמאַנסען ווי אַמאָל!

מעהר נישט יעדע פערגאַנגענהייט איז שוין פאַר זיך אַליין פּאָעטיש און ראָמאַנטיש. די צייט ציהט אַרויף אַ די ראָזאווע שלייערס אויף די פיגורען, וועלכע דאָס פאָלק קלויבט אויס פאַר העלדען. די היסטאָרישע העלדען אויף וועלכע מיר קוקען איצט מיט אַזעלכע פער'חלומ'טע אויגען, האָבען אפשר באַדנישט אַזוי יום-טוב'דיג אויסגעזעהן אין די אויגען פון זייערע בני דור. פונקט ווי היינטיגע גדולים זעהען אויס קליין און וואָכעדיג אין אונזערע אויגען. אַזוי אַז אַמאָל זעהען מיר אפילו זיי נישט אָן.

איצט קענען מיר אפילו נישט חושד זיין, ווי מען וועט דורות שפּעטער באַזינגען אונזער צייט; וואָס פאַר אַ לעגענדאַר-ראָמאַנטישע פיגורען די שפּעטערדיגע דורות וועלען עס צווישען אונז געפינען.

מיט הונדערטער יאָהר שפּעטער וועט מען אפשר אַריבערטייטשען צו אונז און זאָגען:

אָט האָבען עס אַמאָל געלעבט אינטערעסאַנטע ראָמאַנטישע יודען.

איך וועל נישט אָגרופען איצט אָט די נעבענווערטיגע גרויסע יודישע נעמען אַרום וועלכע עס וועבען זיך שוין באַציימטע לעגענדעס.

איך וויל דאָ נאָר נעמען אַלס ביישפּיל דעם ערשט אָרגאַניש פערשטאָרבענעם ענגליש יודישען יוריסט דזשאָרדזש לואיס.

אַ בעריהמטער ענגלישער יוריסט געווען. אמת, די ענגלישע צייטונגען זענען פול געווען מיט שבחים צום פערשטאָרבענעם. אמת איז אויך, די ענגלישע צייטונגען האָבען אונז געגעבען וואונקען אויף די גרויסע סודות, וועלכע זענען באַהאַלטען אין זיין אַרכיוו, אַז פאַר איהם האָט די ענגלישע אַריסטאָקראַטיע זיך מתורה געווען אויף אַלע איהרע זינד, אַז אַ געשיקטער יוריסט איז ער געווען און אַזוי פערטרויאונגסווערט איז ער געווען.

אָבער מיר נעבענווערטיגע יודען האָבען אויף איהם זיך שטאַרק נישט אומגעקוקט. אפילו צווישען די גדולים פון אונזער צייט וואָלטען מיר איהם נישט אַריינגערעכענט.

מיר וועלען איהם אפילו נישט פערגלייכען אין איין רייה מיט אַ לאָרד רעדינג און אַ סער הערבערט סעמיועל.

און דאָך ווי אויסגעצייכענט און ראָמאַנטיש איז די פיגור פון'ם ערשט פערשטאָרבענעם סער דזשאָרדזש לואיס. ווען מיר לייענען וועגען איהם אין דער געשיכטע וואָלטען מיר געזאָגט: זעהט וואָס פאַר אַ ראָמאַנטישע יודישע פיגור ס'האָט אַמאָל געלעבט.

דזשאָרדזש לואיס האָט ביי זיין לעבען אין זיין שיפלאַד געהאַלטען פערשלאָסען די סודות פון דער ענגלישער הויכער געזעלשאַפט און אפשר פון דער גאַנצער אייראָפּעאישער אַריסטאָקראַטיע.

צום יוד — סער דזשאָרדזש לואיס, פלעגען קומען פירשטען און פירשטינס און פאַר איהם פאַר דעם יודישען אַדוואָקאַט עפענען די הערצער ווי פאַר אַ פּויפסט, להבדיל.

די הויכע געזעלשאַפט פון ענגלאַנד האָט זיך פאַר אַ יודען מתורה געווען אויף אַלע זייערע חטאים.

און ער, דער קלוגער יוד מיט די גוישע יודישע שמייכלענדיגע אויגען, מיט דער עלעגאַנטער פיגור פון אַ דענדי, האָט זיי אויסגעהערט, צווישען זיי שלום בית געמאַכט און זייערע סודות פערשלאָסען אין זיין האַרצען...

עס איז געווען אַ „פערשלאָסענע קאַסע", אין וועלכער ס'זענען געווען באַהאַלטען, די סודות — ראָמאַנטישע און ביזנעס — פון דער הויכער געזעלשאַפט. זיין אַרכיוו איז רייכער אין מענשליכע דאָקומענטען געווען ווי וועלכער ס'איז אַרכיוו פון וועלכער ס'איז געהיימער פאָליציי.

די הויכע ענגלישע געזעלשאַפט איז אין זיינע הענד געלעגען אַזוי פערטרויליך און זיכער גלייך ווי ער וואָלט נישט געווען איינער פון די געשיקטסטע אַדוואָקאַטען אין ענגלאַנד נאָר עפּעס אַ גוטער יוד, וואָס איז מכפר אַלעמענס זינד.

דזשאָרדזש לואיס איז בעריהמט [illegible] די גרויסע געזעלשאַפטליכע פּראָצעסען, וואָס ער האָט דורכגעפיהרט.. אָבער נאָך בעריהמטער איז ער מיט די פּראָצעסען, וואָס ער האָט נישט דורכגעפיהרט אויסמיידענדיג דאָס געריכטס-הויז און די גאַנצע עפענטליכקייט, וואָס וואָלט זיך קענען אַזוי פיל שאַדען ברענגען זיינע הויך-געשטעלטע קליענטען...

ער האָט אויף זיין געביט אויסגעאיבט די מעטאָדע פון די כינעזישע דאָקטוירים: זיי היטען זייערע פּאַציענטען פון קראַנק ווערען: דזשאָרדזש לואיס האָט זיינע קליענטען אָפּגעהיט פון געריכטס-הויז ווען נישט ער, וואָלטען פיל מיהר סענסאַציאָנעלע געזעלשאַפט פּראָצעסען פאָרגעקומען אין ענגלאַנד און אין איירופּע בכלל.

דער כבוד פון מאַכט האָבענדע קלאַסען איז געלעגען אין אַ יודענס הענד. און דער יוד האָט דעם כבוד געשיצט געטריי און געשאָנעוועט.

ער איז געווען דעם ענגלישען מלכ'ס אַדוואָקאַט. און ער איז אויך געווען דער פערטיידיגער פון דער אַנטיסעמיטישער „מאָרנינג פּאָסט". און די ענגלישע הויכע געזעלשאַפט האָט דעם יודען געטריי זייער כבוד און איהם געאַכטעט.

וואָס וואָלטען ראָמאַניסטען נישט אויסגעגעבען צו וויסען אַ הונדערט חלק פון די ראָמאַנטישע סודות, וואָס דזשאָרדזש לואיס האָט געוואוסט.

פאַר איהם זענען געווען ענטפּלעקט די לעבענס און טראַגעדיעס פון די אַריסטאָקראַטישע שטאַמען און זייערע [illegible] מענער און פרויען.

און ער האָט די אַלע ראָמאַנסען בעהאַלטען פון דער לעבעדיגער שיין מיט זיינע גרויסע יורידישע פעהיגקייטען, מיט זיין גרויס קענען פון מענשען און זייערע שוואַכקייטען.

ער איז געווען דער גרעסטער עקספּערט פון די גט-דינים אין היינטיגער צייט און די סודות פון די בעריהמטעסטע הייזער זענען געווען זיינע סודות.

מען האָט אויף איהם געזאָגט, אַז ער האָט געהאַט אויפ'ן אויג יעדען אַריסטאָקראַטישען שאַרלאַטאַן אין איירופּע און ווען ער לאָזט אַרויס זיינע סודות וואָלטען זעהר פיל סענסאַציאָנעלע אַרעסטען פאָרגעקומען...

וואָס פאַר אַ שטאָף פאַר רעוואָלוציאָנערען וואָלטען זיינע סודות געווען!

אָבער דזשאָרדזש לואיס האָט זיינע סודות מיט זיך אין גרוב מיטגענומען: ער האָט אפילו קיין טאָג בוך נישט געהאַט און האָט זיך אָפּגעזאָגט שרייבען זיינע זכרונות ווען מען האָט איהם אָנגעבעטען...

וואָס פאַר אַ שרעקליכען יאָך דער יוד, סער דזשאָרדזש לואיס האָט געטראָגען אין האַרצען. דעם יאָך פון היינטיגער הויכער געזעלשאַפט.

איך האָב נישט געוואָלט אידעאַליזירען אָט דעם גרויסען יודישען יוריסט. און איך ווייס נישט צי ס'וואָלטען זיך געפינען אַזעלכע, וואָס וועלען איהם אידעאַליזירען. אָבער יעדער איינער וועט מוזען צוגעבען, אַז דזשאָרדזש לואיס איז איינע פון די ראָמאַנטישסטע יודישע פיגורען פון אונזער צייט.

ווען מיר לייענען פון אַזאַ יודען אין די אַמאָליגע צייטען וואָלטען מיר געשוואָרען: זעהט נאָר אַזאַ ראָמאַנטישע פיגור — אַ יוד פאַר וועלכען די מעכטיגסטע שיכטען פון דעם מעכטיגסטען פאָלק האָבען זיך מתורה געווען... און ער האָט זיי מיט זייערע סודות אין זיינע הענד געהאַלטען...

יאָ, אַמאָל דאַכט זיך טאַקע, אַז די לעגענדע וועגען „יודישער מאַכט" איז נישט בלויז לעגענדע.

Dr. med. M. GLAZER
ul. ZIELONA Nr. 6
טעלעפאָן 45-49
הויט- און מענערישע קראַנקהייטען.
נעמט אָן פון 8—9.30, 12—2 און 7—8 אָוו.

Dr. med.
EYCHNER Jakób
Aleja 1-go Maja 16,
Telefon 11-24
אינערליכע- און קינדער-קראַנקהייטען.
נעמט אָן פון 7—8, זונטאג פון 3—4

Dr. med. H. LUBICZ
צעגעלניאַנע 43, טעל. 41-82
ספּעציאַליסט פאַר הויט, מענערישע און פרויען-שוואַכע קראַנקהייטען.
מיט פעלגענקוואַרץ-לאַמפּען (האָר-אויספאַל)
נעמט אָן פון 8—10 און פון 5—8 אָוונט.

Dr PRYBULSKI
זאַמענהאָפאַ 1, טעלעפאָן 25-38
צוריקגעקעהרט.
ווענערישע און האָר - הויט - קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-ליכט (האָר-אויספאַל), רענטגען-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 9—1 און פון 4—8 אָוונט
דאַמען: פון 4—5 נאָכם.
אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr H. WEISSKOFF
אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
זאַוואַדזקאַ 23
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון האַלב 4 ביז 5 נאָכמיטאָג.

Dr. ROŻANER
ספּעציאַליסט פאַר הויט-, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע.
היילונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען און דיאַטערמיע
Dzielna 9 (Narutowicza), Tel. 28-98
צוריקגעקעהרט.
נעמט-אָן פון 8—10 און 5—8, פרויען פון 3—4
עקסטרע וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

אויפ'ן עלעקטרישען שטוהל

פון א. שאַרפּצינגעל

(פעליעטאָניסטיש)

שטעלט זיך פאָר, אַז איך קום איצט פון עלעקטרישען שטוהל. אָבער טאַקי ממש פון אַמעריקאַנער עלעקטרישען שטוהל.

נישט קוקענדיג, וואָס עס זענען קיין שום פּראָטעסטען, קיין שום דעמאָנסטראַציעס לטובת מיר נישט געווען, בין איך דאָך באַפּרייט געוואָרען.

דאָס מאָל, האָב איך זיך איבערציינגט, אַז די וועלט האָט קיין שום דעה נישט ביים עלעקטרישען טויט. די געוואַלדען פון דער וועלט, בלייבען געוואַלדען און דער טויט בלייבט זיך טויט.

ווען מען האָט מיך געפיהרט צום עלעקטרישען שטוהל, איז געקומען צו מיר די וועלט און האָט מיר פאָרגעלעגט מיך צו ראַטעווען. בין איך אָזש בלייך געוואָרען פאַר שרעק! הענד און פיס האָבען מיר גענומען ציטערען און נישט מיט מיינע כחות האָב איך אַ געשריי געטאָן:

— פערשאָלטענע וועלט! פרעג זיך אָפּ! וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף מיין לעבען?

איך האָב געזעהן בעשיינפערליך, אַז די וועלט, די ברייטע גרויסע וועלט, וועט מיך ברענגען צום זיכערען טויט. דער עלעקטרישער שטוהל איז גאָר נישט אַזוי שרעקליך — די וועלט איז אַ סך שרעקליכער.

אַ סך קוראַנטער איז, אַז די וועלט שווייגט, די שפּראַך פון דער וועלט, האָב איך, ביים עלעקטרישען שטוהל, איינגעזעהן, איז די שפּראַך פון טויט.

ביים עלעקטרישען שטוהל, וויל איך דאָס לשון פון דער וועלט נישט הערען.

נישט די ערשטע קרבנות האָט די וועלט אויף איהר געוויסען! איך וויל דער וועלט'ס קרבן נישט זיין! און האָב טאַקי די וועלט פון זיך פערטריבען, ערשט דאַן בין איך רוהיגער געגאַנגען צום עלעקטרישען שטוהל.

וואָלט די וועלט זיך נישט אָנגעשראָקען פון מיר, וואָלט איך, פון עלעקטרישען שטוהל נישט אַוועק קיין לעבעדיגער.

אַזוי אָבער, בין איך באַפרייט, אָה, דער וועלט'ס טובות

פון צווייערליי טובות דאַרף זיך אַ מענש היטען: פון אַ טובה פון דער וועלט און פון אַ טובה פון אַ ווייבס פערשוין.

ביידע זענען געפעהרליך. —

אויפ'ן עלעקטרישען שטוהל האָט מען מיך געזעצט צוליב אַ שרעקליכען פערברעכען, וואָס איך בין בעגאַנגען.

איך האָב נישט געטענה'ט, אַז איך בין אומשולדיג. צי וואָס זיך שפּילען אין אונשולד, אַז קיינער האָט היינטיגע צייטען נישט קיין צוטרויען צו דער אונשולד. וואָס דאַרף מען מעהר, אַז אפילו צו דער אונשולד פון מיידלעך, האַלט מען זיך, בעוונותינו הרבים, אויך מיט צוריקגעהאַלטענקייט.

האָב איך זיך דערום גלייך מודה געווען, געזאָגט אָפען, אַז איך האָב געטון דאָס און דאָס און — פיהרט מיך צום עלעקטרישען שטוהל.

האָט מען מיך טאַקי אַהין געפיהרט, אַוועקגעזעצט, און אָט, אָט, האָט שוין געוואָלט זיין, — אויס שאַרפּצינגעל.

איז דאָך מיר אָבער בעשערט געווען נאָך צו שרייבען דעם היינטיגען פעליעטאָן, האָב איך זיך בני-בי דערמאָנט, אַז איך האָב מיך נאָך נישט מתורה געווען. זאָל כאָטש די וועלט וויסען פון אַלע מיינע חטאים. געטראַכט און געטון, צוגערופען דעם גייסטליכען און גענומען פאַר איהם אויסגיסען מיין האַרץ, אַלע מיינע עבירות, כדי איך זאָל קומען אַ געלייטערטער אויפ'ן עולם האמת.

אָט זענען מיינע עבירות:

1) פאַר די גרעסטע עבירה, וואָס איך בין בעגאַנגען אין מיין לעבען, האַלט איך דאָס, וואָס איך האָב חתונה געהאַט. אויף דעם מערדערליכען אופן, זיך אונטערצושניידען די יאָהרען, — קען נאָר אַן איינגעגלויבטער פערברעכער;

2) פאַר אַ נישט - קליינער עבירה האַלט איך דאָס, וואָס איך בין אַגנומעלט, אויף אַ דאָטשע, געשפּאַנען ווי אַ לאָמפּשקע בעת מיין ווייבעל האָט צערטליך גענומען אויף איהר שויס פערשידענע פערשוינען און האָט זיך מיט זיי בעלעקט. פאַר וואָס האָב איך דאַן נישט געפּלעט מיין ווייבעל דעם קאָפּ? איך קען מיר די דאָזיגע עבירה נישט מוחל זיין;

3) עס האָט אַמאָל פאַר מיינע אייגענע אויגען, אַ שעהן-מיידעל, פון זיך אַראָפּגעוואָרפען די מלבושים, און איך בין געבליבען שטעהן ווי אַ ליימענער גולם. דאָס איז נאָך מעהר ווי רציחה. זאָל מיר דאָס מיידעל מוחל זיין;

4) צווישען די עבירות מוז איך אַריינרעכענען דאָס, וואָס איך האָב נישט אויסגענוצט די געלעגענהייט, וואָס איך האָב געהאַט, צו ווערען אַ דעפּוטאַט, אַ ראַטמאַן צו גאָר אַ דאָזאָר;

איך האָב דערמיט אַ גרויסע עבירה געטון אַן מיין הויז-געזינד. פרנסה וואָלט מיר נישט געפעהלט און מיין ווייב מיט די קינדערלעך וואָלטען פערשטאַרט צו הונגערן...

5) אויף דער רשימה פון מיינע עבירות, זאָל זיך אויך געפינען דער פאַקט, וואָס איך בין געזעסען אין יודישען טעאַטער און רוהיג צוגעקוקט ווי עפּיס אַ ריזיגער היינטיגער פערשוין שפּיגעלט אַרום אויף דער סצענע, וואַרפט מיט די לאַנגע הענד, מאַכט משונה'דיגע שפּיק און וויל איבערציהען דעם עולם, אַז דאָס איז אַקטיאָרישקייט. מיין גלייכגילטיגקייט און מיין שווייגען איז פון מיין זייט, דאָך געווען אַ גרויסע עבירה.

5) צו מיין גאָר לעצטען חטא געהערט דאָס, וואָס איך ווייס זעהר פיל שווינדלערישע מעשים פון פערשוינען, וואָס קלויבען זיך איצט צו ווערען שטאָטישע פּראָזאָרגערס און איך דערצעהל נישט דער וועלט וועגען דעם. דאָס איז נאָך מיין פּאָליטאָגיסטישען שכל אַ זעהר הערבער חטא.

אָנגעפּערטיגט זיך מיט'ן אויסרעכנען מיינע חטאים, האָט זיך דער גייסטליכער איבערגעקוקט מיט'ן תליון און דער תליון האָט זיך איבערגעקוקט מיט'ן גייסטליכען. פון דאָזיגען קוקעניש איז מיר די נשמה שיער נישט אַרויסגעפלויגען. נאָר אַרויסגעקומען איז דאָס, אַז דער תליון האָט אָפּגעקלאַפּט די עלעקטרישע דראָהט, מיך געהייסען אויסהויבען פון עלעקטרישען שטוהל און זיך צו מיר אָנגערופען:

— שאַרפּצינגעל, גאָה דיר געזונדערהייט, איך שענק דיר ס'לעבען! דאָס, וואָס ביזט אָנגעקומען דורך דיינע חטאים, איז אַ סך ערגער ווי דער טויט. די ענוים פון טויט, זענען אַ שפּיי געגען די ענוים פון דיינע חטאים.

אַזוי האָט דער תליון געזאָגט. און ווי איהר זעהט בין איך פריי.

אָבי מען זאָגט, אַז אַ תליון איז אָהן אַ האַרץ.

נו, פרעג איך אייך, דאַרף מען אָנקומען צו דער טובה פון דער וועלט? אַ גישט קענען זאָל מען זי, די וועלט! איצט קלויב איך מיך צו, ווערען אַ ראַטמאַן.

לאדז,
26 אויגוסט 1927

נייער פאלקסבלאט

לאדז,
26 אויגוסט 1927

פאר׳עשוועס צו קייען.
מען דארף קענען שרייבען יודיש!

פון **צביון**

פראבירט איצט אויף א משיכאוועס דורכלייענען דאס שטיקעל עברי, וואס איך גיב אייך דא. עס באשטעהט בלויז פון איין זאך. און טאמער פעהלט אייך אויס אטעם, מעגט איהר זיך וואו עס איז אפשטעלען, א ציה טון אין זיך א ביסעל לופט, און לייענען ווייטער. עס איז בלויז איין זאך. אט לייענט:

„די גייסטיגע גע וגד׳קייט פון דער יודישער ליטעראטור צווישען די גרויסע אידעאלישע מיטפערשטייענישען פון דער לעצטער עפאכע, איהר אקטועליכע פערלוירענקייט צווישען אלערליי ארגינעלע באגאלעמטען, וואס האבען זיך אויסגעטאסטעוועט מיט נייער בייזער מרה שחורה און איבערגעשראקען דאס ריינע דיכטערישע געפיהל, ניט געלאזט קומען די ליטעראטור צו זיך, צו איהר אייגענעם שאפערישען ווילען — דאס אלץ האט אויף א נאטירליכען אופן משפיע געווען אין א גרויסער מאס אויף דער קריטיק, וועלכע האט געמוזט באין ברירה נאכשלעפען זיך מיט איהר שווערען באלאבאטישען באגאזש פון חריפות און בקיאות און ישוב הדעת אויף די אלע וואוילויגנישע איינשטעלענישען, וואו זי האט מיטגעהאלטען בעל כרחה און אהן כח, פראדוצירען, ווי ווייט מעגליך, שארפזיניגע פירושים אויף די פערשידענע מאטעמטישע אין דעליריאשע משוגעת׳ן, וואס מאדערנע ליטעראטען האבען אלץ געקאנט אויסטראכטען — אויב זי האט ניט בעקאנט פולל׳ן ביי זיך צו מאכען זיך ליבער אומבאליבט ביי דער „עפאכע" און ארויסצוטרעטען אט און אקעגען איהר מיט קאמפערישער איינזייטיגקייט, מיט אבסאלוטער אונטערשאצונג פון יענע אלטע „פרעטענציעזע" ליטעראטור־בחורים, וואס האבען אויסגעשעפט די יוגנסטע יוגנקייט און זייערע שפיגעל למדנישע מוחות, וואס האבען זיך געח׳חנ׳רעט אזוי קאקעטיש מיט דעם אלטען מיטאפאבישען מבול, וועלכען זיי האבען באוויזען איבערצומאכען אויף א נייעם שטייגער אין זייערע פאפירענע שטורעםווינטעלאך..."

און איצט, אז איהר האט דורכגעלייענט, וואלט איך וועלען וויסען, אויב איהר האט עס פערשטאנען, אויב יא, בעקומט איהר א פרעמיע א גוי־געדרוקטען זוהר, געבונדען אין מאראקא־לעדער, אדער די איבעריגע טיילען פון דעם ארטיקעל, פון וועלכען איך האב דעם ציטירטען זאץ ארויסגענומען.

נאר טאמער דערלייענט איהר ניט דעם זאץ ביז׳ן סוף, ווייל איהר האט ניט געהאט גענוג כח, זאלט איהר זיך ניט שעהמען. איהר זענט ניט דער איינציגער. עס האבען שוין מאנכע פרובירט און זענען אוועקגעפאלען אין מיטען.

וועט איהר דאך פרעגען, אז וואס מוטשע איך אייך? צו וואס גיב איך אייך צו קייען הארטע פאר׳עשוועס, איינגעפערצעלטע אין דישעגאלך? דארפט איהר וויסען, אז אט די הארטע פאר׳עשוועס, וואס איך גיב אייך דא, באלאנגען צו א יונגען שרייבער, וואס שניידט זיך אויף א קריטיקער און נאך דערצו אזא קריטיקער, וואס האט זיך גענומען די אויפגאבע צו לערנען שרייבער ווי צו שרייבען קלאר, איינפאך און פערשטענדליך.

עס איז משה גראס פון ווילנע, וועלכער האט אנגעשריבען אין איינעם פון די לעצטע נומערן „ליטעראַרישע בלעטער" אן ארטיקעל, אין וועלכען ער סטארעט זיך צו בעווייזען, אז י. ל. פרץ האט ניט געהאט קיין טאלאנט און האט ניט געקענט שרייבען.

און משה גראס איז ניט קיין אנפאנגער. ער האט שוין דעם צווייטען ארטיקעל וועגען פרץ׳ן איבערגעשריבען און איבערגעדרוקט אין עטליכע ווארייאציעס. עס הייסט, אז מיר האבען דא צו טון מיט אן ארטיקעל פון א קריטיקער, וואס איז שוין פון איהם אליין מעהרערע מאל אויסגעבעסערט געווארען, און דאס מיינט, אז ער קען בעסער ניט און אז עס פעהלט איהם די פעהיגקייט ארויסצוברענגען זיינע געדאנקען אויפ׳ן פאפיר אויף א פערשטענדליכען אופן.

אבער אין וואס אייגענטליך בעשטעהט די פעהיגקייט, אדער דער טאלאנט פון א שרייבער? עס זענען פארהאן א סך מענשען, וואס טראכטען, האבען געדאנקען און מיינונגען, אבער עס פעהלט זיי די פעהיגקייט ארויסצוברענגען זייערע געדאנקען קלאר, אין אן ארדנונג און פערשטענדליך אויפ׳ן פאפיר. אן אקס האט מיין באבע געזאגט, האט א לאנגע צונג און קען קיין שופר ניט בלאזען.

וועל איך זיך ניט שטרייטען מיט משה גראס וועגען זיינע מיינונגען וועגען י. ל. פרץ. יעדער האט א רעכט צו האבען א מיינונג וועגען וועמען ער וויל, און משה גראס מעג דערווייל האבען א מיינונג, אז פרץ האט ניט געהאט קיין טאלאנט און האט ניט געקענט שרייבען. און פונקט אזוי ווי ער האט עס א רעכט צו זאגען, האב איך א רעכט ניט איינצושטימען מיט איהם. ווער עס האט חשק מעג זיך אריינלאזען אין א דיסקוסיע וועגען פרץ׳ס טאלאנט און וועגען טאלאנט אין ליטעראטור אין אלגעמיין. עס איז א גאנץ דאנקבארע טעמע צו דיסקוטירען. איך האב אבער קיין חשק ניט דערצו. איין זאך בין איך זיכער, אז משה גראס וועט נאך דארפען זיין ארטיקעל וועגען פרץ׳ען איבערשרייבען א סך מאל, ביז וואנען עס וועט איהם געלינגען אפילו זיך אליין צו איבערצייגען, אז פרץ האט קיין טאלאנט ניט געהאט. מיר איבערצייגט דא פיל מעהר די טענה פון משה גראס, ווארום י. ל. פרץ האט געשריבען ניט גענוג קלאר און ניט גענוג פערשטענדליך. דאס איז א גערעכטע טענה. י. ל. פרץ האט ווירקליך אפט געשריבען ניט קלאר און ניט פערשטענדליך גענוג, אבער וואס א משה גראס שרייבט, קען מען דאך ניט פערשטעהן.

דער זאץ, וועלכען איך האב איבערגעבראכט, איז ניט די איינציגע אומבעלומפערטע ווערטער־פלעכטעריי אין דעם ארטיקעל פון משה גראס. דער גאנצער ארטיקעל בעשטעהט פון עהנליכע לאנגע, אומבעלויפטערטע געפלאכטענע זאצען און פערד עהנליכע מליצות. דער זאץ, וואס איך האב אויסגעקליבען פאר א מוסטער צו ציטירען, איז שוין איינער פון די קירצערע און פון די לייכטערע.

שרייבען איז א קונסט, וועלכעס פאדערט א באזונדערע פעהיגקייט, און ווער עס בעזיצט עס ניט, זאל בעסער האלטען לעקציעס, פארלעזונגען, אבער נאר ניט שרייבען.

און אונזער יודישע יונגע ליטעראַטור, וועלכע דארף פיהרען אזא שווערען קאמף פאר איהר עקזיסטענץ און איהר ענטוויקלונג, דארף זיין גאנץ באזונדערס שטרענג מיט די, וואס האבען ניט די פעהיגקייט און דעם טאלאנט צו שרייבען. אין אלע אנדערע שפראכען קען מען זיך נאך ערלויבען צו דרוקען אזעלכע ארטיקלען, וואס מען קען ניט לייענען, אין יודיש אבער טאר מען זיך אזא פערגעניגען ניט דערלויבען. אין יודיש קאנען מיר זיך ניט ערלויבען צו פערטרייבען לעזער, מיר האבען זיי גאר ניט אזוי פיל. און אזעלכע פאר׳עשוועדיגע ארטיקלען, ווי פון משה גראס, זענען ווי געשאפען צו פערטרייבען לעזער.

בעלי חובות / ערצעהלונג פון אויגוסט סטרינדבערג

ווען גוסטאוו האט חתונה געהאט מיט טעקלא׳ן, האט זיי די גאנצע וועלט מקנא געווען.

גוסטאוו, הגם ער איז נאך זעהר יונג, איז ער שוין אויסגעצייכענט געווארען אלס פראפעסאר פון אלטע שפראכען אין אוניווערזיטעט, און יעדערער, וואס האט געקאנט זיין פלייס, זיין אויסדויער און שארפען קאפ, האט דערווארט פון איהם עפיס גרויסעס, וויכטיגעס.

טעקלא ווידער, יונג און זעהר שעהן, האט אויסגעזעהן צו זיין דער ריכטיגער זיווג פאר אזא געלעהרטען מאן, און ווייל זי איז אויך געווען זעהר געבילדעט, האט מען אין דעם בעמערקט די פאסענדסטע פעראייניגונג.

ווי עס שיינט אבער, קען מען ניט אורטיילען אלעס פון דרויסען. מען מוז אויך קענען אריינקוקען טיעף אין די נשמות פון מענשען אום צו וויסען אויב זיי פאסען זיך.

בעת גוסטאוו האט בעשלאסען אפצוגעבען זיין גאנצע צייט, דענקען און פראצעס צום שטודיום, האט טעקלא געוואלט מיטמאכען דאס לעבען און גענוסען אלע זייערע פערגעניגענס. זי האט איהר מאן קיין פארווארפען ניט געמאכט, הלמאי ער וויל׳ט זי ניט, אבער זי האט געשפירט, אז זייער פעראייניגונג איז געווען א גרויסער טעות.

איינמאל איז זי געפאהרען בעזוכען איהרע פריינד אין אן אנדער שטאט. דארט האט זי זיך בעגעגענט מיט דעם מאלער אדאלף, א יונגער און שוין בערימטער געווארענער קינסטלער. אדאלף איז געווען גוסטאוו׳ס א פריינד, אבער ער האט ניט געוואוסט, אז טעקלא איז זיין פרוי.

די בעקאנטשאפט צווישען אדאלף׳ן און טעקלא׳ן האט זיך באלד ענטוויקעלט אין ליבע און טעקלא האט זיך שוין מעהר ניט צוריקגעקעהרט צו איהר מאן, זי איז פערבליבען מיט אדאלף׳ן.

ווען דער יונגער געלעהרטער גוסטאוו האט זיך דערפון דערוואוסט, איז דאס פאר איהם געווען א שווערער קלאפ, ווייל ער האט געליבט טעקלא׳ן ווי זיין לעבען. דאך האט ער בעשלאסען ארונטערצושלינגען זיין שמערץ און גענומען טרייסט אין זיינע ביכער.

אכט יאהר צייט זענען פערביי זייט יענער צייט.

דער צופאל האט אין א זומער צוזאמענגעבראכט אלע דריי אויף איין קוראָרט ביים ים.

גוסטאוו האט זיך צום ערשטען דערוואוסט, אז טעקלא מיט אדאלפ׳ן געפינען זיך דארט. ער האט בעשלאסען זיך אין זיי נוקם צו זיין.

— זיי זענען מיר בעלי־חובות! — האט ער געזאגט — און זיי זאלען מיר בעצאהלען פאר דעם, וואס זיי האבען מיר גענומען.

אבער ווי אזוי? אויף וואס׳ער אופן? דאס האט נאך גוסטאוו אליין ניט געוואוסט.

פאר־אלעמען איז גוסטאוו געוואויער געווארען פאלגענדעס:

אדאלף איז געווען אזוי פערליבט אין טעקלא׳ן, אז קיין זאך איז ניט געווען צו טייער און צו גוט פאר איהם צו אפפערן. ער האט איינפאך געלעבט בלויז צוליב איהר פערגעניגען. אבער אין דער צייט וואס דאס רוישענדע און ווילדע לעבען האט געמאטערט א שעדליכע ווירקונג אויף אדאלף׳ן, האט טעקלא אויסגעזעהן אלץ יונגער, שעהנער און לעבהאפטער.

אין א טאג, ווען אדאלף האט פערבראכט איינער אליין אין זיין צימער פון האטעל, האט זיך גוסטאוו צו איהם געווענדעט.

גוסטאוו האט באלד אויסגעפינט, אז אדאלף ווייס ניט, אז טעקלא איז געווען זיין פרוי, אבער דאס האט דאך ניט געענדערט זיין בעשלוס נקמה צו נעמען.

ווען אדאלף האט דערזעהן זיין יוגענד־פריינד איז ער געווען אויסער זיך פאר שמחה. דאן האט ער איהם אנגעהויבען צו דערצעהלען, אז ער האט די שעהנסטע און ליעבענסווירדיגסטע פרוי אין דער וועלט.

— נאר — האט ער ווייטער געזאגט — איך בין שוואך, קראנק, און איך קען ניט גענוסען די פריידען פון ליעבע, וואס אזא פרוי קען פערשאפען.

פאר־אלעמען האט גוסטאוו דערקלעהרט, אז ער האט געהערט וועגען טעקלא׳ן, אז מען האט איהם וועגען איהר דערצעהלט, אז זי איז „צו פרעהליך, צו לעבעדיג און צו ליעבענסווירדיג".

— וואס מיינסטו? — האט דער קראנקער געפרעגט דערשראקען.

— איך מיין גאנץ איינפאך! — האט גוסטאוו געענטפערט — אז כל־זמן דו ביזט געווען א געזונטער און שטארקער מאן, איז זי געווען דיינע, און זייט דו ביזט געווארען שוואך און קראנק, זוכט זי איהר ליבע ערגיץ אנדערש.

— עס קען ניט מעגליך זיין! — האט אדאלף געזאגט, וועלענדיג זי פערטיידיגען. ס׳איז ניט מעגליך, זי זאל מיך אזוי בעלוגען. איך האב פאר איהר אלץ מקריב געווען, אלץ אוועקגעגעבען, אפילו מיין בערימטהייט! זי איז, ווי עס שיינט, אז דו ווייסט שוין, אויך א שריפטשטעלערין און איך האב מיך תמיד געהאלטען אין אונטערגרונד, אבי איהר צו געבען פארגעניגען און זי לאזען שטעהן העכער פאר מיר. קען דאס מעגליך זיין, זי זאל מיך אזוי בעלויגען"?

מיט גרויסער קאלטקייט האט גוסטאוו מיטגעטיילט אדאלפ׳ן, אז זיין גאנצע קינסטלער־קאריערע האט זיך געענדיגט, ווייל זי האט פון איהם אוועקגענומען דעם מוט און די בעגייסטערונג; אויסער דעם איז ער דאך שוואך, קראנק, און ליידט פון עפילעפסיע.

— אזעלכע פרויען — האט ער בעמערקט צום שלוס — קענען ניט ליבען אזעלכע מענער!

נאך דעם דאזיגען געשפרעך איז גוסטאוו אוועק, און טעקלא, מונטער, פרעהליך, מיט א געזיכט וואס האט געשטראהלט פון גליק, איז צוריקגעקומען.

— וואו ביזטו געווען? — האט אדאלף געפרעגט.

— אה! — האט זי געענטפערט — ביים ברעג ים. דארט האב איך בעגעגנעט עטליכע יונגע לייט, מיט וועלכע איך האב זיך גרויסארטיג פערוויילט!

עס איז ענטשטאנען צווישען זיי א העפטיגע סצענע. זיין אייפערזוכט האט געבראוזט און געשטורעמט, ביז ער האט בעקומען אן עפילעפטישען אנפאל. זי האט איהם אויפגעהויבען, אוועקגעלעגט אויפ׳ן בעט און געזעסען נעבען איהם ביז ער איז געקומען צו זיך.

— טעקלא — האט ער געמורמעלט, — איז דאס מיין בעלוינונג פאר דעם אלעמען וואס איך האב פאר דיר געטון?

זי איז געווען פול מיט חרטה און איהם געטרייסט ביז זי האט איהם בערוהיגט.

לאזענדיג איהם דרעמלען, איז זי ארויס און בעגעגענט גוסטאוו׳ן, וועלכער איז איצט געווען פלאטער און אויסגעזעהן פיל מעגליכער ווי אמאל. זי האט איהם באלד דערקענט.

גוסטאוו איז געווען גלאנצענד, איידעל, פרעהליך צו איהר און זי האט באלד איינגעזעהן אז עס וואלט געווען א גאנץ גוטע זאך זיך צוריק צו בייטען.

יא, לעבען האט טעקלא געוואלט, נאר זי איז ניט געווען גענוג קלוג אויף צו פערשטעהן די איבערגעשפיצטקייט, וואס איז בעלעגען אין דעם געזיכט פון איהר ערשטען מאן.

עס האט ניט פיל געדויערט און זי האט זיך געפונען אונטער דעם גאנצען איינפלוס פון גוסטאוו׳ן, זי איז געווען גרייט אלץ צו טון וואס ער וועט איהר הייסען.

נאך דעם ווי זיי האבען זיך אויסגע׳טענה׳ט א היבשע צייט, האט זי איהם צוגעזאגט צו טרעפען זיך מיט איהם איינע אליין אין זיין האטעל־צימער.

אבער ווען טעקלא איז געפאלען אויפ׳ן שכל וואס איהר ערשטער מאן האט געמיינט, איז געווען צו שפעט.

גוסטאוו האט עס אזוי געמאכט, אז דער קראנקער און האלב־טויטער אדאלף זאל זיין אין א צווייטען צימער און קענען אריינקוקען דורך א שליסעל־לאך און זעהען ווי טעקלא בעגעגענט איהם.

פאר־אלעמען האט ער אויפגענומען טעקלא׳ן אין האטעל, און אין דער געגענווארט פון די האטעל־געסט, האט ער זי ארומגענומען און געקושט. דאן איז ער אריין מיט איהר אין צימער און אדאלף האט צוגעזעהן אלע איהרע צערטליכקייטען.

פלוצלונג האט זיך געעפענט די טיר און טויט־בלייך, מיט א בלוטיגען שטרייף אין זיין לינקען באק, די אויגען ווי אויסגעלאשען און מיט א ווייסען שוים אויף זיינע ליפען, איז אדאלף ערשינען אויף דער שוועל.

— „טעקלא!" — האט ער אויסגעשריען — דאס האסטו מיר געקענט טון?

— ביי די דאזיגע ווערטער איז ער אומגעפאלען טויט צו טעקלא׳ס פיס.

טעקלא איז דאן געפאלען איבער דעם טויטען קערפער און יאמערליך געוויינט.

— איצט האט איהר מיר ביידע בעצאהלט מיין חוב! — האט גוסטאוו בעמערקט און פערלאזט דאס צימער.

די נשמה און איהרע פונקציעס

לויט די ערקלעהרונגען פון ר' סעדיה גאון

פון ח. הרונער

די נשמה — זאָגט רבנו סעדיה גאון — איז אַן עקזיסטירענדע סובסטאַנץ פון-און-פאַר זיך. זי עקזיסטירט איידער גאָר האָט זי צוגעפּאַסט מיט'ן קערפּער, און לעבט נאָכדעם ווי זי ווערט פון'ם לעצטען אָפּגעטיילט. דער גוף איז בלויז די שטיק געצייג מיט וועלכען זי פיהרט דורך איהרע אַר-בייט, פונקט ווי דער סטאָליאַר מיט'ן הובעל אָדער דער שניידער מיט דער שעהר. איהר געצייג זיינען: די גאַסטי-ליכע וואַרימקייט אין קערפּער, די אָדערען, נערווען, בלוט א. ד. ג. מיט דער אָפּוועזענהייט פון איינע אָדער איינגע געצייג-טיילען ווערט די פער-איינינונג בטל, די נשמה פערלאָזט דעם גוף, און דאָס וואָס מיר רופען „געשטאָרבען".

דער דאָזיגער פּראָצעס פון צעטיי-לונג איז גאָר ביז אַ צייט, שפּעטער ווערט דער זעלבער בעשעפער צונויף נעמען אַלע נשמות, זיי צוריק פעראיי-ניגען מיט די געוועזענע קערפּערס, און זיי בעצאָהלען פאַר דעם גוטס, וואָס זיי האָבען געטאָן ביים לעבען, יענע צייט רופט זיך „עת-הגמול".

דאָ איז דער פּלאַץ צו בעמערקען, אַז לויט רבנו סעדיה'ס דעה ווערט קיין גוף נישט פערלוירען אפילו ווען אונז דאַכט זיך, אַז ער איז אויפגע-לעזט געוואָרען דורך פערברענען אָדער צופילט ווערען; דאָס זעלבע איז אויך די נשמה. יעדער פון זיי פערבלייבט אָפּגעהיט אויף זיין אָרט, ביז עס וועט לען געבוירען ווערען אַזוי פיל מענשען וויפיעל דער וועלט בעשעפער האָט בעשלאָסען לכתחילה ביי בריאת העולם. דער פּראָצעס וועט אָנהאַל-טען אפילו אין דער צייט פון תחיית המתים און ימות המשיח.

ווען דער בעשאַפונגס-פּראָצעס פון נייע מענשען, בעסער געזאָגט אויפ'ן לשון פון גמרא — „ווען עס וועלען זיך אויסלאָזען די נשמות פונ'ם גוף", וועט דער בורא צוזאַמענגעמען אַלע-מען: די וואָס זענען נישט ווערט גע-ווען אויפצושטעהן תחיית המתים, די וואָס זענען לעבעדיג געוואָרען און צו-ריק בעשטאָרבען און די וואָס זענען געבוירען געוואָרען נאָך תחיית המתים — אַלעמען וועט ער צונויפנעמען אָפּ-געבען יעדען גוף זיין נשמה און יע-דען בעלוינען לויט זיינע מעשים. אָט יענע צייט רופט זיך לויט זיין מיינונג „עולם הבא". די איצטיגע עקזיסטי-רענדע וועלט וועט דאַן אָפּגעמעקט ווערען.

ליינענדיג די הקדמה, פאַנגט ער אָן אַ וכוח מיט די וואָס גלויבען נישט אין דאָס לעבען פון דעם קערפּער איז אויך בלויז איינע פון די מקרים אָדער מעלות, ווי וואַרימקייט, קעלט, פייכטקייט, שוואַרץ אָדער ווייסקייט א. ד. ג. באוויזען, אַז דער עצם איז גאָר דער גוף, און די נשמה איז נישט מעהר ווי אַ צופאַל, אַ מקרה, אַ צו-בעלעגטע זאַך צום גוף, און פערשווינדט שפּורלאָז, פּונקט ווי דאָס פייער פונ'ם קויל ווען דער לעצטער ווערט אָפּגע-קילט, ער זאָגט אַזוי:

— דאָס וואָס די נשמה איז אומזיכט-באַר האָט געבראַכט פיל מענשען צו דענקען, אַז זי איז נישט קיין בעזונ-דער-עקזיסטירענדע, נאָר איז בלויז די בעוועגונגס-קראַפט פונ'ם גוף, וועלכער איז לכתחילה בעשאַפען געוואָרען מיט דער מעלה, אַזוי ווי גראָזען און בוי-מער מיט'ן שפּראָצונגס-קראַפט, זי ווערט בעגלייטען מיט די בעהעפטונג פון 4 יסודות, (פייער, ערד, לופט און וואַסער), עקזיסטירט נאָר דאַן כל זמן דאָס בלוט צירקולירט אינ'ם גוף, און הערט אויף צו עקזיסטירען מיט דעם פונאַנדערפאַל פון די יסודות און אָפּ-שטעל פונ'ם בלוט, ער געפינט אַז די טעאָריע איז פאַלש, צוליב די פאָל-גענדע אַרגומענטען:

1. אַ מעלה וואָס קומט אַרויס פון דעם גוף-צוזאַמענשטעל קען נישט בע-זיצען די גרויסע פעהיגקייט פון ער-קלעהרען, ענטדעקען און ערפינדען זאַכען, וואָס דעם מענשענ'ס נשמה בע-זיצט יאָ.

2. — אַ מקרה מוז באַזירט ווערען אויף אַ סובסטאַנץ (עצם), ד. ה. ס'איז נישטאָ אַזאַ זאַך ווי ווייסקייט, שוואַרצ-קייט, קעלט, וואַרימקייט, נאָר ס'איז פאַראַן אַ ווייסער מענש, אַ שוואַרצער מאַנטעל, אַ קאַלטע הויז, אַ וואַרימע לופט א. אַז. וו. לויט די הנחה, אַז די נשמה איז בלויז אַ מקרה, וואָלט נישט געקענט זיין אַ קלוגע נשמה, אַ גאַרישע נשמה, אַ הויכע נשמה א. ד. ג. ווייל די דאָזיגע מושגים: קלוג, נאַריש, הויך א. א. וו. זענען דאָך בלויז מקרים (פערבונדען) און נאָר אַן עצם קען טראָגען אַ מקרה, נישט איין מקרה — דער צווייטער; דערפון פערשטעהען מיר, אַז די נשמה גופא איז אַן עצם, וועלכער קען אַרויסגעבען פון זיך אַ מקרה.

3. — אויב די נשמה זאָל זיין דער רעזולטאַט פון דער בלוט-צירקולאַציע, ווי קומט עס וואָס אַ מענש שטאַרבט האָבענדיג דאָס גאַנצע בלוט אין זיך? ווער האָט אָפּגעשטעלט די צירקולאַ-ציע? זעהען מיר אַ גאַנצען קערפּער ליגען טויט, מוזען מיר קומען צו דער איבערצייגונג, אַז נישט דאָס לעבעט איז איהר סיבה, נאָר זי, די נשמה, איז די אורזאַך פון דער צירקולאַציע, וואָס הערט אויף באַלד ווי זי פער-לאָזט דעם גוף.

לויט זיין מיינונג איז דאָס בלוט די הויפּט געצייג פון דער נשמה, אָדער בעסער געזאָגט: איהר הויפּט בעדינער, וועלכער בעגלייט זי שטענדיג, ווען זי ווערט דערשראָקען פון אַ געפאַהר. ווען זי פרעהט זיך — פרעהט ער זיך מיט, און איהר מורא ווארפט אויך אויף איהם אַ שרעק.

רבנו סעדיה ברענגט נאָך ראיות אויף דער נשמה'ס זעלבסטשטענדיגקייט:

1. — וואָס די נשמה בעזיצט חכמה, אַ זאַך וואָס זי קען נישט נעהמען פונ'ם גוף, ווייל ער האָט עס נישט.

2. — דערפון וואָס אַ געבוירענער בלינדער זעהט זאַכען אין חלום, דאָס וואָס ער וואָלט נישט געקענט מצד דעם גוף, וועלכער איז דאָך בלינד, מוזען מיר זאָגען, אַז די נשמה זעהט עס, אומאָפּהענגיג פונ'ם גוף.

3. — ווייל זי נימט דעם כח פון אוי-גען צו זעהן, און אויערען צו הערען א. א. וו. (ווייל דער טויטער קען דאָס נישט טאָן די זעלבע גלידער זענען פאַראַן). איז עס נישט אַן'אונזין צו טראַכטען, אַז זי, וואָס גיט די כחות צום קערפּער זאָל נאָר ציהען איהר עקזיסטענץ פון איהם?

4. — ווייל קיין לעבעדיגע זאַך האָט נישט די פעהיגקייט צו רעדען.

דערפון זעהט מען אַז די נשמה איז זעלבסטשטענדיג. איהר צונויפקום מיט'ן גוף איז בלויז צוליב דעם, זי זאָל קע-נען פונקציאָנירען. דער גוף איז פאַר איהר דאָס זעלבע, ווי אַ געצייג אין בעל-מלאכה'ס האַנד.

און מיט דעם גוף'ס הילף האָט זי זיך צעטיילט אין 2 פערשידענע כחות: דער כח פון גלוסטען צו ערוואַרבען עפּעס, און די אַמביציע אָנצוהאַלטען ביי זיך דאָס ערוואָרבענע. דעם ער-שטען כח רופט ער „נפש" און דעם צווייטען „רוח". דערין איז דער מענש גלייך מיט אַלע איבעריגע בעלי חיים. פערמאָגט אָבער דער מענש אַ דריטען כח — נשמה — וועלכע זיצט העכער איבער די ביידע כוחות און קאָנטראָ-לירט זיי דורך דעם שכל און פער-שטאַנד, ברייגנג צו אָרענטליכקייט און דורך ח מה אויף אָפּגעטונענע שלעכטע מעשים — אַלץ אַזעלכע מעלות וואָס די איבעריגע בעלי חיים האָבען נישט. דערפאַר בעזיצט דער מענש דעם כח זיך צוריקהאַלטען און אַ תאוה, זיך צו ענטזאָגען פון קערפּערליכע בעקוועמ-ליכקייטען, זיך צוצוהערען צו דער אי-נערליכער שטימע פון יושר, כאָטש דאָס בעהט געגען זיינע פערזענליכע אינטערעסען. קיין לעבעדיגע בעשע-פעניש בעזיצט נישט אָט די פריהער אויסגערעכענטע מעלות אויסער דעם מענשען.

דאָס געפיהל פון גערעכטיגקייט, וואָס געפינט זיך אין יעדען מענשען, אפילו אין דעם פערדאָרבענסטען, דאָס איז דער ריכטיגער בעווייז פון אַ בע-זונדערע נשמה, וועלכע איז נישט בע-שאַפען געוואָרען צוזאַמען מיט'ן גוף און וועט נישט פערניכטעט ווערען מיט זיין טויט.

דער בעשעפער האָט קיין אַנדער סיבה נישט געהאַט מיט דער בריאה, ווי נאָר גוט'ס צו טאָן זיינע בעשאַפע-נע, און ווייסענדיג, אַז זיין הויפּטשטריך איז גערעכטיגקייט אין פולסטען זינען פון וואָרט און בעגריף, ווייל צו איהם קען מען נישט צושרייבען די מדות פון תאוה, כעס און נישט פערגינעריי, זאַכען וואָס ברענגען מענשען אויסצו-מיידען גערעכטיגקייט — ווערען די קשיות: וואָס איז די נשמה אַזוי און נישט אַנדערש בעשאַפען געוואָרען, גע-לעזט נישט פערשטעהענדיג די אורזאַך. אָבער זייענדיג איבערצייגט אין די פריהערדערמאָנטע 2 הנחות, איז לייכט צו גלויבען, אַז נאָר אַזאַ בריאה איז פאַר איהר טובה וועגען, און נאָר אַזאַ פאָדערט די גערעכטיגקייט.

די נשמה איז אַראָפּגעשיקט אויף דער וועלט מיט דער מטרה דורכצו-פיהרען איהר בעשעפער'ס גוטע כונות ביים בעשאַפען די וועלט. זי איז אַלוין זיין געצייג, אַזוי ווי דער גוף איז איהר געצייג, און זיין כונה איז דאָך געווען גוט'ס צו טאָן. דערפאַר איז גרינג צו פערשטעהן, אַז איהר מטרה איז אויך דאָס זעלבע צו טאָן.

די ליידען פון די קאַנטאָניסטען אין צאַרישען רוסלאַנד

(צום הונדערטסטען יאָהרצייט 26-טען אויגוסט 1827—26-טען אויגוסט 1927)

אין 26 טען אויגוסט ה. י. ווערט הונדערט יאָהר זייט דעם טאָג, וואָס דער רוסישער צאַר, ניקאָליי דער ער-שטער, האָט אונטערגעשריבען די שענד-ליכע גזירה, צו נעהמען מיט געוואַלד יודישע יונגליך אין עלטער פון 12—14 יאָהר און זיי באַווקהנען צום מי-ליטער-דינסט. די יוגנטליכע מיליטער-קרבנות האָט מען גערופען קאַנ-טאָניסטען, אַ פראַנצויזיש וואָרט, וואָס בעדייטעט מיליטער שילער.

דער דאָזיגער היסטאָרישער פאַקט, צוגעמען כמעט נאָך קינדער צום מי-ליטער-דינסט, וואָס האָט נישט זיין גלייכען אין דער וועלט געשיכטע, איז אַ מוראדיג קאַפּיטעל אין דער הי-סטאָריע פון יודען אין צאַרישען רוס-לאַנד. דער רוסישער מענשענפריינדלי-כער דענקער הערצען, וועלכען מען האָט אַרויסגעשיקט פון רוסלאַנד, שרייבט אין זיינע זכרונות פאָלגענדעס:

אין הערבסט פון יאָהר 1835, ווען איך האָב מיך געלאָזט אין וועג אַריין, האָב איך בעגעגענט אַ גרויסע מחנה קאַנטאָניסטען פון יודישע קינדער. ווער ס'האָט נישט געזעהן, די דאָזיגע שרעקליכע ערשיינונג, דער האָט קיין צרות אויף דער וועלט נישט געזעהן. איינ'ם צווייטען טאָג פון מיין פערלאָזען „פּערם", איז בעגעגנען אַ שטאַר-קער רעגען. אין דער מיטאָג-שעה זע-נען מיר בעקומען אין אַן אָרים דאָרף פון וויאַטקער גובערניע. דאָרט האָב איך בעטראַפען אַ בעקאַנטען אָפיציר — וואָס טוסטו דאָ? — האָב איך איהם געפרעגט — „אוי מיין פריינד" — האָט ער געענטפערט, — „ס'וואָלט בעסער זיין ווען דו וואָלסט נישט פרעגען. ס'האָרץ צורייסט זיך ממש אויף שטיקער, אָבער איך בין נישט שולדיג, נאָר זיי זע-נען די שולדיגע. — וועמען וואָס שטיפ-סטו? — „דו זעהסט נישט" — האָט ער געענטפערט — „די מחנות יודישע קינ-דער פון 8 יאָהר אַלט און העכער. וועלכע איך מוז פיהרען וואוהין ווייס איך נישט. צום ערשט האָט מען גע-זאָגט, קיין פּערם, דערנאָך איז געגע-בען געוואָרען דער בעפעהל, זיי צו פיהרען קיין קאַזאַן. שוין הונדערט ווערסט בין איך זיך מיט זיי מטפל, זיי ענדיגן אויף צרות.

דער אָפיציר, וואָס האָט מיר זיי איבער-געגעבען, האָט מיר געזאָגט, אַז ער איז אויסגעשטאַנען גרויסע צרות פון די קליינע חברה. אַ דריטעל פון זיי זע-נען געבליבען אויף דעם וועג — און מיט דעם פינגער האָט ער מיר געוויזען אויף די ערד — און די איבעריגע וועלען געוויס נישט קומען צום בע-שטימטען אָרט.

— וואָס איז — האָב איך איהם הערצען געפרעגט — „זיי ליידען עפּעס פון אַ קראַנקהייט?

— „ניין" — האָט דער אָפיציר גע-ענטפערט, — „זיי זענען נישט קראַנק, נאָר זיי פאַלען ווי די פליגען. די יו-דען איז אַלגעמיינעם זענען אַ שוואַך פאָלק, און די דאָזיגע קליינע זענען נישט געוואוינט צו געהען צו פוס 10 שעה אומאונטערבראָכען, און דערביי צו עסען טרוקען ברויט און זיך אויס-צוהאַלטען צווישען פרעמדע מענשען, אָהן פאָטער און מוטער, אָדער אַנדע-רע קרובים. זיי פערקיהלען זיך, הוי-בען אָן צו הוסטען. זייער סוף איז צו די גובערניע „מאָגילעוו" (אַ קבר). און וואָס איז דער ציל דערפון, זאָגט דער אָפיציר ווייטער, ווייס איך אַליין אַנישט.

דערנאָך האָט דער אָפיציר קאָמאַנ-דעוועט. די קינדער האָבען זיך אויס-געשטעלט אין שורות און האָבען זיך פאַרבערייט צו מאַרשירען. שרעקליך איז געווען דאָס דאָזיגע בילד, דער-צעהלט הערצען, אפילו דער גרעסטער קינסטלער וואָלט נישט זיין אימשטאַנד דאָס צו שילדערן. שוואַכע און דער-שראָקענע קינדער שטעהען זיי און צי-טערן פאַר מורא און אַ צפון-ווינט פון איינ-ים ווייהעט אויף זיי מיט שטורם שרעקט זיי נאָך צום איבריגען אָפּ. די „דזשיידקעס" דרעהען זיך צווישען די שורות און בעפעהלען די דערשראָקענע קינדער-מאַסע גלייך צו שטעהן.

— „דערבאַרעם דיך, גוטער מענש, אויף די דאָזיגע אומגליקליכע — האָב איך געזאָגט צום אָפיציר, איהם די האַנד דערלאַנגענד, און איך האָב מיך געוואָרפען אין וואָגען אַריין, וואָס האָט אויף מיר געוואַרט, און איך האָב גע-פיהלט, אַז איך וויל וויינען, וויינען אָהן אַ שיעור... אַזוי דערצעהלט הער-צען, אייגער פון די גרעסטע רוסישע פערזענליכקייטען, מיט וועלכענס מיי-נונג מען האָט זיך גערעכענט אין די הויכע רוסישע טפערען, אפילו דאַ-מאָלס, ווען ער איז געווען אין אויסלאַנד.

ס'איז אויך אינטערעסאַנט צו פער-צייכענען די מעשיות, וואָס די אַמאָלי-גע קאַנטאָניסטען האָבען דערצעהלט פון זייער לעבען:

אין גראָדנע איז געווען אַ זקן „מיכאַל דער ליכטמאַכער" האָט מען איהם גערופען. אין זיינע קינדער-יאָה-רען, אין ניקאָלאַי דעם ערשטענס צייטען, איז ער געכאַפּט געוואָרען אַלס קאַנטאָניסט. ער האָט אַמאָל דערצעהלט אין אַ סביבה פון גוטע פריינד פאָל-גענדעס:

— מיינע פריינד! ווער ס'האָט נישט געזעהן די מחנות קינדער געהענדיג אין גלות אַריין, דער האָט גאָר נישט אין זיין לעבען געזעהן. אַזוי ווי לע-בעדיג שטעהט פאַר מיר די מחנה פון 400 שוואַכע, דערשראָקענע קינדער, אָנגעטאָן אין לאַנגע נאַכשלעפּענדיגע מלבושים. שווערע שטיוועל נישט-גע-פּאַסטע אויף זייערע פיס און גרויסע הימלען אויף זייערע קעפּ, וואָס דעקען צו די אויגען, אַזוי ווי דאָס וואָלט עקסטראַ געמאַכט געוואָרען, כדי מען זאָל נישט בעמערקען די טרעהרען פון די אומגליקליכע קינדער, און די „דזשיידקעס" טרייבען, שטויסען און שטופּען, זיי זאָלען שנעל געהן וועה איז מיר, דערצעהלט ווייטער דער אַל-טער, דאָס איז געווען אין אַ פרייטאָג פאַר נאַכט, אונזערע מאַמעס וועלען באַלד געהען ליכט-בענשען און וועלען גיסען ביטערע טרעהרען אויף די גע-וואָלט-מאַמען, וואָס מ'האָט גענומען זיי געטון. מיר קינדער ווייגען און קלאַ-גען אויף אויך דעם „חורבן בית המקדש". ס'איז אונז פאַרגעקומען, אַז די מתים וואָס ליגען אין די בית-עלמינ'ס פאַר וועלכען מיר זענען פער-ביינגעגאַנגען, דערוועקען זיך דורך אונ-זערע יאָמערליכע יללות מיט בעגרע-בענע הערצער האָבען מיר די שטאָדט פערלאָזט און דער שטאָט-רב איז אַרויסגעקומען, כדי אונז צו בעגליי-טען. ער האָט זיך געשטעלט אויף אַ טיש און האָט אונז געטרייסט.

— „גוטע קינדער" — האָט דער רב געזאָגט מיט אַ וויינענדיג קול — איהר זאָלט נישט קיין מורא האָבען פאַר קיין פּורעניות אין דער וועלט, איהר זאָלט בלייבען יודען, אַזוי ווי אייערע עלטערען האָבען זיך מוסר נפש געווען אויף קידוש השם, געדענקט חנה'ן און איהרע זיבען זוהן, גאָט האָט געזאָגט משון אשיב ממצולות גבריות. (פון דרוימער לענדער וועל איך אומקעהרען מיינע קינדער).

אין יאָהר 1845 — דערצעהלט איין אַנדערער קאַנטאָניסט — פון דעם פאָלק אין וועלכען מיר האָבען געוואוינט, זע-נען נאָר 2 קאַנטאָניסטען לעבען גע-בליבען, 3 האָבען זיך אַליין געשאָכ-טען. 2 האָבען זיך אויפגעהאַנגען און עטליכע זענען דערטרונקען געוואָרען. זיי זענען געווען פון אָרלאָנעלסק.

אינ'ם אידישען „מושב זקנים" איז געווען אַ אַמאָליגער קאַנטאָניסט משה שפיגעל.

— איך בין געבוירען — דערצעהלט ער — ביי רייכע עלטערען אין דער שטאָט זאַסלאַוו, וואָהלינער גובערניע. ווי איך בין אַלט געוואָרען 6 יאָהר איז מיין פאָטער געשטאָרבען. אין מיין 8-טען לעבענסיאָהר (1851) האָט מען מיך געכאַפּט, כדי מיך איבערצוגעבען צום מיליטער-דינסט. מיין מוטער איז עס אָבער געלונגען, נאָך גרויסע יגיעות און קאָסטען, מיך אויסצולייזען. איהר שמחה האָט נישט לאַנג געדוי-ערט. נאָך אַ קורצע צייט האָט מען מיך ווידער געכאַפּט און אַוועקגעשיקט נאָך סאָבאָלסק, אַ רוסיש שטעטעל אין סיביר. דאָס איז געווען אין יאָהר 1852. רוסלאַנד האָט זיך דעמאָלט פאָרגעבערייט צו אַ מלחמה מיט טער-קיי. די יודען פון אונזער שטעטעל האָבען זיך שטאַרק געשראָקען.

7 טעג פאַר ראש השנה, האָט מען מיך געכאַפּט. אָבער מען האָט אונז נישט געפיהרט אין אַ גלייכען וועג, פון וואָהלינער גובערניע נאָך סאָבאָלסק.

דער גרויסער בלבול / א חסידישע מעשה

פון מ. אנדריץ

אין דער שטאט קאליש האט גע-וואוינט א יוד מיט'ן נאמען ר' עזריאל יונה'ס. און געווען איז דער דאזיגער ר' עזריאל איינער פון די נכבדי העיר. רייך איז ער געווען, א גוט הארץ האט ער געהאט. און דערצו נאך איז ער געווען א יוד א למדן, האט מען איהם צוגעטיילט גרויס כבוד. וואו נאר עפעס א שטאטישער ענין איז מען זיך מישב מיט ר' עזריאל'ן. דארף מען עפעס בויען א שטאטישען מוסד, א ישיבה, א תלמוד תורה, א שוהל, א הכנסת אורחים וכדומה מאכט מען ר' עזריאל'ן פאר'ן ממונה. מען ווייסט, אז ער איז דער עסקן באמונה שלמה און ער איז דער גרויסער גבר. אז ר' עזריאל נעהמט זיך אונטער צו בויען א מוסד אין שטאט ווערט שוין אלעס זיין בכי טוב — קיין געלט ווערט שוין זיכער נישט פעהלען.

און אז עס מאכט זיך, אז דער פרנס העיר ווערט קראנק און ער קען שוין מעהר זיין עבודה נישט טון, קומען זיך יודען צוזאמען און קלייבען אויס פאר א נייעם פרנס ר' עזריאל'ן. ר' עזריאל וויל עס אפילו נישט אננעה-מען, ווייס אז ער דארף אויך פון זא-כען, וואס האבען צו טון מיט דער מלוכה, ווי פערשרייבען געבורטען, א-רויסגעבען צייגנישען וכדומה, קיין סך צייט אויף דעם אוועקגעבען קען ער נישט, אבער אז שטאט שטעהט צו און מען איז איהם נאך מבטיח אז ער אליין וועט גארנישט דארפען קיין סך ארבייט טון, ווייל אויף די אלע זאכען איז דא א באזונדערער מענש, א שרייבער, וואס טוט עס, רק ער דארף נאר חתמ'ע-נען זיין נאמען, איז ער מסכים און נעהמט אויף זיך די התמנות.

איז אבער ר' עזריאל זעהר פערנו-מען אין זיינע עסקים, געווען איז ער דער גרויסער סוחר, דערצו נאך האט ער א סך צו טון פאר צרכי העיר, קען ער אוועקגעבען א קורצע צייט פאר "קאזיאנע" פאפירען, לאזט ער טאקע די גאנצע ארבייט איבער פאר דעם אנגעשטעלטען שרייבער און ער טוט גארנישט, נייערט ער חתמ'עט זיך אויף די פאפירען, וועלכע דער שרייבער זיי-נער דערלאנגט איהם.

און אט מיט דעם שרייבער איז ער נכשל געווארען. אז דער שרייבער האט איינגעזעהן, דאס ר' עזריאל האט אין איהם א סך בטחון, גלויבט איהם אויפ'ן ווארט און אמת לעזט ער גאר-נישט, וואס ער שרייבט אונטער, האט ער גענומען מאכען פאלשקייטען. פער-שטעהט זיך, אז ער האט דאס נישט געטון מיט איינמאל, נאר ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האט ער אלץ מעהר "שאר-לאטאנען" גענומען מאכען. ער פעלשט פאפירען פאר געלד, גיט ארויס צייג-נישען צו לייט, צו וועלכע מען טאר נישט ארויסגעבען, מעקט אויס פון אל-טע פאפירען זאכען וואס פאר מאנכע לוינט זיך נישט עס "זאל" שטעהן גע-שריבען און שרייבט אריין זאכען, וואס מען הייסט איינשרייבען. דער כח פון געלט איז ביי איהם גרויס און טוט זאכען, וואס מ'טאר נישט.

יאהרען זענען אוועקגעגאנגען, ר' עזריאל ווייסט פון קיין שום זאך נישט, וואס אזוינס דער שרייבער טוט אט. קיין זאך קען דאך אבער אייביג בכוח נישט בלייבען, מיטאמאל ווערט איינער פון דער מלוכה געכאפט ביים האנט מיט א נישט כשר'ע זאך. יענער טראכט נישט לאנג, נעהמט ארויס א פאפיר מיט א צייגניש פון ר' עזריאל'ן, אז אלעס איז כשר וישר. ווערט די זאך ביי די שרי המלוכה שטארק קשה און מען איז גומר די גאנצע זאך גוט חוקר ודורש זיין. עס לאזען זיך ארויס עט-ליכע ממונים ביי ר' עזריאל'ן אין הויז און מען נעהמט זיך צו די דאקו-מענטען. פערשטעהט זיך, אז עס האט נישט לאנג גענומען און ר' עזריאל איז גענומען געווארען תפוס.

אין שטאט, ווען מען האט דערהערט די געשיכטע, איז מען געווארען שטארק צעטומעלט. מען ווייסט נישט, וואס צו טראכטען. זאל עס זיין אמת, אז מען האט די גאנצע צייט זיך געגארט אין דעם אדם חשוב און ער איז גאר א פעלשער. אדער מען האט סתם אויס-געטראכט, וועט מען דאך נישט דער-לאזען ער זאל זיצען דערווייל ביז'ן יום המשפט אין טורמע, לעגט מען זיך אן דער לענג און אין דער בריים און מען זוכט מיטלען ר' עזריאל'ן צו באפרייען.

נישט ווייניג האט געקאסט שתדלנות ביז מען האט געפועלט, אז מען זאל ר' עזריאל'ן ארויסלאזען און ווען מען האט איהם שוין יא ארויסגעלאזען איז עס געשעהן ערשט דאן, ווען מען האט איינגעלעגט א גרויסען סכום געלט, אז ער וועט נישט עוקר זיין מחוץ למדינה.

און אז ר' עזריאל איז ארויס, איז איהם ממש געווען נישט צו דערקענען. ער איז עלטער געווארען פאר קורצער צייט אויף צעהנדליגע יאהרען. ר' עזריאל האט גלייך גענומען זיך צו אדוואקאטען; געלאפען אהין, געלאפען אהער, שווערט כסדר, אז ער ווייס נישט פון קיין זאך, ער האט קיינמאל נישט נאכגעקוקט די פאפירען, וואס ער האט אונטערגעשריבען, האט זיך סומך געווען אויף דעם שרייבער, וועל-כער איז דאך אגב שוין לאנג אוועק פון שטאדט ערגעץ וואו. אבער וואס מעהר די אדוואקאטען געקוקט אין דער "דיעלא" אלץ מעהר שאקלען זיי מיט די קעפ טרויעריגערהייט. די זאך איז צו טיעף, זיינע חתימות זענען פארהאן אויף די פאפירען. עס קומט פאר אזא זאך א גרויסע שטראף.

און אז ר' עזריאל האט דערזעהן, כי כלו כל הקיצין. האט ער שוין ארא-פגעלאזט דעם קאפ: אן אומגליק, וואס זאל ער טון?

מאכט זיך אבער, אז צו ר' עזריאל'ן קומט צופאהרען א יוד, א סוחר, מיט וועמען ער האט כסדר געפיהרט מסחרים. דער יוד איז פון לובלין, און ר' עזריאל דערצעהלט איהם פון זיין אומגליק, טראכט ער נישט לאנג.

— הער — מאכט ער — ביי אונז אין שטאט וואוינט א רבי א צדיק, מען רופט איהם דער לובלינער חוזה. ער איז ממש פועל ישועות פאר יודען וואס מען דערצעהלט זיך און פון איהם איז א געוואלד. פאלג מיר, פאהר ארויס צום רבי'ן, אפשר וועט ער דיר קענען העלפען מיט אן עצה.

און די דאזיגע דבורים געפינען אנ'-אפקלאנג אין הארצען פון ר' עזריאל'ן, קלערט ער נישט לאנג און פאהרט אוועק צום לובלינער צדיק.

געקומען אהין, קומט ער צו צום רבי'ן און מיט גרויס געוויין דערצעהלט ער איהם דברים כהויתן.

דער צדיק ז"ל האט זיך א ווייל פערטראכט, געקוקט, ווי ער האט תמיד נוהג געווען אויף דער פלאך האנט, און דאן אויסגערופען:

— מיר ווייסען בקבלה, אז אלעס וואס דער רבונו של עולם האט בא-שאפען, האט ער עס געטון פאר דער טובה פון דער וועלט. כל ימי האבען מיר נישט פערשטאנען, וואס איז די עבודה פון מייז אויף דעם עולם. אבער איצט זעהען מיר בחוש, אז אויך די מייז זענען לטובה פון דער וועלט. מיר זענען בטוח, אז אלעס, וואס איהר דערצעהלט איז אמת, מיר זעהען, אז איהר זענט אומשולדיג אריינגעפאלען. איהר דארפט זיך לחלוטין נישט זארגען. דער בורא ברוך הוא וועט העלפען, פאהרט לחיים ולשלום!

ר' עזריאל איז ארויס פון צדיק פול מיט האפנונג און בטחון. אבער דעם צדיק'ס דבורים וועגען די מייז, האט ער בשום אופן נישט פערשטאנען.

און וואס מיינט איהר איז געווען דער סוף?

גארנישט! ווען מען איז געקומען צום משפט, און ווען דער ראט פון די שופטים האט זיך געהייסען ווייזען די דאקומענטען צו באשטעטיגען ר' עזריאל'ס חתימה, האט זיך ארויסגע-וויזען, אז די פאפירען זענען אינגאנ-צען געווען צופרעסען פון מייז און קיין איינע האט ר' עזריאל'ס חתימה נישט מעהר געהאט.

מען האט בעל כרחו ר' עזריאל'ן געמוזט באפרייען.

ערשט דאן האט מען פערשטאנען, וואס דער לובלינער חוזה האט מיט זיינע דבורים געמיינט: די מייז הא-בען געפאלגט זיין באפעהל.

איך פראטעסטיר! / שטיפעריי — פון ב. קאוונער

פארהאן אויף דער וועלט אזעלכע שלעק, אזעלכע אנשיקענישען, וואס מען דארף זיי האבען פונקט ווי צאהן ווייטאג.

דאס זענען נודניקעס. וואס זענען אינגאנצען איבעריג אויף דער וועלט.

איינעם פון די שלעק קען איך. איך באלאנג מיט איהם אין איין פאראיין — וועה איז מיר! ביי יעדער פערזאמלונג רעדט ער, און ביי יעדער פערזאמלונג זידלט ער זיך; און ביי יעדער פער-זאמלונג כאפט ער אריין קלעפ מעהר ווי ער קען טראגען.

סאמער נעהמט אוועק א פערזאמלונג, וואס מען שלאגט איהם נישט, פרעגט ער באזיד: אלעמאי מען איגנארירט איהם? און הערענדיג די פראגע: אלעמאי מען איגנארירט איהם? ווייסט ער אזוי פיל, ביז ער ברענגט ארויס פון געדולד און מען דערלאנגט איהם א פאר פעטש..

זיין גרויסקייט בעשטעהט אין דעם, וואס ער האלט אין איין שרייען אויף די פערזאמלונגען: "איך פראטעסטיר!"

פארוואס און פארוועי, ווייסט ער אליין נישט; צי ס'פאסט זיך, צי נישט; צי מען דארף, צי מען דארף נישט; ער טוט זיך זיינס: ער פראטעסטירט!

פערשטעהט זיך, אז די משגיחער האבען מיט איהם א סך שפאס און א סך עגמת נפש, מחמת ער פראטעסטירט נישט דעמאלט ווען מען דארף, נאר ווען מען דארף נישט.

למשל:

מען גיט אפ א בעריכט פון די אלע אויסגאבען. ווערט דערמאנט 100 זלא-טעס גלאט אזוי אויסגאבען.

דעמאלט שווייגט ער; דעמאלט פרא-טעסטירט ער נישט. נישט זיין עסק; זאל מען אויסגעבען איבעריגע געלט. אדער דער בעריכט גיט אן "125 זלא-טעס אויף באנקעטען". וואס באנקע-טען, ווען באנקעטען? — מען ווייסט נישט. דעמאלט שווייגט דער חבר אויך; דעמאלט איז שא, שטיל. און ס'געהט אזוי אוועק.

ווען-זשע פראטעסטירט ער? ווען ס'איז נישט נויטיג, נישט אם-פלאץ.

לאזט וויסען דער פארזיצער, אז זיין פרוי האט געהאט א יונגעל און ער לא-דעט איין אלע חברים צום ברית, דע-מאלט פראטעסטירט ער:

— איך פראטעסטיר! — שרייט ער אויס מיט א לערישען טענאר. — איך פראטעסטיר, וואס דער פארזיצער האט זיך גאנריש געמאכט. א מענש, אריבער די פופציגער, דארף זיך מעהר נישט גאנריש מאכען. און אויב ער האט זיך שוין גאנריש געמאכט, וויל איך נישט, אז מיר, די חברים זאלען אנטייל נעה-מען אין דער נארישקייט. דאס ביסעל בראנפען, וואס ער וועט אונז געבען, דארפען מיר נישט האבען. מיר האבען גענוג אייגענע בראנפען! זאל ער אונז נישט דרעהען קיין קאפ מיט קיין ברית'ן אויף די עלטערע יאהרען!—איך פראטעסטיר!

איין מאל האט דער סעקרעטאר גע-לאזט וויסען, אז דער חבר שקארמיצעל איז אוועקגעלעגען זעקס וואכען אין בעט, אז ער האט געשוועבט צווישען לעבען און טויט; מען האט גערעכענט, אז שוין גאט געהט ער א גאנג, און ס'וועט זיך אפשטעלען אויף אונזערע פלייצעס א יונגע אלמנה מיט צוויי קינדער; איז אט דער חבר שקארמיצעל היינטיגע וואך ארויס פון בעט און ער פיהלט זיך שוין דאנקען-גאט, א סך בעסער.

— איך פראטעסטיר! — הערט זיך די שטימע פון דעם נודניק — איך פרא-טעסטיר!

אז אלע לאכען פון איהם, כאפט ער זיך, אז ער האט זיך פערנארישט, ציהט ער צוריק זיין פראטעסט.

נישט לאנג צוריק האט דער סעקרע-טער פארגעלעזען א בריוועל פון א יונגען חבר, אז ער געהט חתונה הא-בען, און ער לאדעט איין די חברים אין די בעסטע צו דער חתונה.

— איך פראטעסטיר! — שרייט דער נודניק — איך פראטעסטיר! קיין מיט-גליד האט נישט קיין רעכט חתונה צו האבען אויף אונזער חשבון. אז ער וועט חתונה האבען, וועלען מיר איהם דאר-פען געבען א פרעזענט. דאן וועט ער ווערען פערווארפען מיט קינדער, און אז עס וועט זיין א שטרייק, וועט ער נישט האבען מיט וואס פרנס צו זיין די פאמיליע, וועט ער אנקומען צום פאראיין נאך שטיצע. דערפאר האט ער נישט קיין רעכט חתונה צו האבען. — איך פראטעסטיר!

שטעלט זיך אוועק אנ'אנדער נודניק און ער פראטעסטירט, אלעמאי מען לאזט דעם ערשטען חבר אזוי פיל פרא-טעסטירען. ווער איז ער דאס אזוינס?

נעהמען אלע חברים פראטעסטירען קעגען דעם חבר, וואס לאזט נישט דעם ערשטען חבר, פראטעסטירען. שטעל איך זיך אוועק אנ'אויפגערעגטער, אנ-אנגעצינדענער און איך בעט נישט קיין ווארט איך פייף אויף אלע "סטאטו-טען" און איך פראטעסטיר געגען אלע חברים, אלעמאי זיי פראטעסטירען גע-גען דעם צווייטען חבר, וואס לאזט נישט פראטעסטירען דעם ערשטען חבר.

חבר פארזיצער און מיינע חברים! — הויב איך אן מיין רעדע אין גרעסטען טומעל. — איך וויל וויסען וואו איך באלאנג: צי באלאנג איך צו אנ'אינ-טעליגענטען פאראיין, אדער באלאנג איך צווישען ווילדע אינדיאנער! א מענש איז א מענש. ער מעג זיך זיין א נאר אדער עפעס אנדערש; קוים איז ער אונזערער א מיטגליד און ער צאהלט בייטראג, און ער קומט אויף די פערזאמלונגען, און ער נעהמט אנ-טייל אין אלע אונזערע ענינים, — אזא מיטגליד, זאג איך, האט א רעכט צו פראטעסטירען, ווען ער וויל. קיינער טאר איהם דאס מויל נישט פערמא-כען. מיר לעבען אין א פריי לאנד מיט רעדע-פרייהייט. דער חבר פראטעסטירט, זאל ער פראטעסטירען געזונטערהייט.

שטעלט זיך אויף טאקע דער זעלבער נודניק פאר וועמען איך נעהם זיך אן און ער שרייט אויס:

— חבר פארזיצער און אנדערע חברים! איך פראטעסטיר געגען דעם חבר, אלעמאי ער נעהמט זיך אן פאר מיר!

(ענדע אויף 10-טע זייט)

צוזאמען מיט א מחנה פון 225 קינ-דער זענען מיר געשיקט געווארען קיין זיטאמיר. פון דארט קיין מאסקווא און נאך א סך גלגולים זענען מיר געקו-מען קיין מאזאליטק. הינטערטער מענ-שען האבען אונז בעגלייט אויף אונ-זער רייזע בעוויינענדיג אונז, ווי מען וויינט איבער א מת. מיין מומע איז הינטער די גאנצע חברה בעגלייטער געגאנגען און געקלאגט מורא'דיג. איהרע לעצטע ווערטער צו מיר זענען געווען:

— מיין קינד, זאלסט דיר נישט פערמישען דאס השמד!...

פון דא הויבט זיך אן פאר אונז א סדרה פון פיין און צרות.

קיין מאסקווע זענען מיר געקומען, אין א שטארקען פראסט. מיר יונגע קינדער דרעהען זיך ארום ווי שא-טענס אין די מאסקווער גאסען, אהן צו וויסען, וואס מען וויל פון אונז און וואוהין מען פיהרט אונז. אונזערע "דושייטשקעס" האלטען אין איין שפור'ן און ווען ס'האט שוין זיי אויסגעפעהלט געלט, האבען זיי פערקויפט אונזערע זאכען פאר בראנפען. דעמאלט האבען מיר געפיהלט, אז מיר זענען עלענד און הפקר. פיעל פון אונז זענען קראנק געווארען און פיל — זענען געשטאר-בען. אבער קיינעם ארט עס נישט. פון די רוסישע שפראך האבען מיר קיין ווארט נישט פערשטאנען און אויף אלע פראגען, וואס מען האט אונז גע-פרעגט, האבען מיר נישט געקאנט קיין ענטפער געבען. ווען מיר זענען געגאנגען אין די מאסקווער גאסען, האט מען אונז פון אלע זייטען צוגעש-ריגען:

— יודלעך, נישטגלויבער אין קריס-טוס!

מיר האבען נישט געוואוסט די בע-דייטונג פון די דאזיגע ווערטער. אין די קאזארמעס האבען אונז די אפיצי-רען געגעבען שווערע ארבייט צו טון. מאנכע פון אונז זענען אנטלאפען פון די קאזארמעס, כדי זיך צו באהאלטען פאר דעם פאלקאווניק, אבער ער האט זיי פון זיך ערגעץ געפינען. פון מאסקווא זענען מיר געפיהרט געווארען דורך דערפער ביז מיר זענען געקומען קיין ניזשני-נאווגאראד. אויפ'ן וועג האבען אויף אונז די דארפס פויערים, באזונדער די פויערטעס, רחמנות געהאט געשענקענדיג אונז צו עסען און צו טרינקען. אבער א כך פון אונז האבען נישט געוואלט טועם זיין קיין טריפה-פלייש און זיי זענען שטארק קראנק געווארען פון הונ-גער. אין ניזשני האט אונז א רייכער רוסישער סוחר צו זיך א היים גענומען. זיין פאמיליע, פרוי און קינדער, הא-בען אונז אויסגעוואשען און בעהאנ-דעלט מיט גרויס רחמנות. ווי בארעמ-הערציגע מוטערס האבען זיי אונז גע-פיהרט אין א מרחץ און אונז גוט אפ-געבאדען, דערנאך האבען זיי אונז דערלאנגט עסען און טרינקען, און גע-לעגט אין בעטען אריין שלאפען. מיר האבען נישט געקענט פערשטעהן, פאר וואס די דאזיגע פרעמדע מענשען גי-בען זיך מיט אונז אב מיט אזוי פיל ליבשאפט, אלע מינוט זיפצען זיי און זאגען אין דער שטיל:

— "מיין גאט, מיין גאט!"

פון ניזשני האט מען אונז ווייטער געשיקט. א גרויסע מענשענמאסע האט זיך פערזאמעלט כדי אונז צו בעגליי-טען. 2 רוסישע סוחרים האבען גע-טראגען זעקלעך מיט זילבערנע מטבעות און האבען יעדערן פון אונז געגעבען א האלבען רובעל, א שטיקעל זייף, א לייבעל ברויט, 2 העמדער, א האנט-טוך, 2 פאטשעטשלעך, א שטויבקע-מעל, נאדלען און נעהגארן. זיי האבען זיך מיט אונז הערצליך געזעגענט, ברכות געגעבען, זאגענדיג אונז, אז מיר פאהרען קיין סיביר-טאבאלסק.

אין יעקאטערינבורג האבען די איינ-וואוינער אהיים גענומען צו זיך יעדער 2 און יעדער 3 קאנטאניסטען, די פרויען האבען אונז געקושט, וויינע-דיג. אויף די הענד האבען זיי אונז אריינגעטראגען אין עס-צימער. זיצענ-דיג ביים טיש האב איך זיך זעהר בעוואונדערט הערענדיג פון די פרוי, די הויזווירטין, יודיש רעדען. איך האב מורא געהאט צו ענטפערן אויף יודיש, ווייל די "דושייטשקעס" האבען אונז פערבאטען צו רעדען יודיש. זי האט גערעדט יודיש און איך — רוסיש.

פון 110 קינדער האבען זיך נאר דרייסיג נישט געשמד'ט. מען האט אונז אנגעטון אלע בעטרעבטע יסורים, מיר זאלען זיך שמד'ן. די אפיצירען זענען געווען דערביי פראזעליטירער, ווייל פאר יעדען שמד-פאל האבען זיי בעקומען מתנות און אויס-צייכנונגען.

* * *

די יונגע קאנטאניסטען זענען געווען אין די "מיליטער-שקאלעס" ביז זיי זענען אלט געווארען 18 יאהר. דער-נאך האבען זיי געשווארען, דעם רו-סישען צאר און דאס רוסישע פאטער-לאנד טריי צו דינען. דעמאלט ערשט זענען זיי געווארען אמת'ע סאלדאטען און האבען נאך אפגעדינט 25 יאהר.

נישט ווייניג גע'שמד'טע קאנטאניסטען האבען נעמליך זייער לעבענלאנג פיל געליטען פון די געוויסענסביסע, פאר וואס זיי האבען זיך גע'שמד'ט און אויף זייערע אלטע יאהרען, נאכ-דעם ווי זיי האבען שוין לאנג פער-בראכט אין רוסישע מושב-זקנים'ס, זע-נען זיי געקומען אין די יודישע קהלות, אין שוהלען און אין בתי מדרשים און בעטען וויינענדיג, האבען זיי גע-בעטען א תקון פאר זייער נשמה און פאר זייער גוף. אז זיי ווילען נעמליך קומען צו קבר ישראל. יודען האבען אויף זיי רחמנות געהאט, געדונגען פאר זיי מלמדים, זיי צו לערנען דאוו-נען און אנדערע מצוות, זיי געגעבען זייער גאנצען אויסהאלט ביז זיי זענען באמת געקומען צו קבר ישראל.

פ. ז. גליקסמאן.

סאַטירע

אלול-מעלאָדיע!

דער ליכטיגער זומער — ער איז שוין פערפלאָסען,
ער איז שוין ענטלאָפען, מען זעהט איהם נישט באַלד,
אַז וועה איז צו דעם, וועלכער האָט נישט גענאָסען
די זאַמדען פון פּליאַזשע, די קושאַקעס פון וואַלד...

פיל זוניגע טעג אין דעם יאָהר איז דאָ וועניג
ס'איז וועניג דער הימעל דאָ לויטער און קלאָר,
אַז וואויל איז צו דעם, וועלכער ווייס אויסצונוצען
דעם איינציגען ליכטיגען חודש אין יאָהר...

איין חודש מיט בלומען מיט וואַלד און מיט מיידלעך,
זיך לאָזען פון שטראַהלען צוקושען דאָס לייב
איין חודש צו האָבען דעם ים פאַר אַ חבר
איין חודש נישט אָנזעהן דאָס אייגענע ווייב...

דאָס איז דאָך אַ זעכציגטער טייל פון גן-עדן
דאָס איז אַ געבענשטע מתנה פון גאָט
דאָס קען דאָך אויך פיהלען אַ סוחר אַ פּראָסטער,
אַ חזן, אַ פּאָסאָל און אויך אַנ'אידיאָט.

גראַף קאַלי

א ספּעציאַליסט.

— דער דאָקטאָר וואָס איך זאָג דיר איז אַ גרויסער ספּעציאַליסט אין זיין פאַך און איך האָב איהם זעהר צו פערדאַנקען.

— אַבער.. דו ביסט דאָך, דוכט זיך קיינמאָל נישט קראַנק געווען!!

— איך טאַקע נישט, אָבער מיין שוואָגער האָט ער געהיילט — ביז איך טאַקע פון איהר פטור געוואָרען. .

אין קראַנקען כאַטע.

דאָקטאָר: וואָס איז אייך?

פּאַציענט: איך פיהל זיך זעהר שוואַך אויף די פיס.

דאָקטאָר: זענט איהר ערגעץ אַ סך געגאַנגען?

פּאַציענט: ניין, כ'האָב זעהר אַ סך געשטאַנען.. דאָ אין דער רייה אַ נומער אַרויסצונעמען...

*

— וואָס העלפט אייך? אָבער רעדט קורץ און שאַרף, ווייל כ'מוז נאָך אויפ-נעמען אין דער איינציגער שעה 40 פּאַציענטען.

— ה' דאָקטאָר, איך גרונד געוויינליך שלאָף איך גוט, איך האָב אַ גאַנץ גוטען אַפּעטיט, איך פיל זיך געזונט קרעפטיג, אָבער...

— גאַנץ גוט! דאָ האָט איהר פרישע קעס, אין דריי טעג וועט עס אויפהערען.

פונמע'.

— אַ נאַר איז נישט דער, וואָס זאָגט אַ נאַרישקייט, נאָר דער, וואָס גלויבט אין נאַרישקייט.

— כדי צו אַרבייטען גרינג, מוז מען פריהער אַרבייטען שווער.

— משוגעת — דאָס וואָס איין מענש אונטערשיידט זיך פון אַנדערען.

— חכמה — ווען אַלע וואָלטען עס געהאַט, וואָלטען קיין חכמים נישט געווען.

— ליגנער-צייטענוחייז אַ מענש, וואָס זאָגט אַנ'אמת פאַר דער צייט.

— דעם הימעל אין טייך קען מען זעהן, דעם טייך אין הימעל-נישט.

דאָלער-קעניג.

אָך, דו דאָלער, שריי'ער דאָלער,
גרינער, געלער, לאַנגער, שמאָלער,
וויפיל ברענגסטו פערגעניגען,
וואָס קען מען פאַר דיר נישט קריגען?
וויפיל וואונדער קענסטו שאַפען;
מאַכסט די גאַנצע וועלט פאַר שקלאַפען;
ס'קריכען פאַר דיר אונטערטעניג
פון דעם קבצן ביז דעם קעניג.
וואו אַ לאַנד, וואו אַ מדינה,
פון יאַהופּעץ אָנט ביז כינע,
וואו אַ מעכשביל, וואו אַנ'אשה,
וואו אַ חבר'לע אַ פרישע,
וואו אַ קרוב, וואו אַ גואל
(סיי אַ גביר און סיי אַ פועל),
וואו אַ קאָקעט, אַ דירעקטאָר,
וואו אַ פּריזעט, אַנ'אינספּעקטאָר,
וואו אַ גייסטליכער, אַ פּריסטער,
וואו אַ באַנקמאַן, אַ מיניסטער,
ביז אַ פּרעזידענט, אַ קעניג —
שפּייען אַלע אונטערטעניג,
אייגנעבויגענע און שפּילע
און זיי שטעטען שפּיל איין תפילה:
„הויכגעשעצטער דאָלער, ליבער,
די ציגדסט אָן אין אונז אַ פיבער;
היים אונז שאַצען, היים אונז שפּריצען,
היים פּאַר דיר „מה-יפית" זינגען;
זינגען מיר געגריים צו קניהען,
אויף דער ערד זיך אויסצוציהען,
שאַצען, שפּרינגען לויט דיין מיטעל —
נאָר פערקריך צו אונז אין בייטעל!".

שמערעלע.

איז ער זיכער.

— טרעף מיין חייגעל, וואָס איך האָב געשלאָסען?

— וועגער ווייסט?

— איך האָב געשלאָסען, אַז אויב עכיצער פון אונז וועט שטאַרבען, וועל איך אוועקפאָהרען קיין ארץ-ישראל.

זי וויל נישט פערשטעהן...

די מאַמע צו דער טאָכטער: די ווילסט גאָרנישט פערשטעהן, אַז עס איז נישט שעהן צו שטעהן מיט דעם בחור ביז שפּעט אין דער נאַכט ביים טויער.

די טאָכטער: אַז איך וועל פערשטעהן וועל איך פאַרזיצען..

א גרויסער גבור.

ברוך: זעהסט, זרח, דאָס יונגעל וואָס דאָ געהט איצט? דוכט זיך אַ שוואַכס, שלעפט קוים די פיס; פונדעסטוועגען זאָגט מען, אַז ער איז אַ גרויסער גבור.

זרח: ווי איז דאָס מעגליך?

ברוך: ווייל ביי איהם איז, לאַ עלינו, גרויס די נויט און נויט — זאָגט מען — ברעכט דאָך אייזען...

קורץ, אָבער לאַנג.

פרוי: וואָס ערגערסטו זיך אַזוי, וואָס איך טראָג קורצע קליידער?

מאַן: מיך אַרט נישט, וואָס די טראָגסט קורצע קליידער, אָבער די זאָלסט זיי נאָר טראָגען לאַנג.

אזא נאַרנישט!

ער: ווייסט איהר, אַז אייער חתן איז לעצטענס געזעסען 8 טעג אין טורמע?

זי: אָ, אזא ליגנס! מיר האָט ער געזאָגט פיר וואָכען... ווער ווייס וואו ער האָט זיך ארומגעשלעפט די איבריגע צייט?

ארבע מיתות בית דין.

אויף יעדער דאָמשיגצע איז מקוים געוואָרען די ארבע מיתות בית-דין:

1) סקילה: עס ליגט איהר אויפ'ן האַרצען אַ שווערער שטיין, ווען זי דער-מאָנט זיך ווען זי בעדאַרף פאָהרען צום מאַן אַהיים.

2) שרפה: זי ווערט „פערברענט" אויף דער זון.

3) הרג: זי ווערט גע'הרג'עט פאַר אַ שעהנעם יונגענמאַן.

4) חנק: וואָס עס פּאַסירט מיט איהר אויף דער דאַטשע, דערשטיקט זי, און זאָגט קיינעם נישט אויס אויס..

איהר טוט לייד.

דינסט (צום באַלעבאָס): אייך האָט געזוכט אַ בעל-חוב. ער האָט געזאָגט, אַז ווען ער טרעפט אייך איצט, מאַכט ער אייך אַ שוואַרצען סוף.

באַלעבאָס: נו, וואָס האָסטו איהם געזאָגט?

דינסט: איך האָב איהם געזאָגט, אַז מיר טוט זעהר לייד, וואָס אַ הר זענט איבדערהיים נישטאָ...

נישט קיין מענש.

מאַן: איך וואָלט זיך געשעמט צו ווייזען אין אַזאַ קלייד פאַר מענשען.

ווייב: איך ווייז זיך דאָך אָבער פאַר דיר...

וויצבליכעם.

אַ שלעכטע פרוי איז דאָס ערגסטע פאַר'ן אייגענעם מאַן, ס'איז אָבער דאָ נאָך ערגער: אַ „גוטע פרוי" פאַר פרעמ-דע מענער..

איך פּראָטעסטיר!

(ענדע פון דער 9-טער זייט)

נישט זיין, געשעפט! חבר פאָרזיצער, איך וויל, אַז איהר זאָלט אויסהערען מיין פּראָטעסט! און איהר, חברים, זיים שטיל און שרייט נישט און טומעלט נישט; זעצט זיך אַלע אַוועק אויף אייערע פלעצער און הערט מיך אויס: איך האָב מעהר ווי איין פּראָטעסט; איך האָב צוויי פּראָטעסטען! געגאַנגענע נישט ווי די בענז, וועל איך קענען רע דען ווי אַ מענש:

ראשית חכמה פּראָטעסטיר איך גע-גען דעם פאָרזיצער. אלעמאָל ער לאָזט אַלעמען פּראָטעסטירען! אויב ער ווייס נישט ווי צו פיהרען קיין פערזאַמלונג זאָל ער אַרונטער; מ'וועט קריגען אַנ'-אַנדערען. אַזעלכע אידיאָטען פעהלען ברוך-השם נישט אויס!

חבר פאָרזיצער, ס'וועט אייך נישט העלפען אייער שרייען און קלאַפּען. איך האָב אַ שטערקערע שטימע פאַר אייך. ווען איך האָב נישט געלאָזט פּאַה רען קיין פערזאַמלונגען, זענט איהר נאָך געווען אין אַזהרקאָוו! מיך האָט מען נאָך אַרויסגעוואָרפען פון אַ פער-זאַמלונג מיט תקיף און צוואַנציג יאָהר צוריק. איהר, אַלס פאָרזיצער טאָרט נישט בעלאָזען, אַז אַלע מיטגלידער זאָ-לען פּראָטעסטירען געגען אייגעם.

דאָס איז איין פּראָטעסט, און דער צווייטער פּראָטעסט איז בעגען דעם חבר, וואָס האָט זיך אַנגענומען פאַר מיר.

— איך וויל נישט, אַז אַנדערע זאָ-לען פּראָטעסטירען! איך קען מיין שטעטעל אַליין פערשטעהן. אַז איך וועל זעהן, אַז מען דאַרף פּראָטעסטירען, וועל איך פּראָטעסטירען. קיין שותפים צו דעם דאַרף איך נישט. דערפאַר פּראָ-טעסטיר איך!

דער עולם האָט זיך געקאַטשעט פאַר געלעכטער.

האָט דער נודניק פּראָטעסטירט, פאַר-וואָס מען לאַכט; איך וויל נישט, אַז מען זאָל לאַכען פון מיר. איך בין אַ מיטגליד גלייך מיט אַלע!

אָט אַזאַ נודניק איז דאָס!

אין פלאַמען פון ליבע און האַס

(ראָמאַן).

(97

געלד האָט ער געהאַט גענוג אויף צום לעבען. האָט ער אָנגעקויפט פּראָוויאַנט, און זיך אַליין געקאָכט דאָס עסען.

ס'איז געווען נישט קיין איבעריגע געשמאַקע מאכלים, וואָס ער האָט זיך געמייסטערוועט, אָבער-פערפאַלען... מלחמה..

ער האָט געהאַט גענוג שוועריגקייטען, ביז ס'איז איהם אינטערוויילעכץ געלונגען צו דערווּסען זיך, וואו די פרוי לוריע וואוינט. און וואו עס געפינט זיך די לעטישע פאַבריק פון די דרייוויצעס.

ער האָט דאָך געמוזט זיין אויף דער וואַך, און אַכטונג געבען, ער זאָל נישט בעגעהן אַ פעהלער מיט'ן נאָכפרעגען נוּאַ; ער האָט זיך פּראָסט פשוט געדאַרפט היטען פאַר דער קליינשטעטעלדיגער בערצדעוודיגקייט פון מענשען, וואָס האָט געקאָנט אַ סך שאַדען ברענגען זיין אויפגאַבע.

דער פאַל אָבער מיט דעם טראַגישען טויט פון די צוויי יונגע בחורים, די ברידער לוריע. איז געווען אַזוי פרעש, און געלעבט ביי אַלעמען אין זכרון, אַז אַלע האָבען וועגען איהם גערעדט.

קורלאַנד האָט זיך אויך דערוואוסט, אַז די צוויי דערשאָסענע יונגעלייט, זענען בעגראָבען געוואָרען אין איין קבר.

איז ער איינמאָל אַוועק אויף דעם דאָזיגען קבר, און גע-בליבען דאָרט זיצען אַ לענגערע צייט.

ער האָט אַזוי געוואַרט, ביז צום קבר איז צוגעקומען עפּעס אַנ'עלטערע פרוי, וועלכע דאָס אומגליק האָט איינגעהויקערט און איינגעבויגען מעהר, ווי די צייט...

די פרוי האָט זיך אויסגעוויינט אויפ'ן פרישען קבר און אַנגעהויבען צו וויינען.

— דאָס איז אוראי די פרוי לוריע, דעם פערמשפּט'ענ'ס ווייב! — האָט קורלאַנד זיך משער געווען.

ווען זי האָט פערלאָזט דעם בית עולם, איז ער איהר נאָכגעגאַנגען, כדי צו דערוויסען זיך, וואו זי וואוינט.

אין אַ טאָג אַרום איז ער ווידער געווען אויפ'ן בית עולם. ער האָט זיך געריכט צו אָנטרעפען דאָ נאָך עמיצען. האָט ער געוואַרט און געוואַרט, ביז ער האָט זיך דער-וואַרט: ס'זענען אָנגעקומען יהודית און פערעלע.

— אָט, דאָס זענען די צוויי שוועסטער! — האָט קורלאַנד פערשטאַנען — איך מוז זיך נאָך דערמאָהנען, ווי-אַזוי האָט זיי מיר מיראַסקי אָנגע'משל'ט... וועלכע פון זיי איז איזדע, און וועלכע — פּאָליע?.. נו, יאָ! די איז עס געוויס די יהודית! ס'אַ רע בלאַסע זי איז! זי זעהט אויס צו זיין זעהר אויסגעצעהרט און אָפּגעמאַטערט!.. מסתמא קראַנק... אָבער נאָר וואָס אָנגעקו-מען אַ קראַנק...

דערנאָך האָט ער זיך גענומען צו מאַכען שפּאַצירען אין דער סביבה פון דער פאַבריק.

איינמאָל האָט ער אַזוי אויף אַ שפּאַציר אָנגעטראָפען עפּיס אַ יונגענמאַן, אַ הויכען, מיט טונקעלע האָהר און אויגען. דער בליק איז ביי דעם יונגענמאַן געווען אַ האַרטער, אַ שפּיציגער, וואָס האָט גלייכצייטיג געהאַט דעם אויסדרוק פון רציחה און פאַלשקייט.

— אָט איז ער, דער בחור! דרייוויץ!

און ס'איז טאַקע געווען קאַרל דרייוויץ.

ער איז פערבייגעגאַנגען לע'בן קורלאַנדען, נישט האָבענ-דיג איהם גאָר אַיינגעזעהן בעמערקט.

— דער פויגעל-בחור הויבט מיר לחלומין נישט אָן צו גע-פעלען! — האָט דער אַגענט אַ טראַכט געטון — איך האָב אָבער דעם געפיהל, אַז איך וועל זיך מיט איהם מוזען אַ סך אָנאַר-בייטען, ביז איך וועל איהם האָבען איינגעבויגען...

אויף מאָרגען אין אָוונט האָט קורלאַנד אויסגענוצט דעם מאָמענט, וואָס קיינער איז בראָד נישט געווען אין גאַס, און זיך אָנגעקלאַפּט אין דער טיר פון פרוי לוריעס הויז.

געעפענט האָט איהם עפּיס אַ רוס'שער אַפּיציר.

— וואָס פערלאַנגט איהר?

צי האָב איך געטראָפען די פרוי לוריע?

— אַהאַ! געהט אַרויף אויבען; זי איז ביי זיך אין שטוב!

דער אָפיציר האָט איהם אָנגעוויזען אויף די טרעפּ.

קורלאַנד איז אַרויף אויבען.

צוויי-דריי טיהרען האָט ער געטראָפען אָפען, און אין די צימערען האָט ער געזעהן, ווי די רופען לאָזען זיך וואוילגעהן און פערווייל׳ען זיך..

בלויז איין טיר איז געווען צוגעמאַכט, און פאַר קור-לאַנד'ן איז גאָר נישט שווער געווען אָנצושטויסען זיך, אַז די דאָזיגע טיר פיהרט עס טאַקע צו דער פרוי לוריע'ס צימער.

האָט ער דעליקאַט אָנגעקלאַפּט.

קיינער האָט זיך נישט אָפּגערופען.

זי שלאָפט אפשר? — האָט ער אַ טראַכט געטון. ער האָט אָבער אַ קוק געטון אויפ'ן זייגער און זיך אָנגעהויבען ספק'ן:

— ערשט זעקס אַ זייגער, איז נישט מעגליך זי זאָל שלאָפען.. אפשר איז זי גאָר קראַנק?

ער האָט נאָך אַמאָל אָנגעקלאַפּט.

דאָס מאָל האָט ער דערהערט פון הינטער דער טיר עפּיס שוואַכע שריט.

די טיר האָט זיך געעפענט און דער אַגענט האָט דערזעהן פאַר זיך די פרוי לוריע נאָך אַ מיהר דערשלאָגענע, נאָך אַ מאָהר אויסגעמאַטערטע, ווי אויפ'ן בית עולם.

די אויגען זענען ביי איהר געווען אָנגעשוואָלען פון וויי-נען.

דערזעהענדיג פאַר זיך עפּיס אַנ'אומבעקאַנטען פערזאָן האָט די פרוי דערשראָקען געמאַכט אַ שריט אויף צוריק.

ווער זענט איהר? וואָס פערלאַנגט איהר פון מיר.

(פאָרטזעצונג קומט)

די, וועלכע אזעוו האט פעראטען.

בעאַרבײַט פאַר׳ן „נײַעם פאָלקסבלאַט״ לויט 136 פערשידענע מאַטעריאַלען פון ל. בראַנט.

פון פעטערבורג זענען זיי בעפאָהרען קיין בערלין, צו פרוי ג.׳ס מוטער, וועלכע האט דאַן שוין דאָרט געוואוינט. אָבער אינגיכען האט זיך אזעוו צוריקגעקעהרט מיט פרוי ג. קיין פעטערבורג, וואו זיי האבען זיך אָפּגעשטעלט אין איינעם פון די שענסטע האָטעלען, פערשרייבענדיג זיך אלס מאַן און ווייב לויט אזעוו׳ס רעכטליכען פּאַס. אין פעטערבורג איז אזעוו די גאַנצע צייט געווען זעהר פערנומען, נאָר בכלל האבען זיי געוואוינט אינאיינעם, אזוי האט געדויערט אַ גערך אַ חודש צייט, אין סוף מאַי איז אזעוו מיט דער פרוי ג. ווידער געפאָהרען קיין בערלין, די פרוי האט ער איבערגעלאָזט ביי איהר מוטער און אליין איז ער אַוועק קיין פּאַריז.

וואָס אזעוו האט דעמאָלט געטאָן אין פעטערבורג, וועט אונז ווערען קלאָר, ווען מיר וועלען זיך דערמאָהנען, אַז צו יענער צייט זענען פאָרגעקומען די זיצונגען פון צענטראַל-קאָמיטעט און ס׳איז בעהאַנדעלט געוואָרען די פראַגע, וואו דער צ. ק. דאַרף זיך ווייטער געפינען: אין רוסלאַנד צי אין אויסלאַנד. די צווייטע רייזע אזעוו׳ס קיין אויסלאַנד איז פאָרגעקומען אין סוף מאַי; אזעוו האט מאָטיווירט די רייזע דערמיט, אַז ער וויל פערזענליך נעהמען אויף זיך די לייטונג מיט׳ן אַטענטאַט אויף׳ן צאַר ניקאָלאַי II.

די חדשים יוני און יולי האט אזעוו פערבראַכט בעזונדער פון פרוי ג. ער האט איהר ערקלערט, אַז ער מוז אַ געוויסע צייט וואוינען מיט זיין לעגאַלער פאַמיליע. מ׳דאַרף בעמערקען, אַז אזעוו האט פון אָנהויב אָן נישט פערהוילען פאַר דער פרוי ג., אַז ער האט אַ פאַמיליע, צו וועלכער ער איז שטאַרק צוגעבונדען און מיט וועלכער ער קלערט נישט איינצורייסען.

אין אויגוסט איז פאָרגעקומען די פאַרטיי-קאָנפערענץ פון די ס.-ר. אין לאָנדאָן. קורץ פאַר דעם איז אזעוו בעפאָהרען זיך אָפּרוהען קיין אָסטענדע, וואוהין ער האט אויך אַרויסגערופען די פרוי ג. ווען ס׳האט זיך אָנגעהויבען די קאָנפערענץ, איז ער מיט זיין געליבטער געפאָהרען קיין לאָנדאָן, וואו זיי האבען פערבראַכט זעהר פרעהליך און אינטערעסאַנט; זיי האבען אָפט געמאַכט לוסט-רייזעס, בעזוכט די לאָנדאָנער אויסשטעלונג א. א. וו.

אין סעפּטעמבער ווען די קאָנפערענץ האט זיך געשלאָסען האט אזעוו אַוועקגעשיקט די פרוי ג. קיין דייטשלאַנד און אליין איז ער אַוועק קיין פּאַריז. פאַר אזעוו׳ן האבען זיך אָנגעהויבען זעהר שווערע טעג. אין פּאַריז איז צוגעקומען צו די פערהאַנדלונגען דאָס געריכט איבער בורצעוו׳ן, וואָס האט געדאַרפט איינמאָליך פעסטשטעלען, צי אזעוו איז אַ פּראָוואָקאַטאָר, אָדער די בעשולדיגונגען פון בורצעוו׳ן זענען פאַלש.

אזעוו האט, ווי בעקאַנט, פערזענליך אין די פערהאַנדלונגען זיך נישט בעטייליגט: ער האט געשפּילט די ראָלע פון אַ שטאַרקליך בעליידיגטען, אָבער געווען איז ער די גאַנצע צייט פאָלשטענדיג אין קורס פון אַלעמדינג, וואָס אויף׳ן געריכט איז פאָרגעקומען, און אויך די אָכראַנע איז געווען אויסגעצייכענט אינפאָרמירט וועגען גאַנצען גאַנג פון פּראָצעס. אזעוו האט פערבראַכט מיט זיין לעגאַלער פאַמיליע אין די פּירענעאישע-בערג. אין קוראָרט דאַנעבען, נעבען ביאַריץ. אָבער, נישט קוקענדיג אויף׳ן שווערען וואָלקען, וואָס איז איבער איהם געהאַנגען, האט אזעוו נישט פערגעסען אין זיין געליבטער. דאָס לעבען מיט דער פאַמיליע נאָך די פרעהליכע טעג אין אָסטענדע און לאָנדאָן איז פאַר איהם געווען זעהר לאַנגווײַליג. זיינע בריף צו דער פרוי ג. זענען פול מיט בענקשאַפט און מיט בענעהר וואָס גיכער זיך צו זעהן: „ליבע, גוטע, — שרייבט ער צו איהר אין איין בריף, — ווי וואָלט איך געוואָלט דיך האבען דאָ נעבען מיר, מיר וואָלטען זיך געפאָרען אינאיינעם!

אויס גרויס בענקשאַפט נאָך דער געליבטער האט אזעוו זיך געלאָזט אויף אַ פאָרטעל. ער האט ערקלערט זיין פרוי, אַז זי מוז זיך געפינען אין פּאַריז, כדי צו זיין נאָהענט צום פּראָצעס און צו די בעטייליגטע אין געריכט און כדי איהם וועגען אַלעם צו אינפאָרמירען. אליין קאָן ער דאָרט נישט זיין, ווייל ער פיהלט זיך שלעכט. ער איז גייסטיג מיד און וויל בכלל נישט זעהן די מענשען, וועלכע בעהאַנדלען אזאַ מיאוס׳ע בעשולדיגונג געגען איהם. די פרוי איז מיט די קינדער אַוועקגעפאָהרען קיין פּאַריז, און אזעוו האט תיכף נאָך זייער אַוועקפאָהרען געשיקט אַ דעפּעש צו דער געליבטער זי זאָל וואָס גיכער קומען קיין ביאַריץ.

פרוי ג. האט לאַנג נישט געלאָזט וואַרטען אויף זיך, און דעם גאַנצען חודש אָקטאָבער, ווען אין פּאַריז זענען פאָרגעקומען די געריכטס-פערהאַנדלונגען האבען זיי אויסגעצייכענט פערבראַכט אין קוראָרט. אין אַ קאַרטעל פון ביאַריץ צו דער מוטער האט פרוי ג. געשריבען: „דאָ איז וואונדערשעהן. איך באָד זיך יעדען טאָג — אַזוי וואַרים איז געווען. האב איך געפאַנגען פיש, בעכאַפּט 5 שטיק. כ׳בין געזעסען אין אַ לאָדקע. די זון ברענט אויסערגעוועהנליך״.

(פאָרטזעצונג קומט)

Mixtogen

אַנטיסעפּטישער

צאָהן-פּראָשעק

רייניגט און מאַכט די צייהן שנעע ווייס, פערהיט פון שאָדען זיך אויף די צייהן דעם צאָהן-שטיין, שאַפט אָפּ דעם שלעכטען ריח פון מויל, פערשטאַרקט די דזשאָנסלעס און היט אָפּ דאָס מויל פון אָנגעשטעקונג. פערלאַנגט נאָר „**Mixtogen**״ אין אַ״ע אַפּטייקען, דראָגעריען, פּערפומעריעס פון דעם כעמישען לאַבאָראַטאָריום „**MIXTA**” **w Łodzi**

רענטגעניצע (פאַר קומענדע קראַנקע)

„**SALUS**״ פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען און ערצטליך דענטיסטישער קאַבינעט

גלובנא 41 טעל. 46-65. איז געעפנט טעגליך פון 9 פריה ביז 8 אָוו. זונטאָג — פון 9 פריה ביז 2 נאָכמ.

ד״ר ז. ראַקאָווסקי	אויערן-האַלז און נאָז-קראַנקהייטען	פון 11 — 12
ד״ר לאַנדאַו	אינערליכע קראַנקהייטען	פון 1 — 2 און פון 5 — 7
ד״ר דינענזאָהן	קינדער-קראַנקהייטען	פון 11—12 און 4.30—6
ד״ר ווייס	כירורגישע קראַנקהייטען	פון 1—2 און פון 6.30—7.30
. שמערלאָווסקי	פרויען-קראַנקהייטען און אַקושעריע	2.30 — 3.30, 5.30—6.30 זונטאָג פון 12—1
„ זילבערשטראַם	,וועגערישע און געשלעכטס-קראַנקה.	פון 11.30—1 און 7—8
ד״ר גאָלדבערג	אויגען-קראַנקהייטען	פון 10.30—12.30
ד״ר גאָלדרינג	אינערליכע קראַנקהייטען	פון 11—12 און פון 3—5
צאָהן-ערצט פרוי לאַנדקאַ . סט. גאָלדבערג	צאָהן-און מויל-קראַנקהייטען	9.30—12 און פון 4—7; 12—2 און פון 7—8

[illegible], אָפּעראַציעס, איינשפּריצונגען, פּאָקען-שטעלען. עלעקטרי אַנאַליזען, (ווי אורין, פלעגמע, בלוט או״וו) דורכלייכטונגען און רענטגען-אויפנאַהמען. קורס פאַר שטאַמלער. נערווען-הילף בערבונגען פאַר מוטערס. קינסטליכע ציין, קאַראָנעס, גאָלדענע ברוקען, פּלאָמבען א. אַ. וו. ספּעצ. קורסען פאַר שטאַמלער. וויזיטען אין שטאָדט. שוץ-אימפונגען נעגען שאַרלאַטין. 31

די מוסטערהאַפטע שולע פאַר יודישע אינטעליגענץ פון נאָוואָמיעסקאַ-געגענד!

Dla dzieci **żyd. inteligencji** północnej dzielnicy miasta.

7-קלאַסיגע **שולע** — פון — קאַצענעלזאָן-נאַחומאָוו נאַד לודקאַ 6 נעבען גאַס ביי נאָוואָמיעסקאַ.

שילער און שילערינס פון 6-14 יאָהר ווערען אָנגענומען אין די שול-קלאַסען. 50% בילינער אין די נאָכמיטאָג שולע פאַר אונבעמיטעלטע. **פּויליש** איז די אונטערריכטס שפּראַך פון אַלע למודים. **העברעאיש** און אַלע למודי קודש ווערט געלערנט גרינדליך.

7-kl **SZKOŁA** KACENELSON-NACHUMOW ul.nad Łódką Nr.6 przy Nowomiejskiej.

אונטער דער פערזענליכער הנהלה און השגחה פון ר׳ **בנימין יעקב קאַצענעלזאָן** ווערט געעפנט ספּעציעל פאַר קנאַבען פון בעסערע אָרטאָדאָקסישע עלטערן (פון 4—14 יאָהר)

אַ רעליגיעזער חדר (נאָכמיטאָג פון 4—7)

מיט דעם חדר-פּראָגראַם פון אַלע למודי-קודש: חומש רש״י, תנ״ך, פּסוק, גמרא.

ד׳ אלול **1927** 1/9-אָנהייב פון די לעקציעס. אַלע שילער און שילערינס מוזען קומען אין שולע. איינשרייבונגען פון 11—2 און פון 4—7. מיטברענגען אַ מעטריקע און אַ פּאָקען-שיין פון קינד.

Freblówka nowoczesna ◆ מאָדערנע פרעבעלשולע פאַר קינדער פון 3-6 יאָהר.

פּויליש אונטערריכטס-שפּראַך אין דער 1-טער גרופּע. העברעאיש — אין דער 2-טער גרופּע. מוזיק, ריטמישע גימנאַסטיק, ריטמישע טענץ, האַנדאַרבייט, גוטע אויפזיכט, ענטוויקלונג און בעסטע ערציהונג.

50% בילינער — אין די נאָכמיטאָג פרעבעלשולען פון 2—6 פאַר אונבעמיטעלטע אָדער שוואַכע קינדער.

Dr. H. WOŁKOWYSKI

צוריקגעקעהרט.

זאַכאַדניאַ 57 (צעגעלנ. 19) טעלעפאָן 19-94.

ספּעציאַל-ערצט פאַר הויט-און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.

נעהמט אָן פון 9—10 פריה און פון 5—8 אָוו. פרויען פון 5—6 ספּעציעלער וואַרטע-זאַל. 603

רענטגעניצע „זדראָוויע״

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען

אויף נאָוואָמיעסקאַ 3 (וואָסכאָדניאַ 13), טעלעפאָן 76 37.

אינערע קראַנקהייטען	ד״ר קראַוש; ד״ר סלאָבאָדסקי	3-4 זונטאָג $10^1/_2$-$11^1/_2$; $10^1/_2$ 12 זונט. 12-1.
נערווען קראַנקהייטען	ד״ר בראַניסלאַוו פרענקעל; " קלאָזענבערג	$12^1/_2$-$1^1/_2$ חוץ פרייטאָג; 11-12 חוץ פרייטאָג
מאָגען און קישקע-קראַנק.	ד״ר אַלעקסאַנדער מאַרגאַלים; ד״ר י. מייבוים מאַרושינסקי	12-1, זונטאָג 12-1; 10—11 אַחוץ זונטאָג.
אינערליכע קראַנקהייטען	ד״ר גיביאַנסקי; " קאַץ; " לעווי; " קאַי הענריק	$9^1/_2$—$11^1/_2$ זונטאָג $9^1/_2$—11; 12—2 זונטאָג 11—12; 3—$4^1/_2$ זונט. 1—2; 10 — 11 זונטאָג 12—1
קינדער קראַנקהייטען	ד״ר סאַלאָוויעטשיק אַרק; " מאַשלאַנקאַ; " פרעכנער	$10^1/_2$-12 3-5 ז. 12-2; $1^1/_2$-$2^1/_2$ זונט. $10^1/_2$-12; 5-$6^1/_2$ זונטאָג 9-$10^1/_2$
כירורגישע קראַנקהייטען	ד״ר גאָלדמאַן; " פּערלין	$3^1/_2$-$4^1/_2$ זונט. $9^1/_2$-$10^1/_2$; 11-1 6-$7^1/_2$ זונט. 11-1
פרויען קראַנקהייטען	ד״ר אַראָנסאָן; " אייגעראָוואַ	12-1 זונטאָג 12-1; דינסטאָג, פרייטאָג $1^1/_2$-$2^1/_2$; מאָנ. מיטוו. דאָנ. ש. 10^{30}-11^{30}
נאָז, האַלז און אויערען קראַנקהייטען	ד״ר העלמאַן; " ראַבינאָוויטש	$3^1/_2$-$4^1/_2$ חוץ זונטאָג; 12-2 זונט. 12-2
הויט און ווענערישע קראַנקהייטען	ד״ר פאַלק; " זאָנענבערג	3-4 זונטאָג 9-10; 11-12 זונטאָג 11-12
רענטגענאָלאָג	ד״ר קיילסאָן	3-7
ערצטליכע אַנאַליזען	ד״ר מ. קאַצען	

וויזיטען אין שטאָדט. — פּאָקען-שטעלען. רענטגענאָגראַפיע ערצטליכע דורכשויאונג — (קוואַרץ לאַמפּען). עלעקטרישע אַנאַליזען און אונטערזוכונגען. די רענטגעניצע איז אָפען טעגליך פון 8.30 פריה ביז 7.30 אָוונט. זונטאָג פון 8.30 פריה ביז 2 אַ זייגער נאָכמ.

פאַבריק פון

זשירענדאָלען

ווי אויך גאַלוואַנישע בראָנזיר-אַנשטאַלט

מ. לידער, לאָדז

צעגעלניאַנאַ 33, טעל. 53-41

נעהמט אָן אַלערליי געגענשטאַנדע צו איבערגילדען, פערזילבערן, ניקלען, בראָנזירען און אָקסידירען. עס ווערען אויסגעפיהרט אַלערליי רעפּאַראַטורען פון פערשידענע מעטאַלענע און זילבערנע געגענשטענדע, פּינקטליכע אויספיהרונג.

נוט און ביליג מיט אַ גאַראַנטיע פאַר דויערהאַפטיגקייט. 748

LEKARZ-DENTYSTA—צאָהן-ערצט

M. KARABANOW

וואָסכאָדניאַ **31** (אין הויף) טעלעפאָן **59-09**

הײלט, פּלאָמבירט ציהט צײן גאַנץ אָהן שמערצען, קינסטליכע צײן אָהנע גומען און רעפּאַראַטורען װערען שנעל און ביליג אויסגעפיהרט.

נעהמט אָן פון 9 פריה ביז 8 אין אָוונט. 1195

לעמשניצע פרייזען. בעראַטונג אומזאָנסט.

511 עלטסטער כירורגישער

פעלדשער י. סענדער

פּאָמאָרסקאַ 14 (שרעדניאַ)

Telefon 62·83 טעלעפאָן

וועלכער האט פּראַקטיצירט אין פּאָזנאַנסקי׳ס שפּיטאָל 14 יאָהר, נעמט אָן צו יעדער צייט צו מעסיגע פּרייזען. בעזיצט אויך אַן ערשטקלאַסיגע רענטגען-אַפּאַראַטור פאַר הערען און דאַמען, ווי אויך מאַניקיור.

קימפּעטאָרין — כירורגישע

קלינ יק

פון די דאָקטוירים שאַרלאַטאַ-אײַגעראָוואַ, רײַטלער-קוריאַסקאַ, מיכאַל קאַנטאָר, און י. בוים.

לאָדז, אַנדזשעיאָווסקאַ 10, טעל. 13.57.

I. און II. קלאַס.

821 אַמבולאַטאָריום.

Z prawami gimnazjów państwowych

8-kl. Gimnazjum Żeńskie

Eug. Jaszuńskiej-Zeligmanowej

18 POŁUDNIOWA 18

Zapisy nowych uczenic do wszystkich klas **wyższego gimnazjum** oraz do klas gimnazjum niższego i wstępnych, przyjmuje kancelarja codziennie **od 5 do godz. 8 wiecz.** Do klas A i B przyjmowani są **i chłopcy**. Przy gimnazjum **wzorowa szkoła freblowska.**

Egzaminy wstępne i początek lekcji dnia 1 września. 766

Gimnazjum Humanistyczne

T-wa Szerz. Ośw. wśród Żydów m. Łodzi

POMORSKA 46-48, tel. 6-64.

Zapisy kandydatów przyjmuje kancelarja codziennie od godz. 9 do 14. Początek zajęć dn. 1/IX o godz. 9-ej. Egzaminy wstępne dn. 1/IX o godz. 16. 875

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA

T-WA SZERZ. OŚWIATY I WIEDZY TECHN. WŚRÓD ŻYDÓW

w ŁODZI, POMORSKA 46/48. 942

Wydziały: **El. Mechaniczny, Eł. Techniczuy i Tkacki.** Zapisy kandydatów przyjmuje kancelarja szkoły codziennie prócz sobót i świąt od godz. 10–2 pp. Egzaminy wstępne oraz zajęcia w szkole rozpoczynają się dnia 1-go września.

מעטאל-בעטען

דרוטענע און געבעטע מאט-ראצען, קינדער-וואגען ביליג און געגען גוטע בעדינגונגען אין **„DOBROPOL"** **Piotrk. 73** (אין הויף)

זעמטליכע רעפעראטורען ווערען אנגענומען. 726

Akuszerka Kasy Chorych 196

Sara Lewkowicz

Ogrodowa 8

צוריקגעקעהרט.

און נעהמט אן געבורטען פון דער קראנקען-קאסע און פריוואט

אויסגעצייכענטע פאמידארע

ביליגער ווי איבעראל ליפערט גלייך אין די געוועלבער און פריוואט-וואוינונגען פון 2 קילא אן 502

Zarząd ogrodnictwa majątku Poddębice przez Łódź.

H. Królówna.

Dr. med.

H. Lajchter

קאנסטאנטינער 9.

רעג. זאכדאגע טעל. 48-66

צאהן-כירורג

[illegible]

Dr. med.

BRAUN

פאלודניאווא 38

טעלעפאן 40-26

צוריקגעקעהרט.

[illegible]

(הארן-אויספאר)

נעמט אן פון 9—11 פריה און פון 5 — 8 אבענד

מעבעל

אין קורצן און ערפויף [illegible]

[illegible] און צאהל די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן נארוטאוויטש 19

(דזיעלנא)

[illegible]

ריטשניצע

פון דאקטוירים-ספעצ. און דענטיסטען-קאבינעט

פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינגערל. קראנקהייטען	ד"ר ב. ראבינזאהן " מ. וואלפסאן " א. טענענבוים	פון 2½—3½ און 7—8 " 12—2 " 4—6
כירורגישע קראנקהייטען	ד"ר י. שרייבער " א. פאכשאנסקי	פון 2½—4 און 7—8 " 12—1 און 5—6
פרויען-קראנקהייטען און געבורטס-הילף	ד"ר ד. אלטערמאן " מ. פעלדמאן פרוי ד"ר ח. זעלדאוויטש-קראטשקא " " גוסטאווא זאנד טענענבוים	פון 11—1 " 5½—7½ שבת, זונט, דינסט, דאנ. 3-5 זונט, מאנט, מיט, פרייט. 3-5
קינדער-קראנקהייטען	ד"ר ס. גוטענטאג " ל. פאמיליער	פון 10—11 און 6—7 " 12—1 און 4—5
נערווען-קראנק.	ד"ר מ. מאשלאנקא	פון 6—7 זונטאג 1—2½
אויגען-קראנקהייטען	ד"ר י. סטופאי " ס. האלענדערסקא	פון 1—2 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאז, האלז און אויערן-קראנק.	ד"ר מ. קלאטשקא " באל. כאן	פון 11—1 און 7—8 " 3½—5½
הויט- און וועגערישע קראנק.	ד"ר פ. ברוין " י. פאראוויטשיק	פון 12½—3½ " 6 8
ציין- און מונד-קראנקהייטען	צאהן-ארצט ס. שעוועס " ר. רעזניקאווא " ב. טשודנאווסקא " נ. קאצענבאגען	פון 9—10¾ און 8—9 " 11—1¾ " 2¼—5 " 5¼—8

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.

בעפאר דו נעהמסט קויפען מעבעל, בעט איך אנצוזוכען מיין

מעבעל-אויסשטעלונג

חסכאדניא 66, טעלעפ. 34-25 ביי

L. Salomonowicz

וועל ביי מיר קען מען קויפען קאמפלעט-איינריכטונגען און פרעליינס-צימערן, ווי אויך ענצעלנע מעבעלשטיק צו מעסיגע פרייזען אויף גוטע בעדינגונגען. פינקטליכע און רעעלע אויסארבייטונג.

8 ווג פאר צוריקקעהרענדע פון די בעדער!

פענסיאנאט „זדראוויע" ס. ראפאפארט

אין שניאווא גורא

האט איצט עטליכע פרייע פלעצער: גרויסע זוניגע צימער, אויסגעצייכענטע קיך און בעדינונג. צוגענגליכע פרייזען. אינפארמאציעס ערטיילט: ל. ראפאפארט, פעטריקאווער 23 און אויפ'ן ארט

שטיהל געבעטע

פערשיידענע מוסטערן פון גאמעלין, ווי אויך גוט לעדער און [illegible] אויף לאגער און א גרויסען אויסוואהל

ווי אויך טאפעציר-געגענשטענדע

באוועהעם די נייעסטע מוסטער, מאטראצען אין 3 גאטונגען [illegible] נאר-נאר-ניטדלעך, אויף [illegible]-פאטעליעם, ווי אויך [illegible], רונדע טישלעך, פעלד-בעטען [illegible], אויך שטוהל צום פאלסטערן פאר טאפעצירער פערשיידענע מאסטער פון געטען אויסגעארבייטע האלץ

בעקומט איהר — נאר ביי —

נ. לעווקאוויטש, פולנאצנא 5

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז מיין

גלאז-געשעפט

איז געווארען איבערגעטראגען פון פעטריקאווער 3 אויף אנדראזשא 4

און איז געווארען בעדייטענד פערגרעסערט און פערזעהען מיט א גרויסע אויסוואהל פון פענסטער-גלאז, כ'נעהם אן זעמטליכע גלאז-ליפערונגען צוזאמען מיט אריינשטעלען צו קאנקורענץ-פרייזען. מיט אכטונג

H. KRÓL, Ogrodowa 4, tel. 39-09. 901

פארט איבעראל

נאר פאטענטירטע

מעטאל-בעטען

פארזעהען מיט דער פאבריקס-מארקע

PALMA-PATENT

[illegible]

אויך שטענדיג אויף לאגער [illegible] ניקעל-בעטען, קינדער-בעטען, [illegible], שעזלאנגען און געבעטע מאטראצען.

[illegible]

לאדז, פולנאצנא 24.

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת?

[illegible] פעטריקאווער 17

ואמרת אליו, [illegible]

— [illegible] —

17 פעטריקאווער 17

[illegible] זאכאדניא 53 [illegible]

קלאזעטען, וואשטישען [illegible], אפפאלאציעס, ארוואלאציעס, [illegible] שוהפות, אקטען, [illegible], אקטען אינווענטאריזיעס, אקטען [illegible], קארטע [illegible]

עצות [illegible] מירמער-ענינים

ווערט ערטיילט דורך א מיליטערישען ספעציאליסט פון 4-7 אוו.

[illegible] מאנעלע,

פעטריקאווער 17, זאכאדניא 53

[illegible]

מעבעל	קויפט נישט קיין	מעבעל

מעבעל

בעפאר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין

מעבעל-געשעפט

44 גדאנסקא (דלוגא) 44

טעלעפאן 62-56

Ch. ŁAZNIK

ניר ביי מיר קענט איהר **מעבעל** שעהנע בעקומען פערשידענע און ביליג.

בעמערקונג: אויך קויף איך פערשידענע מעבעל, ריואנעס, פעלצען, ניי-מאשינען, כאמאדערן, אנציגער א.א.וו. איך צאהל די העכסטע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך.

791

בעקאנטמאכונג.

אייער אויסערליכער אויסזעהן

איז א ווילכטיגער לעבענס-פאקטאר, דעריבער ווענדעט זיך מיט אייערע בעשטעלונגען נאר אין דעם

הערען- שניידער-אטעליער

ז. ראפוך, פילינסקא 153

(פראנט, 2-טען שטאק)

וואו עס ווערען אויסגעפירט אלערליי מענער-גארדעראבען נאך לויט די נייעסטע מאדעלען, ווי אויך געגעבען אויף ווקסלען.

צוגענגליכע פרייזע.

Na żądanie wszędzie do nabycia w mniejszych i większych puszkach.

לעטשניצע פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

בושעזשונער 11, טעל. 37-63

[illegible] פון 9 פריה ביז 7 אווענד

ד"ר וואלינסקי	נאז, האלז, אויערן-קר.	4—5
ד"ר קערשנער	קינדער-קראנקהייטען	9½—12 4—5
ד"ר שיפמאן	אינערליכע קראנקה.	11—1
ד"ר לוביטש	הויט- און געשלעכט-קר.	12—2
ד"ר שמירגעלד	נערווען און געמיטס-קר.	1—3
ד"ר גאלדבלאט	אויגען-קראנקהייטען	12—2
ד"ר עליאסבערג	כירורגישע קראנקה.	1 —
ד"ר בערגמאן	פרויען און געבורטס-הילף	3—4

[illegible]

אימפונגען געגען שקארלאטין.

[illegible]

דענטיסטישער קאבינעט

ד"ר זילבערשטיין	צאהן-ארצט	10—2 נ"מ.
ד"ר לאשינסקא סמאראגדסקא	צאהן-ארצט	3—7

[illegible]

די לעטשניצע איז אויך [illegible].

נײַער פאלקסבלאט
26 אויגוסט 1927.

דאס לאדזער לעבען

נײַער פאלקסבלאט
.1927 אויגוסט 26

אנהויב פון דער וואהל-קאמפאניע אין לאדז

(ווייטערדיגע אינטערוויאוען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט").

26
פרייטאג
כח
אב תרפ"ז

אויגוסט
זון-אויפגאנג 4.28
זון-אונטערגאנג 6.49
לענג פון טאג 15.12
ליכט-צינדען 6.23

האנדעלס-אומקאסטען נעהמען נישט אריין אין אומזאץ.

(§) געכטען האט די „איובא-סקאר-באוואַ" אין לאדז באקומען פון פינאנץ מיניסטעריום אן אויפקלערונג, אז צום אומזאץ פון קרעדיט אינסטיטוציעס זאל נישט פארעכנט ווערען די פאזיציעס פון „האנדעלס-אומקאסטען".

דער מאגיסטראט פערטיגט חייטער אויס דעם ביודזשעט.

(ס) נישט קוקענדיג אויף די נאהענטע וואהלען צום שטאדט-ראט גרייט צו דער מאגיסטראט דעם ביודזשעט פרעלימינאר אויפ'ן יאהר 1928 29. אין ביודזשעט ווערט פארגעזעהען דער אנהויב פון בוי פונ'ם בנין פאר'ן שטאדט-ראט און אויך דעם בוי פון שטאדטישע הייזער.

„ארט". די פראפעסיאנעלע קורסען.

די טעג הויבט אן צו פונקציאנירען די מכאנישע ווערקשטעט פון דער געזעלשאפט „ארט". אלע האנדווערקער, וואס האבען זיך רעגיסטרירט אויף די מכאנישע ווערקשטאט-קורסען ווערען דערמיט אויפגעפאדערט אין זייער אייגענעם אינטערעס זיך צו מעלדען אין ביורא פון „ארט", וואלטשאנסקא 27.

די איינשרייבונגען אויף די קורסען פאר פרויען קומען ווייטער פאר אויף פאלגענדע אפטיילונגען: ווייס-נייען און בושנירען, האנד- און מאשין-שטריקעריי, הוט-מאכעריי און מאניקיור.

אויף די קורסען פאר סווישער שניי-דעריי ווערען פארהאן איינציגע פרייע ערטער.

אין דער וועבעריי ווערט איינגע-ארדענט א קורס פאר מכאניש שטולען און טוייבען.

חדרים-קינדער חערען ארויסגעשיקט אויף זומער-קאלאניעס.

(–) היינט 9 פ"ה פאהרען ארויס אויף דער קאלאניע פון „פאז" אין זושיוו בעק 64 קינדער פון די היגע חדרים. די קינדער ווערען ארויסגע-שיקט דורך דער קהלה-פערוואלטונג אויף די מעציפלע פאנדען, וואס זי האט צו דעם צוועק באקומען.

פון דער ווילקער שוהל.

דעם היינטיגען שבת וועט דאווענען אין ווילקער שוהל דעם עלטמען נוסח בעקאנטער חזן-ראשון ר' מאיר נ"י פאדע-ראבינעק פון ביאליסטאקער שטאדט-שוהל.

סענאטאר מענדעלסאן („אגודה")

אלס פארזיצער פון דער עקזעקוטי-ווע פון דער „אגודה" אין לאדז האט איך אויף מיטוואך אין אוונט צוזא-מענגערופען א זיצונג פון עקזעקוטיווע, כדי פעסטצושטעלען אונזער באציהונג צו די פארשטעהענדע וואהלען.

נאך א ברייטער כעז מיינונגס-אויסטויש איז בעשלאסען געווארען אנצונעמען שריט אויף צו שאפען אן אלגעמיין יי-דישען בלאק צו די שטאדט-ראט-וואה-לען און ס'איז בעשטימט געווארען א קאמיסיע, וואס זאל זיך מיט דעם ענין בעשעפטיגען און זיין בערעכטיגט פארבינדונג אנצוהויבען די נויטיגע איני-ציאטיוון.

ס'איז געפערליך זעהר געווארען, אז אזא בלאק זאל געשאפען ווערען, כדי איינצוהאלטען די יודישע אחדות און ניט ערווערען די גויטיגע יודישע פארטרעטונג. פארשטענדליך, אז דאס איז געגעבען אין פאל, ווען קיינער פון די צדדים וועט נישט וועלען שלא-גען פאר זיך קיין קאפיטאל און וועלען ערנסט בעהאנדלען די פראגע, ווע-ניגסטענס בשעתן אויף דעם איצטי-גען סטאטוס קוואָ.

די פראקטיק פון די ביז איצטיגע וואהלען האט בעוויזען, אז אומעטום וואו די „אגודה" איז געגאנגען צו די וואהלען זעלבסטשטענדיג האט זי גע-זיגט און דאך איז די „אגודה" גרייט צו פארגעסען אויף די צוועגטועלע ער-פאלגען, כדי נישט צו שטערען די יו-דישע אחדות. אבער בתנאי, אז אויך די אנדערע גרופירונגען און פארטייען זאלען זיך שטעלען אויפ'ן זעלבען שטאנד-פונקט.

נאך אן אינטערעסאנטע פארזיכערונג, אויף וועלכער ס'וועט דארפען געלעגט ווערען אכט:

די לעצטע וואהלען האבען בעוויזען, אז דארט וואו ס'ווערט געשאפען א בלאק, פארקלענערט זיך דער אינטע-רעס צו די וואהלען און די בעטייליגונג ביי די יודען איז א קלענערע. אבער דאס וועט קענען אויסגעמיטען ווערען, אויב די פארטייען און גרופי-רונגען וועלען אנטוויקלען א שטארקע אגיטאציע און ערוועקען אן אינטערעס ביי די יודישע וועהלער.

אדוואקאט היימאן

(סוחרים-פאראיין תיעטריקאווער 73).

בעת די איצטיגע וואהלען צום שטאדט-ראט וועלען די ווירטשאפטליכע ארגא-ניזאציעס אפטייל נעהמען צום ערשטען מאל אלס ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס. אין די דאזיגע קרייזען איז שוין רייף געווארען דער געדאנק, אז זיי אליין דארפען זיך אינטערעסירען מיט די ענינים פון דער שטאדטישער ווירט-שאפט און פאליטיק, ווייל דאס האט א דירעקטע שייכות מיט זייער טעטיגקייט און ווירקונג.

אונזער פאראיין האט דעריבער בא-שלאסען אקטיוו זיך צו בעטייליגען אין די וואהלען און אלס ערשטען שריט פארצונעהמען צו שאפען א בלאק פון אלע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס אין לאדז. די דאזיגע אויפגאבע ווערט אין א געוויסער מאס פארלייכטערט דורך דעם, וואס ס'עקזיסטירט א ווירטשאפט-ליכער ראט, ארום וועלכען ס'קאנצענ-טרירט זיך א רייהע ווירטשאפטליכע סוחרישע און אינדוסטריעלע פאראיינען.

די דאזיגע אינסטיטוציעס, וואס זע-נען פאראייניגט אינ'ם ווירטשאפטליכען ראט וועלען זיין דער קערן, צו וועלכען ס'וועלען אויך צוגעצויגען ווע-רען אלע ווירטשאפטליכע אינסטיטוצי-עס, וואס וועלען זיך פאראייניגען אויף א ריין ווירטשאפטליכער פלאטפארם, וואס שליסט אויס יעדער ארט פאליטיק.

אונזער פאראיין האט שוין אויסגע-טיילט א ספעציעלע קאמיסיע, וואס האט שוין אנגעהויבען די פארבערייטונגס-ארבייטען און אויף דער נייער וואך וועלען שוין צוזאמענגערופען ווערען די ערשטע בעראטונגען.

וועלכע ער וועט פארלעגען דער וואהל-קאמיסיע.

צום-סוף האט די דעלעגאציע זיך אינפארמירט וועגען אפלעגען דעם טער-מין פון די וואהלען. ריכטער זאבאראוו-סקי האט ערקלערט, אז דער גאנצער וואהל-קאלענדאר איז אפהענגיג פון דעם דאטום, ווען ס'הויבט זיך אן דער וואהל טערמין, און דאס איז שוין פעסט-געשטעלט געווארען דורך דער ווארש-ווארזשער אויפ'ן 4 סעפטעמבער און דעריבער וועלען די וואהלען מוזען פארקומען דעם 9 אקטאבער.

וואהל קאמיסיעס.

(ב) דער מאגיסטראט נעמט שוין אן פון פארשידענע וואהל-קאמיטעטן און פארטיי-גרופירונגען קאנדידאטען-ליס-טעס צו די קרייז קאמיסיעס פאר די וואהלען. ס'געשעהען שוועריגקייטען ביים בעשטימען די פארזיצער פון די קאמיסיעס.

ארגעמיינע וואהל-ידיעות.

פאלום-ראדאגאשטש.

(–) אויף א בעראטונג פון די באלו-טער און ראדאגאשטשער איינוואוינער איז בעשלאסען געווארען צו שאפען א זעלבסטשטענדיגען וואהל-קאמיטעט.

חעגען וואהל-לאקאלען און וואהל-טערמין.

(ב) געכטען האט זיך צום הויפט וואהל קאמיסאר ריכטער זאבאראווסקי בעווענדעט א דעלעגאציע פון די סא-ציאליסטישע פארטייען. די דעלעגאציע האט בעריהרט די פראגע וועגען די וואהל-לאקאלען און האט געבעטען צו באשטימען זיי אין א גרעסערער צאהל אין, אז די וועהלער זאלען נישט דאר-פען שטיימען אין ביורא'ען, וואס זענען ווייט פון זייער וואוין-ארט.

דער ריכטער זאבאראווסקי האט ער-קלערט, אז ער וועט זיך שטיצען אויף די מאטעריאלען פון די פריהערדיגע וואהלען, און-אויב די צאהל וועהלער וועט זיין גרעסער, ווי ביז איצט, וועט אויך פארגרעסערט ווערען די צאהל וואהל-לאקאלען. וואס אנבעלאנגט די לאקאלען, האט די קאמיסיע אין איהר רשות נאר די שולען און אמטען.

בנוגע די פארטרעטער אין די וואהל-קאמיסיעס האט דער ריכטער געבעטען צושטעלען איהם קאנדידאטען ליסטעס,

ביי די מלוכה בעאמטע.

(§) געכטען איז פארגעקומען א פער-זאמלונג פון די מלוכה בעאמטע וועגען די וואהלען צום שטאט-ראט. ס'איז בע-שלאסען געווארען ארויסצושטעלען אן איינציגע קאנדידאטען-ליסטע.

די צאהל וועהלער.

(§) לויט די אויסרעכענונגען פון מא-גיסטראט וועלען אין לאדז זיין 306 000 וועהלער. ס'ווערט דעריבער פראיעק-טירט צו שאפען 180 וואהל לאקאלען. זייער צאהל זאל אבער פארגרעסערט ווערען, אויב די צאהל וועהלער זאל זיך ארויסשטעלען גרעסער, יעדענפאלס אז די צאהל וועהלער זאל נישט איבערשטייגען 1700 אויף א וואהל-בעצירק.

די הויפט-וואהל-קאמיסיע.

(§) דער זיץ פון דער הויפט-וואהל-קאמיסיע וועט זיין אין מאגיסטראט, און נישט ווי מ'האט פריהער גערעכנט – אין קרייז-געריכט.

שארפער קאנפליקט אין אייטינגאנ'ס פאבריק.

די דירעקציע דראָהט צו פערמאכען די פאבריק.

(§) געכטען איז אין דער פאבריק פון אייטינגאן אויסגעבראכען א שאר-פער קאנפליקט וועגען ארבייטסלוין, די ארבייטער האבען אויסגעקליבען א דע-לעגאציע, כדי זיך צו פארשטענדיגען מיט דער דירעקציע, די דירעקציע האט אבער נישט געוואלט אויפנעהמען די דעלעגאציע און האט ערקלערט, אז זי איז אפילו גרייט צו שליסען די פאבריק.

דער ענין איז איבערגעגעבען גע-ווארען דעם ארבייטס אינספעקטאר.

ערב א שטרייק אין די אינסטיטוציעס פון עפענטליכען געברויך.

מאנטאג זאל אויסברעכען א שטרייק אין גאזאחניע.

(:) צוליב דעם וואס ביז איצט זע-נען נאך נישט ערלעדיגט די הוספה-פאדערונגען פון די אנגעשטעלטע אין די אינסטיטוציעס פון עפענטליכען גע-ברויך, איז געכטען פארגעקומען א פער-זאמלונג פון דעלעגאטען פון די דאזיגע אינסטיטוציעס און ס'איז בעשלאסען געווארען: 1) אונטערצוהאלטען די הוספה-פאדערונג אין דער הויך פון 25 פראצענט; 2) צו געבען פריסט הצגד דער פערוואלטונג בעת איהר ווייטערדיגער טעטיגקייט; 3) צו שיקען אם מאגיסטראט, נאך אנשטאלט און ארבייטסלאזען פאר אן אולטימאטום מיט א דראהונג, אז ס'וועט פראקלא-מירט ווערען א שטרייק און 4) בעגרי-סען די גאזאווניע-ארבייטער צו ווער שטרייק וואס ברעכט אויס הייגטיגען מאנטאג.

א דעלעגאציע פון דער פערזאמלונג האט זיך מיט דער דאזיגער רעזאלוציע געווענדעט צו דעם וויצע-וואיעוואדע און רעגירונגס-קאמיסאר און געבעטען אינטערווענירען, כדי אויסצומיידען א שטרייק. די פארשטעהער פון דער מאכט האבען ערקלערט, אז זיי וועלען אין דעם דאזיגען ענין אינטערווענירען.

זעלבסטמארד

פון א סהערניעוויצער פריילין.

(–) נעכטען 2 ביינאכט האט זיך אויף עק נארוטאוויטש און פיעטריקא-ווער פאר'ם ט"ט די סקערניעוויצער איינוואוינערין זאפיע וויסקאווסקא, 25 יאהר אלט. די טאגאטאוויטש האט זי א-געפיהרט אין שטאנישען זאמעל-הויז, די סבה פון זעלבסטמארד איז נישט בעוואוסט.

אין די אמטען.

היינטיגע נאכט-דיזשורען.

(§) היינט ביינאכט דיזשורירען פאל-גענדע אפטייקען: וואשיטיצקי, נאפיורי-קאווסקא 27. וו. דאניעלעצקי, פיעטרי-קאווער 127, אילניצקי, וואלטשאנסקא 37, לייגוועבער, פלאץ וואלנאשטשי 2, הארטמאן, מלינארסקא 1, קאהאנע, אלעקסאנדראווסקא 80.

זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

נאסטראלען פון די ליבלינגס-געסט אויס אמעריקא

אננא און הײמאן יאקובאוויטש

היינט פרייטאג, דעם 26-טען אויגוסט, 9 א זייגער אווענד

„די גרינע כלה"

לעבענס-בילד מיט געזאנג און מענץ אין 4 אקטען פון סיגאל, רעזשיסירט דורך היימאן יאקיבאוויטש. — הויפט-ראלען: „גאלדעלע"-אננא יאקובאוויטש; „זעליג"-היימאן יאקובאוויטש.

שבת, דעם 27-טען, 3.30 נאכמ. צו ביליגע פרייזען

די פוילישע חתונה

אין 10 בילדער מיט געזאנג און טענץ פון טאמאשעווסקי.

רעזשיסירט דורך היימאן יאקובאוויטש. — הויפט-ראלען: „שיינדעלע"—אננא יאקובאוויטש; ציגיינער-פידלער—היימאן יאקובאוויטש.

שבת, דעם 27-טען און זונטאג, דעם 28-טען, 9 א זייגער אווענד

די רומענישע חתונה

אין 4 אקטען. הויפט-ראלען: „דבורה"-אננא יאקובאוויטש; „רחל'ע"-אסתר זעחקינא; „ישראל קיזלע"-ישראל בירנבוים.

מאנטאג, דעם 29-טען, 9 אווענד נייע פאפולערע פארשט.

פון 80 גר. ביז 2 50 זל.

מינקע די דינסטמויד

לעבענסבילד אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון ל. קאברין, רעזשי: היימאן יאקובאוויטש. הויפט-ראלען: מינקע—אננא יאקובאוויטש; ד"ר רובין—ה. יאקובאוויטש. צום שלום: א קאנצערט-אפטיילונג. ס'נעמען אנטייל די ביי - אונזאזשירטע ארטיסטען פון רינגע אסתר זעחקינא און ישראל בירנבוים ווי אויך פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, פאדערמאן. מענער: גריפל, אייזענבערג, טאלבערסקי, האמבורגער, מאלאראווסקי, נייהויז, מאליאנסקי צווילין

אדמיניסטראטאר: א. בעזמאן. בינהנע-לייטער: מאכאראחסקי.

בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין קאסע.

פארק העלענאוו! פארק העלענאוו!

שבת דעם 27. און זונטאג ד. 28. אויגוסט 1927, 3 נאכמ. וועט פארקומען

א גרויסע קינדער-פערוויילונג

פערבונדען מיט א קאנצערט פון סימפ. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' R. Tölg מיט א גרויסע צאהל אטראקציעס און איבערראשונגען. שפיל און טאנץ מיט די קינדער אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען באלעטמייסטער ה' מאיעווסקי. דורכפאהר פון די קינדער אויף אייזלען. קינדער-צוג מיט פעהנדלעך און לאמטערנס. ראקעטען און בענגאלישע פייער. סענסאציאנעלע אטראקציעס.

אנאנכ: זונטאג, ד. 28/8, 1 פארט. מיזיקאלישער פרידמארגען.

גאלשטיינער לעבער-לײדענע

איהר וועט האבען דאס געלעגענהייט זיך צו בעראטען און עס וועט אייך גרויסע נוצען ברענגען דער איבעראל בערוהמטער

אבער-פעלדשער זינגער

פון ווארשא שהענקי-יערסקי 34 וועט זיין אין לאדז ביי ה' זאקס אויף פיעטריקאווער 6. מארגען שבת דעם 27. און זונטאג דעם 28. אויגוסט. 527

Dr. Sołowiejczyk

קינדער-קראנקהייטען

Andrzeja Nr. 4, tel. 29 85

צוריקגעקומען. 536

היינט און טעגליך פון 11,30 א זייגער ביינאכט

דער רעוואלוציאנס-פילם אונטער'ן נאמען:

ווי אזוי ענטשטעהט א מענש

איינטריט 1 זל. אויף אלע פלעצער.

LUNA

איינטריט 1 זל. אויף אלע פלעצער.

א טומעל װעגן טריפה־פלײש.

אויף מלינאַרסקע 4 איז נעכטן געװען לעבעדיג. דאָרט װאוינט אַ פרוי יאַקובאָװיטש, װעלכע האַנדעלט מיט פלײש. זי פערקויפט געװײנליך טרפה־פלײש פאַר קריסטען. נעכטן האָט זי אָבער פערקויפט אויך פאַר יודען. װען די אַרומיגע האָבען זיך דערװאוסט, אַז דאָס פלײש שטאַמט פון פרוי יאַקובאָװיטש, האָט זיך אויפגעהויבען אַ טומעל „טריף פלײש!"

פרוי יאַקובאָװיטש באַהויפטעט אָבער, אַז גראָד דעם טאָג האָט זי געקויפט אויך כשר פלײש, און אַז פאַר די יודען האָט זי פערקויפט באַמת נאָר כשר פלײש. די שכנים אָרום האָבען איהר אָבער נישט געגלויבט און ס'האָבען זיך אָנגעפאַנגען װעלטערהײט ... װילען.

מ'האָט די פרוי אָפּגעבראַכט צום ראַבינאַט, װעלכער האָט פאַרגעגומען אַן אויספאָרשונג.

2 יוד. משפחות פער'סמ'ט מיט גאַז

צוליב אַ געפּלאַצטע גאַז־רעהר.

(§) געלטען פּײנאַכט איז די פאַמיליע פון דער קראַנקען קאַסע קרויס־בערגפאַן געװאָרען 2 מאָל אויף אַנדזשיגע 37, װאו צװײ משפחות האָבען זיך פער'סמ'ט מיט גאַז.

װען דער שוסטער חיים שטראַוסמאַן איז 1 אַ זײגער בײנאַכט אַהײמגעקומען האָט ער געטראָפען זײן גאַנצע פאַמיליע פער'סמ'ט מיט גאַז.

אויך האָט זיך געפיהלט גאַז פון דער װאוינונג פון דער פאַמיליע עפשטײן. מ'האָט דאָרט אויפגעבראָכען די טיר און אויך דאָרט איז די פרוי עפשטײן מיט איהר זוהן געלעגען פער'סמ'ט מיט גאַז.

דער דאָקטאָר פון דער פאָגאָטאָװיע האָט ערטײלט הילף די פער'חלש'טע. די סיבה פון דער מאַסען פער'סמ'ונג איז געװען אַ געפּלאַצטע גאַז־רעהר.

װאַרטהאַלטער האַלט נישט קײן װאָרט.

ער האָט צוגעזאָגט זײן פרוי צו זײן איהר געטרײַ, לסוף נעהמט ער נאָך אַמאָל חתונה־האָבען.

(–) פאַר'ן קריג האָט אין לאָדז געהאַט אַ געװיסער נ. ת. װאַרטהאַלטער. אַ ״אַרבײטער. ער האָט אין לאָדז חתונה געהאַט און װי ס'איז געװען דער מנהג־קײן חתונה געקענט מיט דעם װײב נישט געמאַכט. װען ס'האָט אויסגעבראָכען דער קריג איז װאַרטהאַלטער צוגענומען געװאָרען צום מיליטער און די פרוי האָט פון איהם די גאַנצע צײט געקרינישט געהאַט און נישט געװאוסט װאָס מיט איהם איז געװאָרען. נאָכ'ן קריג איז װאַרטהאַלטער געקומען קײן לאָדז. דאָ אָבער האָט ער שוין זײן פרוי נישט געטראָפען: זי האָט פערקויפט די גאַנצע אײנאָרדנונג פון שטוב און זיך צערגײנג אַרויסגעצויגען.

אין װאַרטהאַלטער פון געפאָהרען קײן װאַרשאַ און זיך דאָרט אײנגעאָרדענט אַלס קו הלבן־פרעזער בײ דער קויהלען־פירמע אויף מילא 22 ביאַלעבויז האָט ער זיך אָנגעזאַמעלט אויף אַ דירה און אײנאָרדנונג און װען ס'איז איהם נמאס געװאָרען צו זײן אַ בחור. ער איז שוין אַלט געװאָרען 38 יאָהר האָט ער באַשלאָסען נאָך אַמאָל חתונה צו האָבען. זײן ערשטע פרוי האָט ער אָבער נישט אָפּגע'גט, הובש – װי מ'ועהט אן ס – ער װײס װאו זי געפינט זיך.

נ. ת. װאַרטהאַלטער, װעלכער װאוינט אין װאַרשע אויף דזיקא 38 האָט זיך באַקאַנט מיט אַ יודיש מעדעל און װיל איצט מיט איהר חתונה האָבען. װעגען דעם האָט מען מיטגעטײלט דעם לאָדזער ראַבינאַט. דער ראַבינאַט האָט זיך באַלד געװענדעט צום װאַרשאַװער ראַבינאַט, אַז מ'זאָל דאָרט װאַרטהאַלטער'ן גט אַרויסגעבען קײן חופה וקדושין, ביז ער װעט נישט אָפּגעבען זײן ערשטע פרוי.

בלײכצײטיג בײט דער ראַבינאַט, אַז װער ער װײסט װאו עס געפינט זיך די ערשטע פרוי פון װאַרטהאַלטער זאָל מיטטײלען אין ראַבינאַט איהר אַדרעס און זאָל מיטטײלען דער פרוי, אַז איהר מאַן נעהמט חתונה האָבען צום צװײטען מאָל.

הרב אנשיל שור

הערט האַלטען אַ דרשה.

(–) זונטאָג אין אָװענד װעט אין אַלטשטעדטער שוהל האַלטען אַ ד. שה דער בװאוסטער מטיף הרב אשר אנשיל שור, דער שליח פון דער ישיבה „תו'ת חיים".

הילנער אָבער קאָנצאַר אין „פילהאַרמאָניע".

װי מיר דערװיסען זיך װעט די ימים הנוראים דאַװנען אין „פילהאַרמאָניע" דער בעװאוסטער גזוו. אָבער־קאַנטאָר ר' עוזר מנחם זאַמאָװיק אַ תלמיד פון קאָמפּאָזיטאָר און חזן אױזיע מינקאָװסקי.

15־טע מלוכה־לאָטעריע

5־טע קלאַס 14־טער טאָג.

5 000 ז. נומער 29857.

3 000 זל. – 57675 69065 77464

2 000 זל. – 9158 49009 56264 78564 .88323

1 000 זל. – 19241 26382 29934 35033 41592 54794 56620 62011 81156 82771 .92063

600 זל. – 974 3840 19110 29220 26856 46926 50482 62123 70634 75855 80530 86483 93866 101709 104536

500 זל. – 9566 13959 27687 32394 36583 38514 42374 43141 44813 47628 52796 54845 65538 74674 84127 86991 89541 90319 92648 100821

מעלדונגען.

דער ערשטער װאָהל־מיטינג.

דער יודישער אַרבײטער װאַהל־קאָמיטעט „פועלי־ציון" רופט שוין אויף דעם שבת דעם 27־טען 10 פריה אַ גרויסען מיטינג אין טעאַטער „פלאָרא" זאַװישע 22 א. ד. ט. 1) אונזער קאַמף אינם אַלטען שטאָט־ראַט. 2) אונזערע פאָדערונגען צום נײעם שטאָדט־ראַט. ס'װעלען אַרויסטרעטען די הערען נתן בוקסבוים (װאַרשעװער ראַטמאַן), ראַטמאַן האָלענדערסקי, שאַפּירא, בראַנר א. אַנד.

װ כ־ט פאַר די מיטגלידער פון דער גז־ ... „מ ור".

דערמיט װערט מיטגעטײלט, אַז דינסטאָג דעם 30. אויגוסט פּינקטליך 8 אוהר אָװענד װערט צוזאַמענגערופען אַן אַלגעמײנע פערזאַמלונג פון אַלע מיטגלידער פון „מנור" אין פוילען און זאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין לאָדז צעגעלניאַנאַ 4.

די פערזאַמלונג קומט פאַר בײ יעדע צאָהל אַנװעזענדע מיטגלידער. 539

בכ־: ל' ין־װעבער.

זונטאָג דעם 28. אויגוסט פּינקטליך 7 אָװ. קומט פאָר אין פעראײן בושעװשינער 7 אַ גרויסע װיכטיגע פערזאַמלונג װעגען די איצטיגע לאַגע בײ אונז אין פאַך. חברים לוין־װעבער קומט מאַסענװײז.

577 די פערװאַלטונג.

Dr. med. H. NADEL
17 פּיעטריקאָװער 17
ספעצ. פון אינערליכע קראַנקהײטען
צוריקגעקומען.
נעהמט־אָן פון 4 – 6 אין אָװענד

באַנקעט אין „לינת הצדק"

לכבוד לאָטניצקי יאָעל צו זײן אָפּפאָהרען צום ציונ. קאָנגרעס.

(–) נעכטען איז אין די הערליך דעקאָרירטע זאַלען פון „לינת הצדק" בײ שעהז געדעקטע טישען פאַרגעקומען אַ געזעגנונג'ס באַנקעט צוליב'ן אָבפּאָהרען פון פרעזעס לאָטניצקי יאָעל אויפ'ן 15 ציוניסטישען קאָנגרעס.

אינ'ם באַנקעט האָבען אָנטײל גענומען: די פערװאַלטונג פון „לינת הצדק", די משמרים סעקציע, די קאָמיסיע פון דער נאַכט פאָגאָטאָװיע, װי אויך דער ראַטמאַן־קאָמיטעט.

ס'זענען געהאַלטען געװאָרען זעהר װאַרימע טאָסטען אויף װעלכע לאָטניצקי יאָעל האָט געענטפערט אין הערצליכען נעדאַנקט. דער באַנקעט האָט זיך פערצויגען ביז שפעט אין דער נאַכט, צום סוף האָט זיך לאָטניצקי יאָעל מיט אַלע געזעגנט.

ראַטמאַן עהרליך װעגן אַמעריקאַ.

פאַרלעזונג אין „פילהאַרמאָניע".

דער בעװאוסטער יודישער עסקן, ראַטמאַן פון װאַרשעװער שטאָדט ראַט ה' עהרליך, װעלכער איז די טעג צוריקגעקומען פון זײן רײזע איבער אַמעריקאַ װעט שבת אַרויסטרעטען אין פילהאַרמאָניע־זאַל מיט אַ פאַרלעזונג װעגען אַמעריקאַ.

ראַטמאַן עהרליך האָט אין אַמעריקאַ פערבראַכט אַ לענגערע צײט, בעזוכט אַ גאַנצע רײהע שטעדט און איבערגעזעהן, װי עס לעבען און שאַפען די יודישע מאַסען. די פאַרלעזונג װעט דעריבער זײן אַ לעבעדיגער גרויס פאַר די אַלע, װעלכע האָבען זײערע נאָהענטע אין קאָלאָמבוסעס מדינה.

אין צוזאַמענהאַנג מיט עהרליך'ס פרו סטריט גרײטען זיך די היגע באַדישע אינסטיטוציעס צו אַ פײערליכען קבלת פנים פאַר זײער פיהרער.

די האַנדװערקער און די שטאָדט־ראַט־װאַהלען.

נעכטען אין אָװענד איז אין צענטראַל יודישען האַנדװערקער פעראײן (פּאָלודניאָװע 4) פאַרגעקומען אַ זיצונג פון דער פערװאַלטונג, עס איז באַשלאָסען געװאָרען די פראַגע װעגען די שטאָדט־ראַט־װאַהלען. נאָך לענגערע דעבאַטען איז באַשלאָסען געװאָרען זיך באַטײליגען אין דער װאַהל־קאַמפּאַניע. צום סוף איז באַשלאָסען געװאָרען אַ װאַהל־קאָמיטעט.

די װעלט־בעריהמטע אינדישע פאַקירקע

Terfen Laila

אויסגעצײכענט מיט די גרעסטע דיפּלאָמען פון אַלע אײראָפּעאישע מלוכות און דער רעזע אַרום דער װעלט.

װעט זיך אויפהאַלטען אַ פּאָר טעג אין לאָדז.

מאַדאַם TERFEN LAILA

האָט דערצײלט בעת איהר ביז־איצטיגער רײזע איבערגעװײהנליכע סוקצעסען און שטעהט איצט דאָ אין לאָדז צו דער דיספּאָזיציע פון פ. ט. פובליקום אין גראַפאָלאָגיע און קונסט פון לעזען פון די הענד (כיראָמאַנטיע) אַנאַליזען פון כאַראַקטער, זאָגט פאָראויס די צוקונפט, געגענװאַרט און פערגאַנגענהײט, אַזוי פון די האַנד־ליניען װאָ אויך פון שריפט.

ערטײלט עצות אין הײראַטס־אַנגעלעגענהײטען א.ד.גל. נעמט אָן פון 10—1 מיטאָג און פון 3—6 נאָכמיטאָג

לאָדז, פּיעטריקאָװער 166, 1. שטאָק.

Dr. ROSENZWEIG
צוריקגעקעהרט.
נאַרוטאָװיטשאַ (ז׳עלנאַ) 9
540 טעלעפאָן 28·74.

פּרײטען

צו גראַמאָפאָנען פון די נײעסטע שלאַגערן, גרויסער אויסװאַהל!
די פּרײזען – בעדײטענד פערקלענערט!

RADIO-LLOYD
Przejazd 8, tel. 58-08.

Dr. Z. Rakowski
ספּעציאַליסט פאַר אויערען, נאַז, האַלז און לונגען־קראַנקהײטען.
קאָנסטאַנטינאָװסקאַ 9 טעלעפאָן 27-81
שפּרעכשטונדען פון 12 ביז 2 און פון 5 ביז 7. נעמט אויך אָן אין לעטשניצע װערושער 17
... 0 — 11 ... 2—3

די לאַנג־יעהריגע

קירזשנער־װערקשטעל

W. TIGER PIOTRKOWSKA 38
1. piętro front. Telefon 14 99

איז װידער ערעפענט געװאָרען און נעמט אָן אַלע אַרט בעשטעלונגען פון אַנפּערטרויטע און אײגענע סחורות אויך װערען אָנגענומען אַלערהאַנד אומאַרבײטונג פון זשאַקעטס, קראַגנס און פעלצען.

די איבער 15 יאָהר עקזיסטירענדע 528

פּאַפּיר־ און הוט־פאַבריק פון

P. Rozental

לאָדז, זאַװאַדזקאַ 10 (אין 2. הויף)

נעהמט אָן זעמטליכע רעפּאַראַטורען און צו פאַסאָנירען אין פערשידענע מאָדעלן. אויך דאַמען־הוטע צו מעסיגע פּרײזען. רעעלע בעהאַנדלונג!

אכטונג לאָדזערינס!

די בעװאוסטע לעהרערין פון צושנײדען און נעהען איז צוריקגעקעהרט פון אויסלאַנד און בעגינט פון 1. סעפּטעמבער ד. י. די לעקציעס פון צושנײדען, נײהען און מאָדעלירען פאַר 45 זל. דאָס װעש־פאַך פאַר 60 זל. כ'בענוץ די נײעסטע מעטאָדען פון דער לעהר־טעכניק לויט װינער און פאַריזער סיסטעמען די לעהרע דויערט נור 1 חודש אײנשרײבונגען טעגליך פון 12 ביז 2 מיטאָג. און פון 4—7 אָװ.

פ. גרינבלאַט
זשװיראַמסקיעגאָ 9
1־טער שטאָק רעכטע אָפיצינע

א יונגע

װאָס װיל זיך ערלערנען דאָס עלעקטראָטעכנישע פאַך גלײכצײטיג און געשעפט קען זיך מעלדען בײ

מ. זענדער,
פלאַק־װאָלנאָשטשי 9.
אין עלעקטריש־געשעפט. 549

Bydgoszcz — Łódź.
4 שטיבען און קיך
אין בידגאָשטש װיל איך טױשען אויף קלענערע װאוינונגען אין לאָדז.
אָפּערטען פאַר
M. ZYDLER
Bydgoszcz, Sienkiewicza 11. 543

Dr. D. Szyfman 546
זשעלאַזנאַ 5 טעל. 72 6
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אויך אָן אין דער לעטשניצע בושעװשינער 11

טאַפּעטען איז א גרויסע אויסװאַהל

אין די נײעסטע מאָדערנסטע מוסטערן אויפ'ן סעזאָן 1927/28 װי אויך לינאָלעאומ, ריװאַנעס, כאַרניקעס און צעראַטעס עמפּפעהלט צו ביליגע פּרײזען און אויף בעקװעמע בעדינגונגען

A. Działoszyński, Łódź, Piotrkowska 56, telefon 23=46

א חאַנד־זאַקען־

מאַשין

אויף 200 נאָדלען מיט אַלע נעהעריגע אַפּאַראַטען אין בעסטען צושטאַנד ביליג צו פערקויפען צו ערפאַהרען קאָנסטאַנטינער 18, בײ לאַופער.

עס װערט געזוכט

א טיכטיגער פּערקיפער

צו קאָנפעקציאָן צו װענדען זיך פּיעטריקאָװער 294, בײ בערלינער פון 8 ביז 11 פאָרמיטאָג. 555

Wyższe żeńskie GIMNAZJUM KLARY WOLFSONOWEJ
Pomorska 18 (dawn. Średnia
Gmach w morgowym parku i ogrodzie

Dla Inteligencji Żydowskiej pragnącej dać dzieciom **lepsze wychowanie** zostaje otwarte przy wyższem Gimnazjum również klasy **dla dzieci od lat 7-14 prowadzone na sposób szkół szwajcarskich**

Uwaga: Przy gimnazjum zakład przedszkolny dla dzieci od lat 4 do 7 „**Nowoczesne wychowanie**" **opłaty niskie**. Kancelarja gimnazjum przymuje od 9 1 i 5 7 w.

עפענטליכער דאַנק

אין דאַנק דעם שול־אינהאַבער **ב. האַמער** חסכאַרניאַ 45 פאַר דער גוטער ערציהונג פון מײן זוהן דאַװידס און פאַר די גוטער פאָרבערײטונג אין דער צװײטער קלאַס פון יודישען גימנאַזיום איך עמפּפעהל איהם אַלס טיכטיגען פּעדאַגאָג מיט אַכטונג

ישראל לעװי, מאַגיסטראַצקאַ 16.

פון דאָנערשטאָג, דעם 25־טען אויגוסט 1927

גרויסער פּוילישער היסטאָרישער פילם!

ליבע דורך פײַער און בלוט

גרויסע דראַמע אין 10 אַקטען. אינ׳ם בילד געהען דורך אַ רײַהע גרויסע פּערזענליכקייטען, ווי: מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי. גען. יוזעף האַלער, גײַסטליכער סקאָרופּקאַ, לעניז, טראָצקי און אַנד.

— אין די הויפּטראָלען: — Śliwicki, Kucharski, Benda, Cieszkowska i Maciejewska

קינאָ ERA

פּרי. הער „פּלאַרא"

זאַווישאַ 22 (באַלוט)

פּע גרעסערטער אָרקעסטער.
דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט.

נאָר ביז זונטאָג! נאָר ביז זונטאָג!

דער גרעסטער פראַנצויזישער פאַלקס־פילם!

„דער נס מיט די וועלף"

(Le Miracle des Loups) גרויסע קריגס־דראַמע אין 12 אַקטען

מיר גיבען נאָר איניגע מאָמענטען פון דעם גרויסען מייסטערווערק. 1) די מינוט פון נס. די דערנעהענטערונג פון די וועלף צו יאַננאַ. די וועלף וואַרפען זיך אויף די יאַננאַ׳ס פערפאָלגער. 2) קאַראָל דער דרײַסטער אין דער שפּיץ פון מיליטער גרייט זיך צו דער שלאַכט. 3) די בעלאַגערונג פון מאַנטלער. 4) די געפעהרליכע רײַזע פון קאַראַם מיליטער.

ווײַטערע רעקלאַמע פון דעם גרעסטען וואונדערבאַרען פילם־מייסטערווערק איז איבריג, ווײַל די גאַנצע וועלט רעדט וועגען דעם בילד! נאָר די דירעקציע פון קינאָ „Syrena" האָט בעוויזען צו בעקומען דעם גרויסען שלאַגער פאַר׳ן ב׳ פּובליקום. נישט קוקענדיג אויף די בעוואַלדיגע קאָסטען פון דעם בילד, זענען די פּרײַזען דאָך נישט געהעכערט.

פּאַספּאַרטוס אונגילטיג.

דער זאַל ווערט אָפּגעגעבען אויף מיטינגען צו צוגענגליכע פּרײַזען.

דער זאַל איז מעכאַניש ווענטילירט

דער אָרקעסטער איז פאַרגרעסערט.

קינאָ־טעאַטער SYRENA

אַלעקסאַנדראָווע, 37 ט. 49-48

פון 1 ביז 1.30 זענען די פּרײַזען פאַר דערוואַקסענע 50 גר. פאַר קינדער 30 גר.

אַנהויב הײַנט, פרײַטאָג 5.30, שבת און זונטאָג 1 נאָכם.

אַכטונג: די נאָהענטסטע פּרעמיערע וועט זײַן דער גרויסער 20־אַקטיגער דאָפּעלטער פּראָגראַם:

1) „פּאַריזער זינד" מיט Alla Nazimowa אין דער הויפּטראָלע. 2) „די שטאָדט פון שדים" מיט Pete Morison אין דער הויפּטר.

דער אָרקעסטער איז פאַרגרעסערט.

קוואַליפיצירטע שטריק־אַרבייטער (רינם)

ווערען פון זאָפאָרט געזוכט אין דער שטריק־פאַבריק

E. N. C. שערפּיען 2 6 (בענעדיקטאַ)

Z PEŁNEMI PRAWAMI (kategorja A)
Gimnazjum Żeńskie
MARJI HOCHSTEINOWEJ
Wólczańska 23, telefon 14-27.

דאָס אײַנשרײַבען פון נײַע שילערינס קומט פאָר טעגליך.
שול־געלד אין A־קלאַס 75 זל. קוואַרטאַלדיג. 940
בײַם גימנאַזיום אַ „קינדער־היים" סיסטעם פּראָף. מאָנטעסאָרי.

מעכאַניש. שלאָסער־ווערקשטעל
W. MACIASZEK
Łódź, ul. Pusta № 5.

מיר בויען: שפּול־מאַשינען, שליך־שפּול־מאַשינען, טרײַב־מאַשינען, קרייז שפּול־מאַשינען, טריקאָט־שפּול־מאַשינען, נײַע סיסטעמען. טרײַב מאַשינען אויף ציירע און שפּול־מאַשינען אויף ציירע. אויך צייר־מאַשינען צו גלאַנצען גאַרן, טראַנסמיסיעס, ווי אויך פאַרשידענע מאַשין־רעפּאַראַטורען און שווייסען פון פאַרשידענע מעטאַלען. 926

די בעוואוסטע 7 קלאַסיגע
קנאַבען־שולע
פון ב. האַמער וואַסכאַרניאַ 45

נעהמט אָן צום נײַעם שול־יאָהר 1927/28 שילער אין אַלע קלאַסען אָנהויבענדיג פון פאָרבערייטונגס־קלאַס.
די קאַנצעלאַריע איז אָפען טעגליך פון 10 ביז 2 פאַרמיטאָג און פון 4 ביז 7 אָווענד.

בעמערקונג: די שולע פאָרבערייטעט פערפעקט אין 2־טע קלאַס פון דער יודישער גימנאַזיע.

מיט אַכטונג
ב. האַמער
45 וואַסכאַרניאַ 45

מיט די רעכט פון רעגירונגס־גימנאַזיום
8־קל. מערכען־גימנאַזיום
„וויעדזאַ" WIEDZA
62 וואַסכאַרניאַ 62.

אָנמעלדונגען פון קאַנדידאַטקעס פאַר אַלע קלאַסען פון העכערן און נידריגען גימנאַזיום, נעמט אָן דער סעקרעטאַריאַט טעגליך פון 10—1 און פון 5—7. די עקזאַמענס וועלען פאָרקומען לויט לעקציאָנס־פּלאַן פון 1־טען ווערעשען אָן.

דער אָנפאַנג פון אונטערריכט דעם 5 טען חשוואַן.

B. JUDELEWICZ (-) דירעקטאָר 500

די מאָדערנסטע
לאָמפּען

פאַר שפּײַז־צימערן און קאַבינעטען

קויפט זיך אָמבעסטען צו פאַבריקס־פּרײַזען בײַ ש. פ. שמאַלעוויטש פּאָלודניאָוואַ 8.

בעמערקונג: עס ווערען אויך אָנגענומען אַלערליי איבעראַרבייטונג פון גאַז אויף עלעקטריש, אויך רעפּאַראַטור. 1523

עלטערן!

פאַר 3 זלאָטעס אַ וואָך ווערט געלערנט מיט קינדער וואָס לערנען אין פאַלקס־שולען: חומש, רש״י נ״ך משניות, גמרא יהדות היסטאָריע, רעדען און שרײַבען העברעאיש און יודישע בריות זעלבסט צוזאַמענשטעלען דורכ׳ן בעוואוסטען אָרטאָדאָקסישען העברעאישען לעהרער י. ד. ראַזענפעלד. פּלאַץ וואָלנאַשטשי 6 קווער אָפּ. רעכטס 2 שט. בעט. ס־ווערן צו ד אנגענומען אונטערריכט פון 5 יאָהר אָן. אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! ערפאָלג גאַראַנטירט!

7־קל. קנאַבען־שולע
ש. שולדענרײַן
פּאָלודניאָוואַ 29

שילער אָנמעלדונגען (פון 5½ ביז 14 יאָהר) אין אַלע קלאַסען ווערען אָנגענומען טעגליך פון 10 ביז 2 און פון 5 ביז 7.

די לעקציעס הייבען זיך אָן דעם 1־טען סעפּטעמבער, 8 אַ ווייגער פרי.

בעמערקונג: צום נײַעם שול־יאָהר ווערען געעפענט קורסען ספּעציעל פאַר יודישע לימודים פאַר שילער וואָס בעזוכען די פאַלקס־שולען אָדער גימנאַזיעס. 44

איך אונטערגעשריבענער גיב עפענטליך בײַ ר׳ אברהם קאָלאָמסקי, אײַנהאַבער פון וואורשטען געשעפט גלובאַ 44 פאַר דעם חשד אין ח״ו חלול השבת און זיך דאָס האָט זיך אַרויסגעוויזען איז בײַ איהם קיין שום חלול השבת נישט געוועזען. דער גאַנצער חשד איז פאָרגעקומען צוליב אַ טעות און ער איז בחזקת כשרות.

איך שע מאיר דימש.

דאָס בעשטעטיגט די צענטראַלע דשומרי שבת עם ועד הרבנים בראש,
יוסף אלבום.

איך אונטערגעשריבענער בעט ענטשולדיגונג בײַ ר׳ איטשע מאיר דימש, וועלכער איז אַ מיטגליד פון דער חב״ת שומרי ושומרי שבת פאַר מײַן ענטפלענטשען לעך איך און פאַר די בעליידיגונג, וואָס איך האָב אַרויסגעזאָגט אין אַן׳אויפגערעגטען צושטאַנד און פערזעהער, אַז שפּעלבסט ווערט זיך מעהר נישט ווידערהאָלען.

אברהם קאָלאָמסקי. 533

אַכטונג הה פּרוזערם!

מײַן פּרוזעכפּער־געשעפט איז פערזעהען מיט אַ גרויסען אויסוואָהל פון פאַרשידענע קעלנישע און בלומען־וואַסערן צום פּרײַז פון 4 זל. אַקילאָ, העושעמאַל 3 זל. פּיקסין־7.80, ווי אויך אַלערליי פּרוזיער־צובעהערע צו קאָנקורענץ־פּרײַזען
J. Drukier מיט אַכטונג
II ZAWADZKA II

קומט און איבערצײַגט זיך

קויפט

! נאָר פון דער ערשטער האַנד

אָטאָמאַנען, זאָפעס, מאַטראַצען, שטיהל בעקומט איהר דורכשניטליך מיט 50% ביליגער און 100% בעסער אויף ראַטעס און באַר־צאָהלונג. נאָר אין טאַפּעציר־געשעפט פון

M. Pokojek, Rzgowska 33.

1־טע לאָדזשער כעמישע פאַרבערײַ און פוטער־גאַרבערײַ
W. SCHÖNMAN
ul. Gdańska 8, front, II piętro

נעהמט אָן צו פאַרבען אַלערליי פוטערס אויף מאָדערנע קאָלירען, ווי אויך אויספּוצען אויף די געוועזענע קאָלירען לויט דעם נײַעסטען לײַפּציגער סיסטעם. דורכהאַפטיגע קאָלירען. צוגענגליכע פּרײַזען. רייניגונג פון ווײַסע פוטערס.

ד״ר מעד.
J. SZMERŁOWSKI
פּעטריק. 17 טעל. 7-13
סקין־געשלעכט־ און פרויען־קראַנק.
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 3—5 און 7—8 אָוו.

Dr. med.
STUPEL
Szkolna 12

ספּעציאַליסט פאַר הויט, מין און וועגערישע קראַנקהייטען, רענטגען־שטראַהלען און פּאָרץ־לאַמפּ, עלעקטריזאַציע.
נעמט אָן פון 9—6 און פון 6—9.

LEKARZ-DENTYSTA צאָהן־אַרצט
St. GELBERG
זאַכאָדניאַ 15, טעל. 31-08

אַלע נײַע פּראָגרעסיווע צאָהן און מונד־קראַנקהייטען. צאָהן־ציהונג אָהן שמערצען, הילט מיט ריכטיגע־בעהאַנדלונג, ספּעציעל פאַר אָפּעראַציאָנען פון קינסטליכע צאָהן. נעהמט אָן פון 9—12 און פון 3—7 צײַנערפּראַטיע. ביליגע פּרײַזען. 1481

רעטשניצע
פון ראַטהוזענער ספּעציאַליסטען
און ערצטליך־דענטיסטישער קאַבינעט
זגיערסקאַ 17, טעל. 16-33.

ד״ר ראַמאָווסקי	גאַל. האַלז. אויערן קר.	11-10 3-2 6½—6½
ד״ר ריושאַנקער	הויט־ און געשלעכטס־קר.	11—10 2—1
ד״ר גאָלדשטיין־פּאַלאַס	אויגען־ און נערווען	2-1
ד״ר יוסעפמאַן	נערווען־קראַנקהייטען	2—12
ד״ר ראָוענצווייג	קינדער־קראַנקהייטען	12-10 5-4
ד״ר פּאַמירני	פרויען־ און געבורטס־הילף	1-11½ 6-5
ד״ר קאַנאַר	כירורגיש־קראַנקהייטען	5-4 2-1.30
ד״ר ווײַנבערג	אינערע הערץ לונגען־קר.	1-11 7-5½
ד״ר טופּפער	רענטגען	12—2 6-4
א. גראַדזינסקי	צאָהן־אַרצט	7—3
נ. ראָזעס	צאָהן־אַרצט	2—9

צאָהן־פּלאָמבירונג, בעלייכטונגען, קראַנקען, מעסטען, א. אז. וו. בײַ דער רעטשניצע איז געעפנעט נעמערציה

רענטגען־אינסטיטוט

אַלע פון הויט־קראַנקהייטען פון קאָפּ (טאַרך) מיט רענטגענשטראַהלען, פאַר בעשטראַהלונג און דורכלײַכטונגען, קוואַרץ־לאַמפּע, דיאַטערמיע, לעקטריזאַציע, אַלע פּעגעליכע אַנאַליזען. אַ קורס פאַר שמאַלער.
אָנמעלדונגען געבען שרײַבער (שקאַלאָוויץ) פון 5—4 נאָכם.
די רעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
חיזוים אין דער שטאָט.

דאַנטיסט און צאָהנטעכניק
י. פּיטעבסקי
5 מאָנטשנאָגער 5
נעמט אָן אַלע צאָהן און מונד קראַנקהייטען, פּרײַזען ביליג.

טליתים־פאַבריק

אויסגעצייכענטע פון וואָלענע, האַלב־וואָלענע זײַדענע טליתים בײַ אַנטיקווישע, ווי אויך טליתים־קטנים הויט און רעקלען מיט אויסגעארבייטונג, אויך גאַרטלען, שפּאַניעס און ציצית צו בעקומען ביליגער ווי איבעראַל

בײַ א. ה. צישרינאָווסקי, קאַמיענאַ 6,
אין זעהען ווייטער אַרום. קומט און איבערצײַגט אײַך!
בעמערקונג: ס׳ווערען אויך אָנגענומען אַלטע טליתים צו וואַשען.

CASINO

היינט! ערשט בילדער פון סעזאָן 1927/28

היינט! ערשט בילדער פון סעזאָן 1927/28

דער וואונדערבאַרער ליבלינג פון לאָדז, די שײנהײט

LYA de PUTTI

און אויך די באַרימטע אַרטיסטן, וועלכע האָבן מיט זייער שפּילן אַרויסגערופן אַ גרויסן זוכער

A. Menjou i Ricardo Cortez

אין דער 12-אַקטיקער גרויסער דראַמע, רעזשיסירט דורכן גרויסן D. W. Griffith אונטערן נאָמען:

דעם טייוועל'ס זאָרגען

אנהויב 4.30 אַ זייגער נאָכמיטאָג. סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ר. קאַנטאָר. אנהויב 4.30 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

שבת און זונטאָג אנהויב 1.30 נאָכמ. פון 1.30 ביז 3 נאָכמ. זענען די פּרייזן פון אַלע פּלעצער 50 גר. און 1 זל.

LUNA — היינט פּרעמיערע! — היינט פּרעמיערע! — LUNA

צוליב דעם גרויסן ערפאָלג ביליגע וואָך! פּרייזן פון די פּלעצער פון 50 גר.

נור איין רעצטע — אויף אַלע סעאַנסן!

אוועקער פון געלעכטער, הומאָר און וויץ! LAURA LA PLANTE איז דער פּרעכטיגער פיקאַנטער קאָמעדיע

די פלאַמענדיקע נאַכט

הינטערקוליסן לעבן פון אַ פילם-שטערן, איהר פּראַכט, ליבעס, פּערזאָן און זינד. סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' לידויער.

Wł. Poraj-Porecka
לידער און אַריעס.
Edward Rej
שטיקלעך און שמאָנצעסן.
כ'חיל האָבן אַ ראָמאַנצע
פינאַל, אויסגעפירט דורכ'ן אַנסאַמבל
קאָנפערענסיער: י. טאָמאַשעווסקי.
קינסטלערישער לייטער: עדוואַרד רעי.
אָרקעסטער אונטער לייט. ה' ר. קאַנטאָר.

Duet Kaniewskich
רוסישע טענץ.
Jerzy Welin
כאַראַקטעריסטישע לידער.
מיר פאָהרען קיין אָטוואָצק
באַמבע פון געלעכטער, אויסגעפירט דורך זשאַרסקאַ און רעי.
געלונגענע נגבה
סקעטש אין 1 אַקט.

Duet Tomaszewskich
אַפּרעשטן-שלאַגערס.
Anetta Kar
לידער.
אינוואַלידן
אַ בילדעל פון הויף - קאָמבינאַטאָרען אויסגעפירט פון דועט זשווירסקי.
Olla Żarska
פּרעהליכע לידער.

ס'ווערט געשפּילט די רעווי פון ע. רעי א.ג.:
און דער הערבסט דער-נעהנטערט זיך.

שושנה
ווערט שפּילן דער אָרקעסטער.
אין לעבען זיי אָנאַנסיאַר
פּראָלאָג אויסגעפירט דורכ'ן אַנסאַמבל

אין די זאַלען פון
GRAND-KINO
פּיעטריקאָווער 72 574
רעווי-טעאַטער
„MIRAŻ“

אנהויב 6, 8 און 10. זונטאָג 4, 6, 8 און 10. בעת דער פאָרשטעלונג ווערט קיינער נישט אַריינגעלאָזט אין זאַל. ערשטע פאָרשטעלונגען צו נידעריגע פּרייזן. פאַמאַרקס'ס אַ חוץ פּרעסע און בעאַמטע זענען נאָר גילטיג אויפ'ן 1. סעאַנס.

זשאַק, היט דיך!

„די געפערליכסטע שפּיל פון האַררי פּיעל“

ODEON — CORSO — דירעקציע פון די קינאָ-טעאַטערס

מיר האָבן דערהאַלטן אויסשליסליכע רעוואַלאַנס-פילמס פון דער איצטיגער צייט, וועלכע מיר דעמאָנסטרירן אין די קינאָ טעאַטער ODEON—CORSO דער גרעסטער לאָנג-פאַזאַנער ליבלינג פון ג' פול קום אין זיין לעצטן פילם, וואָס ווערט דעמאָנסטרירט צום ערשטן מאָל אין לאָדז אונטער'ן נאָמען:

JACKIE COOGAN

מאָנטאָג, דעם 29/8 פּרעמיערע אין אַ נייער באַאַרבייטונג פון HARRY PEEL 2 סעריעס (14 אַקטן) ס'נאָמען פון ... דעמאָנסטרירט אַ. נאָמען: (Nad brzegami Gangesu)

564

TEATR-SWIETLNY
NOWOSCI
Piotrkowska, róg Głównej.

היינט! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם אין 16 אַקטן! היינט!

1) ווען ביי דער פרוי ערוואַכט זיך דאָס האַרץ

מעלאָדראַמע, וואָס אילוסטרירט די רייצענדע איבערלעבונגען פון אַ מאַמאַ'ס נעליבטע.

2) גליק דורך ליבע און טרערען

שטאַרקע לעבנס-דראַמע. אין הויפּט-ראָלן שפּילט די הויפּט-ראָלע Mary Johnson

צו יעדן בילעט (אויסער 3-טע פּלעצער און 1-טן סעאַנס) גיבט מיר אַרויס אומזיסט קופּאָנען אויף ווערטפולע פּרעמיעס. די הויפּט-פּרעמיע האָט דעם ווערט פון 750 זל.

KINO CZARY

קינאָ אין גאָרטען! היינט גרויסע פּרעמיערע!

ווען פּאַריז שלאָפט

סענסאַציאָנעלע סאַלאָן-דראַמע אין 8 אַקטן. פאַסירונג פון אַ מיליאָנער, וועלכער איז אַריינגעפאַלן אין די נעץ פון ניו-יאָרקער אַפּאַשן. אין דער הויפּטראָלע RICHARD DIX — (Niebieski Ptak)

בעזוך פון פּרעזידענט אין לאָדז.

אויסערן פּראָגראַם: 2 אַמעריקאַנער קאָמעדיעס. קינאָ אין גאָרטען טעגליך פון 8 ביז 9 45 און פון 10 ביז 11.30, ביי אַ שלעכט וועטער קומען פאָר די סעאַנסן אין זאַל. אכטונג! אויפ'ן 1-טן סעאַנס זענען אַלע פּלעצער צו 60 גר. אַ הויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 1 נ.מ.

וויכטיג פאַר די זאַכע-בראַנזשע.

אין דער מעכאַנישער שטריקער-פאַבריק
נאַרוטאָוויטשאַ 34

ווערט אַנגענומען אויסצופּראַבירן אויף לוין אַלערליי שטרימפּ אויף מאַשינען פון 112-ער ביז 220-ער מיט 5 פאַדעם—פּיהרער. עס ווערט אויך אַנגענומען צו פאַרבן. פאַר שנעלע און רעעלע באַדינונג ווענדט זיך מיט פאָלגענדע הוטנער און נאָמען.

580

אַ לערן-יונגער

פון אַנשטענדיגע עלטערן ווערט געזוכט אין דער ראַמפּען-פאַבריקפירמע לידויער
28 צעגעלניאַנאַ 28.

534

LEKARZ-DENTYSTA צאָהן-אַרצט

JACÓB KARMAZYN

2 פאַלודניאָווא 2

צוריקגעקעהרט

אין עמפאַנגס פּאַרטונג

529

בעסא טמאַכוּני.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט,
אַז מיין פאַבריק זאַוואַדזקאַ 50
בעוועגט אויף לאַגער פערשידענע
געבעטע שטיהלען

פון די נייעסטע סאָרטן צו פאַבריקס-פּרייזן

מיט אַכטונג: ה. שוואַרץ.

באַמערקונג: די וועלבע איז אויך צו בעקומען ביי ה' גינטער, פּאַלודניאָווא 26.

570

קאַליגראַפיע. בערמאַן

וואוינט יעצט אויף זאַוואַדזקאַ 19, פּראָנט 1 שטאָק.

און לערנט שעהן און שנעל שרייבן אין 15 לעקציעס אויך גוט אַ יודישע בריף אין פּערלויף פון אַ חודש.

Z PRAWAMI GIMNAZJÓW PAŃSTWOWYCH

8-io klasowe Gimnazjum Męskie

L. SZAKINA, Piotrkowska 18

די פאַרוואַלטונג פון גימנאַזיום האָט זיך געשטעלט די אויפגאַבע צו ערמעגליכען די העניג-בעמיטעלטע עלטערן צו געבען זייערע קינדער די גייסטיגע בילדונג אין דעם גימנאַזיום. דעריבער וועט דער שכר-לימוד זיין צוגענגליך פאַר אַלע שיכטען פון דער יודישער געזעלשאַפט. אונבעמיטעלטע, אָבער פעהיגע שילער האָבן די מעגליכקייט צו בעקומען דאָ די בעהעריגע בילדונג ביי פּערש פּערזענליכע באַדינגונגען פון אָבצאָהלען דעם שכר-לימוד.

אין א-קלאַס ווערען אַנגענומען קינדער פון 8 יאָהר אָהן עקזאַמענס.

די קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום ערטיילט אינפאָרמאַציעס טעגליך (אויסער שבת) פון 10—1 און פון 5 ביז 7 אין אָוונט.

545

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 11.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Krakow...